

Rudin

(Рудин)

novell af Ivan Turgenjef
från ryskan öfversatt af -K-

Afskriften senast rättad 31 december 2004.

- Ivan TURGENJEV (1818–1883): *Rudin* (1855). Novell. Från ryskan öfversatt af -K-.¹ Stockholm 1883.
- Alfred JENSEN (1859–1921): *Ivan Sergejevitj Turgenjev*, artikel i Nordisk Familjebok, andra upplagan (»uggleupplagan«), band 30, Stockholm 1920.

Dessa texter äro ej inlästa medelst bildläsare och teckenigenkänningsprogram utan inskrifna på tangentbordet.

Förlagornas stafning är bibehållen äfven vid förekomst af flera stafsätt för samma ord, t.ex. »bägge« och »begge«; afvikelser ifrån förlagans stafsätt äro oafsigtliga och tryckfel ha ej afsigtligen rättats.

Äfven förlagans bruk af skiljetecken har med undantag för citattecken bibehållits. I afskriften brukas olika citattecken före (tecknet ») och efter (tecknet «) citat, hvaremot förlagan till *Rudin* har tecknet » före såväl som efter citat och i Nordisk Familjebok tecknet ” brukas på motsvarande sätt. I PDF-dokumentet förekommer s p ä r r a d stil liksom i förlagan, medan spärrad stil i HTML-dokumentet ersatts med taggen ``, hvilken merendels yttrar sig såsom *kursivering*.

Sidhänvisningarna i PDF-dokumentets marginaler utmärka sidbrytningar i den på papper år 1883 tryckta boken. PDF-dokumentet i filen `rudin_sv.pdf` är beredt för enkelsidig utskrift med lika höger- och vänstersidor samt utan tomsidor. Tvesidig utskrift med olika höger- och vänstersidor fås ur filen `rudin_sv2.pdf`, hvilken kan hämtas ur samma katalog som denna. Fotnoterna äro samtliga hämtade ur förlagan.

Afskriften är utförd af Erik Jonsson `<generaldepoten@rambler.ru>` år 2001 efter det i Malmö Stadsbibliotek befintliga exemplaret af *Rudin* (samma utgåfva finnes äfven på en del andra kommunala bibliotek, t.ex. i Helsingborg, Stockholm och Båstad) samt ur Nordisk Familjebok. Fullkomlig öfverrensstämmelse med förlagorna garanteras icke. Detta dokument kan hämtas ifrån

<http://www.geocities.com/generaldepoten/rudin/index.html>

Andra texter, som äro läsvärda i anslutning till detta dokument:

<http://www.geocities.com/generaldepoten/ngt/index.html>
<http://www.geocities.com/generaldepoten/onegin/index.html>
<http://www.geocities.com/generaldepoten/realupphtml.html>
<http://www.geocities.com/generaldepoten/sto/index.html>
<http://www.geocities.com/generaldepoten/thm/index.html>

¹Signaturen -K- står för Herman Napoleon ALMKVIST (1839–1904).

A. Jensen om I. S. Turgenjev.

Alfred Jensens artikel om Ivan Turgenjev i Nordisk Familjebok, andra upplagan (»uggleupplagan«), band 30 (Stockholm 1920), sp. 359–362:

sp. 359

3. I v a n S e r g e j e v i t j T., författare, f. 1818 i Orel, d. 3 sept. 1883 i Bougival vid Paris, framlefde på moderns gods, Spasskoje Lutovinovo (i guv. Orel), senare genom arf T:s egendom, en dyster barndom, under ett husligt tyranni, som skonade hvarken barn eller lifegna, samt med tyska och franska guvernörer, som ofta byttes om. Sin första kunskap om rysk litteratur fick han (genom sin mors kammartjänare), då han redan var tämligen hemmastad i den tyska och franska. Vid 12 års ålder sattes han i en pension i Moskva; 15-årig inskrefs han vid Moskvas universitet, men fortsatte sina studier i Petersburg, där han 1837 slutade dem med kandidatgrad inom humanistiska fakulteten. Genom professorn i rysk litteratur Pletnev, med hvilken T. kom i närmare personlig beröring, fick han 1838 in ett par små dikter i »Sovremennik«. Med särskildt intresse läste T. latinsk och grekisk litteratur. 1838–41 studerade han i utlandet, hufvudsakligen i Berlin (hörde bl.a. Böckh och Ranke samt studerade Hegels filosofi), samtidigt med Stankevitj, Granovskij och Bakunin. Under vistelsen i utlandet fingo hans politiska och sociala tänkesätt fast form. Han blef »västerlänning« på samma gång han varmt älskade sitt fosterland; redan då var han en svuren fiende till lifegenskapen. Efter sin återkomst till Petersburg ingick han i inrikesministeriets kansli, men med tjänst-

sp. 360

göringen (1842–45) var föga bevändt. Han framträdde emellertid (t.o.m. 1850) som poet och romantiker med åtskilliga mindre och större dikter (hufvudsakligen i »Sovremennik« och »Otetjestvennyja zapiski«). Bland de senare vann *Parasja* (1843) tämligen oförtjänta loford af Bjelinskij. Snart öfvergaf T. versformen, fördömde senare (med rätta) sina poetiska »ungdomssynder« och har i sina samlade skrifter ej lämnat någon plats åt dem. Prosan var hans rätta fält. Sedan 1844–47 några prosaberättelser varit synliga, utan att väcka vidare uppmärksamhet, stod T. färdig att lämna litteraturen, som ej syntes vilja bereda honom någon framgång. Men så publicerades 1847–51 (i »Sovremennik«) *Zapiski ochotnika* (En jägares anteckningar; »Ur en jägares dagbok«, 1875–79), en serie teckningar ur böndernas och godsegnarnas hvardagslif, som med ens gaf T. plats bland Rysslands och samtidens största författare. Det var ett energiskt, af den varmaste fosterlandskärlek och ädel humanitet uppuret fälttåg mot lifegenskapen och den moraliska uselhet, som den födt hos herre och slaf, ett mästerverk af konstnärlig realism, som gör full rättvisa åt den ryske bondens sunda förstånd, sedliga kraft, godmodighet, poetiska och praktiska begåfning. Få litteraturalster ha i Ryssland vunnit en sådan läsekrets som T:s »Zapiski ochotnika«. Större delen af »anteckningarna« är gjord i utlandet (i Paris). Den tidens ryska samhälle var för T. alltför osympatiskt; i de mästerliga skildringarna af rysk natur framträder hans kärlek till hemlandet, som han trodde sig ej skola återse. Ett af moderns död framkalladt besök i Ryssland 1850 blef längre, än han afsett. Redan vistelsen i utlandet (till på köpet under år 1848) hade gjort T. misstänkt; i hans ofvannämnda »Zapiski ochotnika« framträdde, när de 1852 utgåfvos samlade, den kritiska afsikten tydligt, och närmast med anledning af en tidningsartikel om Gogol fick T. en månads arrest och internerades sedan på sitt gods. Först 1854 lyckades några gynnare att genom bemedling af tronföljaren (sedermera Alexander II) utverka tillåtelse för T. att lämna sitt gods, och han styrde då åter kosan till utlandet. Där tillbragte han sedan större delen af sitt lif, i nära förbindelse med familjen Garcia-

Viardot, en tid (1863–70) mest i Baden-Baden, sedermera i Bougival, nära Paris, med kortare sommarbesök i hemlandet. Med *Rudin* (»Rudin«, 1883, 1886) började 1855 raden af T:s större romaner. Året bildar en vändpunkt icke blott i Rysslands politiska och sociala lif, utan äfven i dess litterära. I »Rudin« tecknas 1840-talets dådlösa idealister, som analysera allt, men rygga tillbaka för hvarje handling, en typ, till hvilken T. flera gånger återkommer (jfr. »Hamlet« i »Zap. ochotnika«). Samma motiv varieras i *Dvorjanskoje gnezdo* (1858; »Adelsfolk«, 1886). Likasom för att visa, att Ryssland endast kan frambringa folk af Rudins kaliber, gör T. hjälten i sin nästa roman, *Nakanunje* (1859; »Elena«, 1884 och 1887), den energiske Insarov, som i allt är Rudins motsats, till bulgar. »Han kunde icke vara ryss«, säger Elena. Själfva titeln (*nakanunje* = kvällen före en högtid eller tilldragelse) antyder, att förf. väntar en förändring. Den nya generation, som de ändrade förhållandena efter Krimkriget ammat, tilltalar emellertid T. ej synnerligen. I *Otsy i djeti* (1861; »Fäder och söner«, 1878) hvilken liksom »Nakanunje« och »Dym« utgafs först i Katkofs »Russkij vjestnik«, skildras den skeptiska ungdom, som uppföddts med naturvetenskap, evolutionsläran och Buckle; medicinaren Bazarov är den förste »nihilisten«. Nu brast dock stormen lös. Vänskapen med Nekrasov och Herzen var redan sliten; de liberale, som icke ville vidkännas porträttet, behandlade T. som en affälling. Med konstnärens divination hade han emellertid, medan nihilismen ännu blott låg i sin linda, riktigt karakteriserat den förening af teoretisk skepsis och praktisk dogmatism, som senare skulle spela en så betydande roll i Rysslands inre historia. Själf förklarar T., att udden är riktad mot adeln och att han i Bazarov blott velat teckna en ärlig demokrat. Bondeemancipationen gjorde till en början ingen ändring i de högre klassernas lif. I *Dym* (1867; »Rök«, 1869, 1877) gisslas de förnämes moraliska idioti. Deras lif framställes som absolut blottadt på allt verkligt innehåll. Potugins kritik återger författarens tankar. I »Rök« äro nihilisterna färdiga, men spela i romanen blott en underordnad roll. I *Nov* (1876; »Obruten mark«, 1878) gör nihilismen ömklig bankrutt. T. tror

endast på det lugna reformarbetet (Solomin). Emellertid har T. utan tvifvel dömt nihilisterna för hårdt; han synes ej vilja erkänna, att bland dem funnos äfven hjältar. I alla de nu nämnda romanerna är det de högre klassernas, »intelligensens«, lif, som skildras, medan i serien »Ur en jägares dagbok« folkets lif är det egentliga temat. Före, mellan och efter dessa romaner faller till tiden något mer än ett trettiotal noveller och berättelser, som fylla fyra delar af T:s samlade skrifter. Några af dem kunde alltför väl ha fått plats bland »Ur en jägares dagbok«, t.ex. *Mumu* (skrifven i arresten 1852; sv. öfv. 1868, 1894) och *Lukeria* (sv. öfv. 1896). Andra (och flertalet) förete hvarken med dem eller med romanerna någon inre släktskap; flera täfla i omfång med romanerna. Till de mera bekanta höra *Jakov Pasyнков* (1855), *Faust* (1856; sv. öfv. 1868, 1892), *Asia* (1858), *Pervaja ljubov* (Min första kärlek, 1860, 1868, 1887), *Nestjastnaja* (Den olyckliga, 1868; »Susanna Ivanovna«, 1872), *Vesjnie vody* (1871; »Vårböljor« 1876, 1886), som påminner om de två första romanerna. Till T:s sista år, då sjukdom redan brutit hans kraft, höra *Klara Militj* (»Klara Militsch«, 1884), *Den triumferande kärlekens sång* (sv. öfv. 1882) och en samling aforismer (*Senilia*; sv. öfv. 1883, som T. kallade »dikter på prosa«). — Från det tidigaste skedet i T:s författarskap förskrifva sig åtskilliga komedier, som visserligen ej stå i jämnhöjd med de berättande alstren af hans penna, men i alla fall intaga en ganska respektabel plats inom Rysslands dramatiska litteratur. Äldst är *Oförsigtigt* (1843), med spanskt ämne. 1848–51 utkommo I andras bröd, *Ungkarlen*, *En månad på landet* och några andra. (Hans uppsluppna lustspel »Arfskiftet« gafs 1891 på Dramatiska teatern i Stockholm.) T. författade äfven åtskilliga litteraturhistoriska och kritiska uppsatser (om Bjelinskij, Gogol, N. Turgenjev) samt recensioner. Hit kunna räknas äfven hans tal om Hamlet och Don Quijote (1860), hans tal vid aftäckningen af Pusjkins minnesvård i Moskva (1880) samt uttalanden om egna arbeten (i synnerhet om »Fäder och söner«). Slutligen öfversatte han till ryska ett par berättelser af Flaubert, till franska (i förening med Louis Viardot) Pusjkins dramer (1862). — T. är det ryska

samhällets historiker, som med intresserad blick följer skiftningarna i dess lif; att denna historia i mycket liknar en sjukdomshistoria är ej hans fel. Emellertid kunde han på afstånd knappast alltid rätt bedöma företeelserna i Ryssland. Som konstnär var T. realist, men sökte ej upp ytterligheter eller abnormiteter (åtminstone ej i sina tidigare alster). Han låter gärna hvar och en gälla det mesta han kan; han håller af sitt folk. Språket behärskar han som få. — Han begrofs 9 okt. 1883 under en ofantlig tillslutning af allmänheten i Petersburg på Volkovska kyrkogården, där så många andra af Rysslands litterära storheter hvila. — Af T:s samlade arbeten utkom 1891 9:e uppl., i 12 bd, och s. å. 2:a uppl. af hans poesi. 1901 utgåfvos i Paris hans bref till de franske vännerna af Halpérine-Kaminski. En första samling af hans bref utgafs 1885. Nästan alla T:s romaner, noveller och berättelser finnas öfversatta till sv. (dels direkt från ryskan af H. Almkvist, signaturen K. F., och E. Nordenström, dels från fr. och ty.), till da., ty., fr. och eng., några äfven till andra språk. Lefnadsteckningar och kritisk-historiska uppsatser om T. finnas i hans samlade skrifter samt af Vengerov, Strachov, Burenin o. a., vidare af O. Miller, i »Russkie pisateli« (I; 4:e uppl. 1890), och Vogüé, »Le roman russe« (2:a uppl 1888). En framstående rysk T.-forskare är N. M. Gutjar. På tyska finnas monografier af E. Zabel (1883) och E. Borkowsky (1903), på franska af Halpérine-Kaminski (1901, 1907) och E. Hautmant (1906), på danska af F. Thomsen (1915). Jfr K. Tiander, »T. i dansk aandsliv« (1913 och i »Finsk tidskr« s. å.), Helena Nyblom i »Nord. tidskr« (1887) och A. Jensen i »Finsk tidskr.« (1888) samt i »Ord och bild« (1894). Utländska omdömen om T. utgåfvos samlade af Rogozin 1884.

I

s. 1

Det var en stilla sommarmorgon. Solen stod redan ganska högt på den klara himmeln, men fälten voro ännu hvita af dagg. Från de nyss vaknade dälderna ångade friska dofter, och i den ännu fuktiga och tysta skogen sjöngo de tidiga småfoglarna gladt. På toppen af en brant kulle, från ofvan till nedan betäckt med råg, som nyss börjat blomma, låg en liten by, och på gångstigen, som ledde dit, gick en ung qvinna i hvit nättelduksklädning, rund halmhatt och med ett parasoll i handen. En betjentgosse följde henne på något afstånd.

Hon gick långsamt, som om hon njöt af sin promenad. Rundtomkring, på den höga vaggande rågen, gingo långsträckta vågor, skimrande i grönt, blekrödt och silfvergrått. Högt upp deröfver klingade lärkornas sånger. Den unga qvinnan kom från sin egen landtgård, som låg omkring en verst¹ från den by, dit hon nu stälde sina steg. Alexandra Pavlovna Lipin — så lydde hennes namn — var enka, barnlös, ganska förmögen och bodde tillsammans med sin broder, f.d. stabs-ryttmästaren Sergej Pavlovitsch s. 2 Volintsef. Denne hade aldrig varit gift och skötte nu i egenskap af intendent sin systems egendom. Då Alexandra Pavlovna hade kommit in i byn, fortsatte hon sin väg ända till den längst bort belägna stugan, en liten låg, förfallen koja, ropade på sin betjent och tillsade honom att gå in och fråga hur stugans egarinna befann sig. Han kom strax tillbaka, följd af en gammal skröplig bonde med hvitt skägg.

— Nå, hur är det? frågade Alexandra Pavlovna.

— Hon lefver ännu, svarade gubben.

— Får jag gå in?

¹1/10 svensk mil.

— Hvarför inte? Kom!

Alexandra Pavlovna inträdde i stugan. Derinne var både mörkt, qvalmigt och rökigt. I en fällbänk låg en varelse, som vred sig under klagan och jämmer. Alexandra Pavlovna såg ditåt och varseblef i halfmörkret en gammal qvinnas gula och skrynkliga hufvud omlindadt med en rutig duk. Höljd ända öfver bröstet med en tjock, grof öfverrock, andades hon med möda och rörde svagt sina magra händer.

Alexandra Pavlovna närmade sig den gamla och vidrörde med fingrarna hennes panna. Den var brännande het.

— Hur känner du dig, Matrena? frågade hon, lutande sig ned öfver bädden.

— Oh! oh! jämrade sig den gamla, under det hon såg på Alexandra Pavlovna. — Illa, illa, syster! Dödsstunden har kommit, dufvan min!

— Gud är barmhertig, Matrena, kanhända skall han låta dig till- s. 3
friskna. Har du tagit in läkemedlet, jag skickade dig?

Den gamla suckade ängsligt och svarade icke. Hon hade ej hört frågan.

— Hon har tagit in, svarade gubben, som stannat vid dörren. Alexandra Pavlovna vände sig till honom.

— Fins det ingen hos henne utom dig? frågade hon.

— Jo, en liten flicka . . . hennes sondotter, men hon springer alltid sin väg . . . kan inte sitta stilla, hon är så oregerlig; att ge farmor litet vatten att dricka, äfven det är hon för lat till. Och jag sjelf är gammal, hvad kan jag göra?

— Hvarför inte föra henne till mig på sjukhuset?

— Nej! Hvarför på sjukhuset? Det är alldeles detsamma hvar man dör. Hon har lefvat nog, det är tydligt, att Gud vill det så. Hon skall aldrig mer komma upp från bädden. Hvad skulle hon att göra på sjukhuset? Tar man och lyfter henne ur sängen, så dör hon genast.

— Oh! oh! stönade den gamla. — Vackra, nådiga fru, öfvergif inte min lilla fader- och moderlösa, vårt herrskap är långt här ifrån, men du . . .

Den gamla tystnade, hon hade redan talat öfver sina krafter.

— Oroa dig icke, sade Alexandra Pavlovna, — alt skall blifva ut-
rättadt. Men här har jag tagit med mig te och socker åt dig. När
du får lust, så drick . . . Ni har ju en samovar,² tillade hon, vän- s. 4
dande sig till gubben.

— En samovar? Nej, vi ha ingen samovar, men man kan skaffa
en.

— Skaffa dig en då, eller också skall jag skicka min. Men säg
åt flickan, att hon inte får springa sin väg, säg henne, att det är
skamligt af henne att göra så.

Gubben svarade icke, utan mottog blott struten med te och socker
med bägge händerna.

— Far väl nu, Matrena, sade Alexandra Pavlovna, — jag skall
komma tillbaka ännu en gång, och förlora icke modet, utan tag in
läkemedlen ordentligt.

Den gamla lyfte hufvudet något litet och sträckte sig mot Alexan-
dra Pavlovna.

— Gif mig er hand, nådig fru, stammade hon.

Alexandra Pavlovna gaf henne icke sin hand, men lutade sig ned
öfver henne och kysste henne på pannan.

— Kom ihåg, sade hon till gubben, i det hon gick, — kom ihåg,
läkemedlet skall hon ta in just så, som det är föreskrifvet, och ge
henne också te att dricka.

Gubben svarade ej håller nu, utan blott bugade sig djupt.

Alexandra Pavlovna andades lättare, då hon åter befann sig i fria
luften. Hon spände upp sitt parasoll och tänkte just bege sig hem,
då en låg kappkörningsdroska körde fram bakom stuguknuten. I
droskan satt en trettioårig man i en gammal grå linnerock och li- s. 5
kadan mössa. Vid åsynen af Alexandra Pavlovna höll han genast
in sin häst och vände sig till henne. Det breda, all slags naturlig
rodnad saknande ansigtet med sina små blekgrå ögon och hvitak-
tiga mustascher passade förträffligt till färgen på hans dräkt.

— God dag, sade han med ett trögt leende. — Hvad gör ni här, om
jag får fråga?

— Jag har besökt en sjuk . . . Men hvarifrån kommer ni, Michajlo
Michajlitsch?

²Det nationella ryska teköket.

Mannen, som blifvit tilltalad med namnet Michajlo Michajlitsch såg henne i ögonen och smålog ännu en gång.

— Det är vackert gjordt af er, fortsatte han, — att besöka den som är sjuk, men vore det inte bättre, om ni lät föra henne på sjukhuset.

— Hon är alt för klen till det, man får inte röra vid henne.

— Och ert sjukhus, tänker ni låta det alldeles upphöra.

— Upphöra? Hvarför det?

— Nå ja ...

— Hvilken besynnerlig tanke! Hvar har ni fått den ifrån?

— Jo, ser ni ... ni är så mycket tillsammans med fru Lasunski och står som det synes helt och hållet under hennes inflytande. Men att döma efter hennes ord äro sjukhus, skolor och alt sådant der bara barnsligheter, onödiga påhitt. Vålgörenheten måste vara personlig, individuel och lika så upplysningen, alt detta är ett själens, ett hjertats verk ... det är ju så, tror jag, hon uttrycker s. 6 sig. Eljes skulle jag just vilja veta, hvem hon lärt sig den der visan af.

Alexandra Pavlovna började skratta.

— Darja Michajlovna är en förständig qvinna; jag håller mycket af henne och sätter stort värde på hennes omdöme, men äfven hon kan misstaga sig, och inte tror jag blindt på *alt* hvad hon säger.

— Det gör ni rätt i, återtog Michajlo Michajlitsch, som ännu satt kvar i sin droska, — därför att hon tror just inte mycket sjelf på sina ord. Emellertid är jag mycket glad, att jag träffade er.

— Och hvarför det?

— En skön fråga! Liksom det inte alltid vore angenämt att träffa er! I dag ser ni också lika frisk och huld ut som morgonen sjelf.

Alexandra Pavlovna skrattade åter.

— Hvad skrattar ni åt?

— Åt hvad? Om ni ändå kunde se, med hvilken kall och dåsig min ni säger era komplimanger! Jag bara undrar på att ni kunnat få fram dem utan att gäspa.

— Med kall min ... ni vill alltid ha eld, men eld duger till ingenting, den flammar upp, röker och slocknar.

— Och värmer, tillade Alexandra Pavlovna.

— Ja . . . och bränner.

— Nå, hvad gör det, att den bränner! Äfven det är det ingenting ondt i, alt är bättre än . . .

— Men jag vill väl se, om ni säger detsamma, när ni en gång bränt er riktigt, afbröt Michajlo Michajlitsch henne harmset, och s. 7 slog med tömmarna på hästen. — Farväl!

— Vänta då, Michajlo Michajlitsch, vänta litet! ropade Alexandra Pavlovna, — när kommer ni till oss!

— I morgon, helsa er bror!

Droskan rullade bort.

Alexandra Pavlovna såg efter Michajlo Michajlitsch.

— En riktig säck, tänkte hon. Och i sanning, hopkrupen, neddammad, med mössan i nacken, der några gula hårtestar stucko fram, liknade han verkligen en stor mjölsäck.

Alexandra Pavlovna begaf sig långsamt på väg hem. Hon gick med nedslagna ögon, då bullret af hästtramp i närheten kom henne att stanna och lyfta upp hufvudet. Hennes bror kom ridande emot henne, bredvid honom gick en ung man, liten till växten, i en lätt, oknäppt syrtut, med en lätt halsduk och en lätt grå hatt, och en liten käpp i handen. Han hade redan på afstånd smålett mot Alexandra Pavlovna, ehuru han sett, att hon gick försänkt i tankar utan att gifva akt på något, och så snart hon stannade, skyndade han emot henne och utropade gladt, nästan ömt:

— God morgon, Alexandra Pavlovna, god morgon!

— Ah! Konstantin Diomiditsch, god morgon, svarade hon. — Ni kommer från Darja Michajlovna?

— Ja visst, ja visst, återtog den unge mannen, med strålande ansigte, — från Darja Michajlovna. Darja Michajlovna har skickat mig till er. Jag föredrog att gå till fots, det är bara fyra verst, och morgonen är så underbart vacker. Jag kommer fram . . . ni är inte hemma. Er bror säger mig, att ni har gått till Semenovka, sjelf s. 8 stod han i begrepp att rida ut på fälten. Jag gick med honom för att möta er . . . ja, så är det . . . hur angenämt, hur ljufligt!

Den unge mannen talade ryska, rent och riktigt, men med ett främmande uttal, hvars härkomst det dock skulle hafva varit svårt

att bestämma. I hans anletsdrag låg något asiatiskt. Den långa krokiga näsan, de stora, orörliga, utstående ögonen, de tjocka röda läpparna, den sluttande pannan, det becksvarta håret, allt antydde hos honom österländsk härkomst. Men den unge mannens familjenamn var Pandalevski, och som sin födelseort uppgaf han Odessa, ehuru han genom en rik och välgörande enkas försorg hade blifvit uppfostrad någonstädes i Hvita Ryssland.

En annan enka hade skaffat honom en plats. I allmänhet togo medelålders damer gerna vård om Konstantin Diomiditsch. Han förstod att hos dem både söka och finna hvad han önskade. Han bodde äfven nu hos en rik godsegarinna, Darja Michajlovna Lasunski, i egenskap af upptaget barn. Han var alltid artig, tjenstvillig, känslfull med en viss blandning af knappt medveten sinlighet, egde en behaglig röst, spelade rätt bra piano och hade den vanan att starkt fixera den han talade med. Hans kläder, som räckte mycket länge, voro alltid snygga, hans breda haka omsorgsfullt rakad och håret slätt kammadt.

Alexandra Pavlovna åhörde hans tal ända till slut, vände sig derpå till sin broder och yttrade:

— I dag möter jag då hela världen, alldeles nyss skildes jag från s. 9 Leschnjef.

— Ah, från honom! Han var väl ute och åkte?

— Ja, kan du tänka dig i en kappkörningsdroska, och klädd i en lannesäck alldeles höljd af dam . . . Hvad han är för en besynnerlig människa!

— Ja, det må vara, men det är en bra karl.

— Hvem då? herr Leschnjef? frågade Pandalevski förundrad.

— Ja, Michajlo Michajlitsch Leschnjef, återtog Volintsef. — Men farväl nu, syster, jag måste ut på fälten, man sår bohvete hos dig i dag. Herr Pandalevski skall följa dig hem.

Volintsef satte sin häst i traf.

— Med största förnöjelse, utbrast Konstantin Diomiditsch och bjöd armen åt Alexandra Pavlovna.

Hon tog hans arm, och bågge anträdde färden hem till hennes egendom.

Att gå arm i arm med Alexandra Pavlovna skänkte Konstantin Diomiditsch synbarligen stort nöje. Han gick med små steg, smålog, och hans österländska ögon höljdes af en fuktig dimma, hvilket för öfrigt hos honom ej var något sällsynt. Det behöfdes icke mycket för att röra Konstantin Diomiditsch till tårar. Och hvem skulle icke hafva funnit det angenämt att föra under armen en ung, vacker och välväxt qvinna. Om Alexandra Pavlovna sade hela . . . ska guvernementet, att hon var förtjusande, och . . . ska guvernementet misstog sig icke. Redan hennes lilla fina, lätt uppåt böjda näsa kunde tvinga hvilken man som helst från förståndet, huru mycket mera då hennes svartgrå sammetslika ögon, hennes guldgula lockar, de runda kindernas gropar och tusende andra behag. Men det bästa hos henne var det ljufva ansigtets uttryck: trofast, hjertegodt och saktmodigt, måste det på en gång röra och fångsla. Alexandra Pavlovnas blick och leende var ett barns blick och leende, de förnäma damerna i hennes sällskapskrets funno henne litet enfaldig . . . Kan man önska något mer?

— Darja Michajlovna har skickat er till mig, säger ni? frågade hon Pandalevski.

— Ja visst har hon sändt mig, svarade han, dervid uttalande bokstafven *s* som ett engelskt *th*, — »de« önskade lifligt och vilde enträget be er, att ni skulle vara så god och komma till dem i dag. »De« — (då Pandalevski talade om en tredje person, i synnerhet om ett fruntimmer, nyttjade han företrädesvis pluralen) — de vänta en ny gäst till sig, med hvilken de lifligt önska att göra er bekant.

— Hvem då?

— En viss herr Muffel, baron och kammarjunkare från Petersburg. Darja Michajlovna hafva för länge sedan gjort deras bekantskap hos furst Garin och berömma dem mycket som en älskvärd och bildad ung man. Herr baron sysselsätta sig också litet med s. 11 litteraturen, eller, rättare sagdt . . . ack, hvilken förtjusande liten fjäril, var så god och betrakta den. . . rättare sagdt, med nationalekonomi. Han har skrivit en afhandling om någon intressant fråga, och han vill underställa den Darja Michajlovnas omdöme.

— Den nationalekonomiska afhandlingen?

— Ja, med afseende på språket, Alexandra Pavlovna, med afseende på stilen. Ni vet, förmodar jag, att Darja Michajlovna förstår sig äfven på detta. Tschukovski har frågat dem till råds, och äfven

min välgörare, som bor i Odessa, den gamle ärevördige Roksolan Mediarovitsch Ksandrika . . . Säkert är detta namn er väl bekant?

— Nej, inte alls, jag har aldrig hört det förr.

— Inte hört talas om en sådan man! Förunderligt! Jag ville säga, att äfven Roksolan Mediarovitsch hade alltid en hög tanke om Darja Michajlovnas insigter i ryska språket.

— Men är han inte en pedant, den der baron? frågade Alexandra Pavlovna.

— På intet vis. Darja Michajlovna säger tvärtom, att man genast i honom igenkänner en man af verld. Om Beethoven talade han i ett så skönt språk, att till och med den gamle furst Garin blef hänförd deraf. Det, tillstår jag, skulle jag gerna hafva velat höra, det hör ju till mitt fack. Tillåt mig att erbjuda er denna utsökt sköna ängsblomma.

Alexandra Pavlovna mottog blomman, och, några steg längre bort, släppte hon den på vägen. Hennes bostad låg icke mer än två- s. 12
hundra steg aflägsen. Nyligen uppbyggd och hvitrappad, blickade den så vänligt fram med sina breda, ljusa fönster ur de åldriga lindarnas och lönnarnas djupa grönska.

— Hvad svar önskar ni, att jag bringar Darja Michajlovna, började Pandalevski, litet stött öfver den af honom erbjudna blommans öde, — vill ni vara så god och komma till middagen? De be äfven er broder vara välkommen.

— Ja, vi skola komma, helt visst. Hur är det med Natascha?

— Gud ske lof! Natalia Alexejevna är frisk och mår väl. Men här äro vi nu vid afvägen till Darja Michajlovnas egendom. Tillåt mig att taga afsked af er här.

Alexandra Pavlovna stannade.

— Skulle ni icke vilja stiga in till oss? frågade hon med en viss obeslutsamhet i rösten.

— Jag skulle vilja det af hela mitt hjerta, men jag fruktar att komma för sent. Darja Michajlovna önskar att höra den nya etyden af Thalberg, jag måste således bereda mig derpå och studera in den. Dessutom tillstår jag, att jag hyser tvifvel om, huruvida mitt sällskap kan bereda er något nöje.

— Jo visst . . . men hvarför...

Pandalevski suckade och nedslog ögonen uttrycksfullt.

— Farväl, Alexandra Pavlovna! utropade han efter några ögonblicks tystnad, bugade sig och trädde ett steg tillbaka, liksom väntande ...

Alexandra Pavlovna vände sig om och gick hem.

s. 13

Konstantin Diomiditsch begaf sig också på väg hemåt. All ljufhet hade genast försvunnit från hans ansigte, i dess ställe hade trädtt ett uttryck fullt af sjelfförtroende, nästan af hårdhet. Till och med hans gång var förändrad. Han steg voro längre och fastare. Han gick två verst, vårdslöst slängande med käppen, då plötsligt ett sjelfbehagligt leende for öfver hans drag. Tätt invid vägen hade han märkt en ung och ganska vacker bondflicka, som dref kalfvar ur hafreåkern. Konstantin Diomiditsch närmade sig den unga flickan försigtigt som en katt och språkade henne an. I början teg hon, rodnade och småskrattade för sig sjelf, derpå betäckte hon sina läppar med händerna, vände sig bort och sade:

— Gå sin väg, herre ... det är verkligen ...

Konstantin Diomiditsch hotade henne med fingret och befallde henne att plocka blåklint åt honom.

— Hvad skall du med blåklint? Binda kransar kanske? återtog flickan. — Nej, gå nu.

— Hör på, min lilla förtjusande sötunge, började Konstantin Diomiditsch åter.

— Nej, gå då, säger jag, afbröt honom flickan. — se der komma de unga herrarna.

Konstantin Diomiditsch såg upp. Ja verkligen, på vägen sprungo Vanja och Petja, Darja Michajlovnas unga söner, och efter dem kom deras lärare, Basistof, en ung, ännu ej tjugufemårig man, som nyligen hade avslutat sin studiekurs. Basistof var stor och lång, med ett mycket vanligt ansigte, stor näsa, tjocka läppar och s. 14 små grisögon, ful och otymplig, men god, hederlig och rättfram. Han klädde sig vårdslöst, klippte aldrig håret, icke af koketteri utan af lättja, tyckte om att äta och sofva, men tyckte också om en god bok och ett lifligt samtal, — och afskydde hjertligt herr Pandalevski.

Darja Michajlovnas barn afgudade Basistof och hade icke den ringaste fruktan för honom. Med alla andra, som mer eller mindre

utgjorde medlemmar af familjen, stod han på förtrolig fot, hvilket just icke behagade värdinnan, ehuru hon ofta i anledning deraf förklarade, att för henne funnos icke några fördomar.

— God dag, mina små kära vänner, god dag, god dag, började Konstantin Diomiditsch, — hvad ni har kommit tidigt ut på promenad i dag! Hvad mig beträffar, tillade han, i det han vände sig till Basistof, — har jag redan länge varit ute och gått ... Det är min passion att njuta af naturen.

— Vi ha sett, hur ni njuter af naturen, mumlade Basistof.

— Ni är materialist! Genast tänker ni något, Gud vet hvad ... Ah! jag känner er!

Då Pandalevski talade med Basistof eller med personer af hans art och karakter, råkade han lätt i vrede, och uttalade då bokstafven s rent och nästan pipande.

— Hvad ville ni den der flickan? Ni frågade kanske efter vägen? sade Basistof, blickande än åt höger än åt venster.

Han kände, att Pandalevski såg honom rakt i ansigtet, och det var honom ytterst obehagligt.

— Jag upprepar, att ni är en materialist och ingenting annat. I s. 15 alt vill ni nödvändigt se den prosaiska sidan.

— Barn, kommenderade plötsligt Basistof, — ni ser den der videbusken borta på ängen, låt oss se hvem som kommer fortast dit ... ett ... tu ... tre!

Barnen sprungo af alla krafter mot videbusken. Basistof skyndade bort efter dem.

— En så'n drummel! tänkte Pandalevski. — Han bara förderfvar de små gossarne ... En riktig bondtölp!

Och med välbehag mönstrande sin egen lilla fina vackra figur, slog Konstantin Diomiditsch två lätta slag med utbredda fingrar på rockärmarna, skakade litet på kragen och gick vidare. Hemkommen på sitt rum, tog han på sig en gammal nattrock och satte sig med bekymrad uppsyn till pianot.

II

s. 16

Darja Michajlovna Lasunskis hus ansågs nästan som det förnäms-
ta i hela . . . ska guvernementet. Stort och pråktigt, bygdt helt och
hållet af sten i förra seklets smak, tog det sig ståtligt ut på toppen
af en kulle, vid hvars fot flöt en af mellersta Rysslands hufvudflo-
der. Darja Michajlovna sjelf var en förnäm och rik dam, enka efter
ett geheimeråd. Ehuru Pandalevski plögade säga om henne, att
hon kände hela Europa och hela Europa henne, så kände Europa
hennes dock föga, och till och med i Petersburg spelade hon ing-
en betydande roll. I Moskva deremot kände och besökte henne
alla. Hon tillhörde den stora världen och ansågs för en något be-
synnerlig qvinna, just icke så god, men ovanligt förståndig. I sin
ungdom hade hon varit utmärkt vacker. Poeterna skrefvo verser
till hennes ära, unga män förälskade sig i henne, och höga her-
rar uppvaktade och hyllade henne. Men sedan den tiden hade 25
å 30 år förflutit, och af de forna behagen hade hvarje spår för-
svunnit. »Är det möjligt«, frågade sig ofrivilligt hvar och en, som
nu såg henne för första gången, »är det möjligt, att denna magra,
gulbleka, skarpnästa qvinna, som dock ännu icke är gammal, kan
någonsin hafva varit en skönhet? Är väl detta hon, densamma till
hvars ära lyror klingat?« Och hvar och en förundrades i sitt sinne
öfver alltings förgänglighet här nere. Det är sant, att Pandalev-
ski fann, att Darja Michajlovnas härliga ögon bibehållit sig på ett s. 17
förunderligt sätt, men denne samme Pandalevski påstod ju ock,
att hela Europa kände henne.

Darja Michajlovna for hvarje sommar till sin egendom med sina
trenne barn, en dotter, Natalia, sjutton år, och två söner, tio och
nio år, och förde der ett öppet och gästfritt hus, det vill säga, hon
mottog besök af herrar, i synnerhet ogifta; damerna af provinsens
adel kunde hon ej med, och dessa gåfvo henne detta rikligt igen.

Darja Michajlovna var efter deras utsago både högfärdig och omoralisk, en liten förskräcklig tyrann, och hvad som var värst af allt, hon tillät sig sådana friheter i sitt tal, att det var en riktig fassa att höra henne. Darja Michajlovna tyckte verkligen icke om att lägga för mycket band på sig, när hon var på landet, och i hennes umgängestons otvungna enkelhet märktes en lätt nyans af en verklig verldsdams förakt för de henne omgifvande obetydliga och alldagliga personligheterna. Äfven med sina bekanta från staden var hennes sätt mycket ogeneradt, till och med sarkastiskt, men nyansen af förakt fans der icke.

Har du någon gång märkt, värde läsare, att en människa, som är ovanligt tankspridd i kretsen af sina underordnade, aldrig är tankspridd bland högre ställda personer? Hvaraf kommer detta? Dock, dylika frågor tjena till ingenting.

Då Konstantin Diomiditsch hade lärt sig den Thalbergska etyden och begaf sig från sitt lilla trefliga rum ned i förmaket, fann han redan hela husets sällskapskrets församlad. »Salongen« var öppnad. På en bred divan halflåg husets värdinna med fötterna under sig och bläddrade i en ny fransk broschyr. Vid en sybåge bredvid fönstret satt på ena sidan Darja Michajlovnas dotter, på den andra guvernanten mademoiselle Boncourt, en gammal torr, sextioårig mö med svart chignon under den brokiga mössan och bomullstappar i öronen; i ett hörn vid dörren satt Basistof och läste en tidning, bredvid honom spelade Vanja och Petja dam, och lutad mot kaminen, med händerna på ryggen, stod en herre af medelmåttig längd, med grått, oordnad hår, solbränd ansigte och svarta, oroligt spejande ögon, en viss herr Afrikan Semenitsch Pigasof. s. 18

En besynnerlig människa var denne Pigasof. Missnöjd med allt och med alla, i synnerhet med qvinnorna, grälade han på allting från morgon till qväll, stundom ganska träffande, stundom rätt enfaldigt, men alltid till stor förnöjelse för sig sjelf. Hans retlighet gick ända till barnslighet, hans skratt, ljudet i hans röst, hela hans väsende tycktes närdt af galla. Darja Michajlovna såg honom gärna hos sig, hon fann mycket nöje i hans utfall, och i sjelfva verket voro de också ganska roliga. Att öfverdrifva var hans största fröjd. Berättade man till exempel i hans närvaro om en olycka, sade man honom, att åskan slagit ner och antändt en hel by, eller att vattnet bortfört en qvarn, eller att en bonde huggit af sig handen med en yxa, frågade han för hvarje gång med stegrad för-

bittring: »Hvad heter hon?« det ville säga, hvad heter den qvinna, från hvilken denna olycka utgått, ty enligt hans öfvertygelse behöfde man blott riktigt gå till botten med saken för att se, att till s. 19 hvarje olycka var en qvinna allena orsaken. En gång kastade han sig på knä för ett honom nästan obekant fruntimmer, som ville truga honom att smaka på något, och med tårar i ögonen men med liflig harm målad i sina drag, besvor han henne att skona honom: han hade ju aldrig förgått sig mot henne och skulle hädanefter aldrig besöka henne. En gång hade en häst skenat utför en backe med en af Darja Michajlovnas tvätterskor, hon kastades i ett dike och blef nästan ihjälslagen. Denna häst fick sedan af Pigasof aldrig heta annat än »den lilla snälla hästen« och sjelfva busken och diket fann han i hög grad pittoreska.

Pigasof hade icke haft någon framgång i lifvet, och deri låg till en stor del orsaken till hans besynnerliga och nyckfulla sätt. Han härstammade från fattiga föräldrar. Hans far skötte åtskilliga underordnade sysslor, kunde knappt läsa och skriva och bekymrade sig icke det ringaste om sonens uppfostran, han födde och klädde honom, och dermed alt. Hans mor skämde bort honom, men hon dog tidigt. Pigasof uppfostrade sig sjelf. Först inträdde han i en distriktsskola, derefter i ett gymnasium, och då han lemnar detta med de vackraste vitsord, begaf han sig till Dorpat, hvarest han ständigt hade att kämpa med nöd och fattigdom, men höll dock ut ända till slutet af sin treåriga kurs. Pigasofs begåfning öfversteg icke mycket det vanliga måttet, det var genom tålmod och ihärdighet han utmärkte sig, och i synnerhet fans hos honom en starkt utpräglad ärelystnad, ett begär att umgås i de bästa s. 20 sällskap och att i trots af ett oblidt öde ej ge efter för andra. Också studerade han flitigt och hade blott af äregirighet legat vid universitetet i Dorpat. Hans fattigdom harmade honom djupt och hade hos honom utvecklade en stor iakttagelseförmåga och förslagenhet. Hans sätt att uttrycka sig var ganska egendomligt, han hade redan från ungdomen tillegnat sig ett särskildt slags välthet, full af galla och bitterhet. Hans tankar höjde sig icke öfver den vanliga nivån, men han talade så, att han kunde galla icke allenast för en förständig utan för en ovanligt skarpsinnig man. Sedan Pigasof förvärfvat kandidatgraden, beslöt han att egna sig åt den lärda banan. han förstod nämligen, att på hvarje annan väg skulle han icke kunna hålla sig i jämbredd med sina kamrater. Dessa bemödade han sig alltid att välja ur de högre kretsarna

och förstod att foga sig efter dem, till och med att smickra dem, ehuru alltid under gyckel och hån. Men till att blifva en lärd man saknade Pigasof nödig underbyggnad. Autodidakt och utan verklig kärlek till vetenskapen, egde han ett alt för ringa förråd af vetande. I disputationsprofvat blef han underkänd, då deremot en annan student, en ganska medelmåttigt utrustad ung man, hvilken han, under den tid de bodde tillsamman, ofta gjort narr af, men som dock erhållit en ordentlig uppfostran, gick igenom med heder. Detta missöde bragte Pigasof i raseri, han kastade böcker och skrifhäften på elden och inträdde på embetsmannabanan. I början gick det icke illa för honom. Som tjensteman var han på flerfaldigt sätt användbar, ej synnerligen ordentlig, men i stället s. 21 djerf och full af sjelfförtroende. Men han ville alt för hastigt hinna om sina embetsbröder och råkade i obehagliga förvecklingar, hans ställning blef för hvar dag osäkrare, och slutligen nödgades han taga afsked.

Tre år tillbragte han nu på en liten egendom, som han lyckats förvärfva sig, och gifte sig derpå helt hastigt med en rik, halfbildad godsegarinna, som han fångat genom sitt ogenerade och hånfulla sätt. Men Pigasofs karakter var redan alt för mycket hårdnad i bitterhet, han nedtrycktes och plågades af familjelifvets pligter. Efter några års sammanlefnad för hans fru i hemlighet till Moskva och öfverlemnade i en skicklig affärsmans händer den egendom, på hvilken Pigasof kort förut hade låtit uppföra nödiga åbyggnader. Djupt träffad af detta sista slag, började han en process mot sin hustru, men förlorade. Så framlefde han nu sitt lif allena, besökte sina grannar, hvilka han förlöjligade, vare sig de voro närvarande eller frånvarande. Å sin sida mottog honom dessa med ett slags tvunget och förläget leende, ehuru han ej ingaf dem någon egentlig fruktan. Han egde omkring tvåhundra själar, tog aldrig i en bok, och hans lifegna ledo ingen nöd.

— Ah! Konstantin! utropade Darja Michajlovna, då Pandalevski inträdde i förmaket. — Kommer Alexandrine?

— Alexandra Pavlovna be mig tacka er och skola anse det för ett synnerligt nöje att komma, svarade Konstantin Diomiditsch, under det han behagfullt bugade sig åt alla sidor och med sin lilla tjocka, hvita hand och de i spetsar klippta naglarna lätt strök sina s. 22 välfriserade lockar.

— Och Volintsef, kommer han också med?

— Ja, de komma.

— Altså efter er åsigt, Afrikan Semenitsch, fortfor Darja Michajlovna, i det hon vände sig till Pigasof, — äro alla unga flickor tillgjorda och onaturliga?

Pigasofs läppar drogo sig hånfullt åt ena sidan, och armarna skakades af en lätt nervös darrning.

— Jag säger, började han med lugn stämma (äfven vid det häftigaste anfall af bitterhet talade han långsamt och afrundadt) — jag säger »unga fruntimmer i allmänhet« . . . jag talar naturligtvis icke om de närvarande . . .

— Hvilket icke hindrar er att tänka äfven på dem, afbröt honom Darja Michajlovna.

— Jag förbigår dem stillatigande, upprepade Pigasof. — Alla unga fruntimmer äro i allmänhet i högsta grad tillgjorda . . . tillgjorda i uttrycket af sina känslor. Om till exempel en ung dam är rädd eller glad eller ledsen öfver något . . . det första hon gör är oföränderligt att gifva åt kroppen en viss utsökt mer eller mindre behagfull böjning (härvid vred Pigasof sin gestalt på det mest konstlade sätt, under det han utsträckte armarna), och först därefter ropar hon ack! ack! eller börjar hon att skratta eller gråta. En gång har det dock lyckats mig (och dervid log Pigasof sjelfbelåtet) att framtvunga ett verkligt oförfalskadt känslouttryck af en ung flicka, som var i högsta grad tillgjord.

— På hvad sätt då?

s. 23

Pigasofs ögon blixtrade af fröjd.

— Jag gaf henne bakifrån en stöt i sidan med en aspstör. Hvad hon skrek! men jag ropade: »Bravo, bravo! se det var naturens röst, det var ett naturligt skrik. Må ni hädanefter alltid göra på samma sätt!«

Alla brusto ut i skratt.

— Hvad är det för barnsligheter, ni pratar, sade Darja Michajlovna. — Inbillar ni er jag skall tro, att ni stöter unga flickor i sidan med aspstörar!

— Vid Gud, med en riktig stör, en stor stör, sådana som nyttjas vid försvar af fästningar.

— Mais c'est une horreur ce que vous dites là, Monsieur, ropade m:lle Boncourt förskräckt, under det hon kastade en sträng blick på de skrattande barnen.

— Tro honom bara inte, återtog Darja Michajlovna, — eller känner ni honom då inte alls?

Men den djupt upprörda fransyskan kunde icke på länge lugna sig, utan fortfor att mumla tyst för sig sjelf.

— Ni må tro mig eller ej, fortfor Pigasof likgiltigt, — men jag försäkrar, att jag sagt rena sanningen. Hvem skulle kunna veta det bättre än jag? Då skulle ni kanske icke heller tro, att vår granne, fru Tschepusof sjelf, märk väl Helena Antonovna sjelf, har berättat för mig, att hon dödat sin egen köttslige brorson?

— Hvad är det nu, ni hittar på igen?

— Förlåt mig, var god och hör på, och döm sedan. Jag ber er lägga märke till, att jag icke har den ringaste lust att tala illa om henne, s. 24 jag till och med håller af henne, det vill säga så mycket som man kan hålla af en qvinna. I hela hennes hus fins icke en enda bok utom almanackan, och hon kan icke läsa annat än högt. Af en dylik ansträngning kommer hon i svettning och klagar öfver att ögonen tränga ut ur hufvudet på henne . . . Med ett ord, det är ett förträffligt fruntimmer, och hennes tjänstfolk är välfödt. Hvarför skulle jag då förtala henne.

— Se så, anmärkte Darja Michajlovna — nu har då Afrikan Semenitsch kommit upp på sin käpphäst och lär väl inte stiga af den på hela dagen.

— Min käpphäst . . . Qvinnorna hafva tre käpphästar, och dem lemna de aldrig.

— Och hvilka äro de?

— Nålstygn, hänsyftningar och anklagelser.

— Vet ni hvad, Afrikan Semenitsch, började Darja Michajlovna, — det kan icke vara alldeles utan orsak, som ni är så förbittrad på qvinnorna. Någon måste hafva . . .

— Kränkt mig, vill ni säga, afbröt henne Pigasof.

Darja Michajlovna blef litet förlägen, hon erinrade sig Pigasofs olyckliga äktenskap och svarade blott med en liten nickning på hufvudet.

— Ja, *en* kvinna har verkligen gjort mig ondt, återtog Pigasof, — och det oakadt hon var en god kvinna, mycket god ...

— Hvem var det då?

— Min mor, sade Pigasof med något sänkt stämma.

— Er mor! På hvad sätt kunde hon göra er ondt?

— Derigenom att hon födde mig till världen.

s. 25

Darja Michajlovna rynkade ögonbrynen.

— Det tyckes mig, sade hon, — som vårt samtal tagit en mindre behaglig vändning ... Konstantin, spela för oss den nya etyden af Thalberg, kanhända skall musikens toner tämja Afrikan Semenitsch så, som Orfeus fordom tämde de vilda djuren.

Konstantin Diomiditsch satte sig till pianot och spelade etyden på ett ganska tillfredsställande sätt.

I början lyssnade Natalia Alexejevna uppmärksamt, men snart återtog hon sitt arbete.

— Merci, c'est charmant, yttrade Darja Michajlovna. — Jag tycker om Thalberg. Il est si distingué. Hvad är er tanke, Afrikan Semenitsch?

— Jag tänker, började Pigasof långsamt, att det finns tre slags egoister: egoister, som sjelfva lefva och låta andra lefva; egoister, som sjelfva lefva, men icke tillåta andra att lefva, och slutligen egoister, som hvarken sjelfva lefva eller låta andra lefva. Qvinnorna tillhöra till största delen det tredje slaget.

— Högst artigt! Jag blott undrar öfver en sak, Afrikan Semenitsch, och det är öfver säkerheten och sjelftilliten i era omdömen. Kan ni verkligen aldrig misstaga er?

— Hvem har sagt något sådant? Jag kan misstaga mig, äfven mannen kan misstaga sig. Men vet ni, hvad det är för skilnad mellan våra misstag och qvinnans? Ni vet icke? Nå väl, se här skilnaden. En man kan till exempel säga, att två gånger två icke är fyra, utan fem eller tre och en half, men en kvinna skulle säga, s. 26 att två gånger två gör — ett stearinljus.

— Det der vill jag minnas att jag hört förr ... Men tillåt mig att fråga, hvad sammanhang ha era tankar om de tre slagen af egoister med den musik, ni nyss hörde?

— Intet alls ... jag hörde inte på musiken.

— Nu ser jag, min vän, att du oförbätterlig är, och jag drager mig undan, sade Darja Michajlovna, med en lätt förändring af en bekant vers af Gribojedof.

— Men hvad tycker ni då om, då icke musik behagar er? Literaturen kanhända?

— Jag älskar literaturen, men icke den nyaste.

— Hvarför det?

— Jag skall säga er hvarför. För icke längesedan for jag öfver Oká på färja i sällskap med en adlig herre. Färjan landade vid ett mycket brant ställe. Vagnarna måste dragas upp för backen med handkraft. Den adlige herrn hade en mycket tung kalesch. Medan färjkarlarne arbetade och sletu ondt, under det de släpade upp kaleschen på strandvägen, stod han på färjan och skrek och jämrade sig så, att man riktigt kunde tycka, att det var synd om honom. »Der«, tänkte jag, »ha vi en ny användning af arbetsfördelningens princip.« Så är det äfven med den nyaste literaturen, andra släpa och arbeta, men hon skriker.

Darja Michajlovna smålog.

— Och det är detta man kallar en reproduktion af samtidens lif, fortfor Pigasof outtröttligt, — en djup sympati för samhällets lifsfrågor och en massa andra namn! ... Ack, dessa stora, tomma, klingande ord!

— Men qvinnorna, som ni angriper så häftigt, de åtminstone nytt- s. 27
ja icke dessa tomma, ljudande ord.

Pigasof ryckte på axlarna.

— De nyttja dem ej, därför att de inte förstå att använda dem.

Darja Michajlovna rodnade lätt.

— Ni börjar att tala nästan djerft, Afrikan Semenitsch, anmärkte hon med ett tvunget leende.

Alt blef tyst i rummet.

— Hvar ligger Solotonoscha, frågade en af gossarne Basistof.

— I guvernementet Poltava, min lilla vän, tog Pigasof till ordet,

— i sjelfva Tofslandet.¹ (Han begagnade sig med glädje af tillfället

¹Öknamn på Lilla Ryssland, emedan der de lägsta klasserna blott bära en hårtofs på det eljest rakade hufvudet.

att ge samtalet en annan vändning). — Vi hafva talat om literatur . . . om jag hade mer pengar än jag behöfde, skulle jag genast bli lill-rysk poet.

— Hvad är det för något? En skön poet minsann! utbrast Darja Michajlovna. — Kan ni då lill-ryska?

— Inte det ringaste, men det är alldeles obehöfligt.

— Huru, obehöfligt?

— Ja alldeles onödigt. Man behöfver blott ta ett ark papper och skrifva öfverst på sidan: *Duma*,² se'n börjar man på det här viset:

»Du är min del, min lott«,

eller:

»Kosacken Nalivajko sitter på kullen.«

Och så fortsätter man med allahanda meningslösa ord, tillfogar s. 28 här och der några utropsord: graje! graje! voropaje! hopp! hopp! eller något dylikt, och stycket är färdigt. Se'n trycker man och ger ut det, lill-ryssen läser, stöder kinden mot handen och gråter af rörelse . . . det är en så känslig själ!

— Ursäkta mig, ropade Basistof, — hvad är det ni säger för något? Det är ju inte det ringaste öfverensstämmande med sanningen. Jag har bott i Lill-Ryssland, tycker om landet och känner dess språk . . . »Graje, graje, voropaje«, är idel nonsens.

— Det må vara, men säkert är, att alla de der tofsmenniskorna skulle röras till tårar af mitt stycke. Ni talar om språket. Fins det då kanhända ett lillryskt språk? Jag bad en gång en tofsmenniska att öfversätta följande fras, den första bästa som föll mig i tankarna: »Grammatiken är konsten att riktigt läsa och skrifva.« Vet ni huru han öfversatte detta på lill-ryska: »krammatyken ä kånsten att ryktygt lösa å skryffva« . . . Nå väl, tycker ni att detta är ett språk, ett sjelfständigt språk, hva' falls? Nej, hellre än att medge det, vore jag beredd att låta min bästa vän stötas sönder i en mortel.

Basistof ville svara.

²Så benämnas de lill-ryska folkvisorna.

— Låt honom vara, sade Darja Michajlovna, — ni vet ju, att han aldrig säger något annat än paradoxer.

Ett elakt leende for öfver Pigasofs drag. En betjent inträdde och anmälde Alexandra Pavlovnas och hennes broders ankomst.

Darja Michajlovna steg upp för att taga emot dem.

— Välkommen, Alexandrine! sade hon, skyndande henne till mö- s. 29
tes, — hvad det var snält af er att komma! . . . Välkommen Sergej Pavlitsch!

Volintsef tryckte lätt Darja Michajlovnas hand och gick fram till Natalia Alexejevna.

— Nå, den der baron, er nya bekantskap, kommer han i dag? frågade Pigasof.

— Ja, det gör han.

— Man säger, att han är en stor filosof, han slår omkring sig med Hegel och Kant.

Darja Michajlovna svarade icke, utan lät Alexandra Pavlovna taga plats på soffan och satte sig sjelf bredvid henne.

— Filosofien, fortfor Pigasof, — den högsta ståndpunkten! . . . Hvad jag är led vid dessa höga ståndpunkter! Och hvad kan man se från höjden? Om man vill köpa en häst, ställer man sig kanske då på tornspetsen för att taga honom i betraktande?

— Skulle icke den der baronen hafva med sig en afhandling? frågade Alexandra Pavlovna.

— Jo, svarade Darja Michajlovna med konstlad likgiltighet, — en afhandling om handelns förhållande till industrien inom Ryssland . . . Men var inte rädd, vi komma inte att läsa ur den här . . . det är inte därför, som jag bett er komma hit. Le baron est aussi aimable que savant, och han talar ryska så utmärkt väl. C'est un vrai torrent . . . il vous entraîne!

— Talar så utmärkt väl ryska, mumlade Pigasof, — att han förtjenar att berömmas på franska.

— Brumma ni, Afrikan Semenitsch, brumma ni . . . det passar så s. 30
väl till er oordnade chevelyr . . . Men hvarför kommer han då inte? Vet ni hvad, messieurs et mesdames, tillade Darja Michajlovna, i det hon såg sig omkring i salongen, — låtom oss göra ett slag i trädgården, det återstår ännu en timme till middagen, och vädret är angenämt.

Hela sällskapet reste sig och begaf sig ned i trädgården.

—

Darja Michajlovnas trädgård sträckte sig ända ned till strandbrädden. Der fans en mängd löfsalar af akasia och syré, många gamla lindalléer, dunkla och välluktande, medan topparna skimrade smaragdgrönt.

Volintsef hade i sällskap med Natalia och mademoiselle Boncourt fördjupat sig bland de tätast bevuxna delarna af trädgården. Volintsef gick vid Natalias sida. M:lle Boncourt följde efter på ett kort afstånd.

— Hvad har ni gjort i dag? frågade Volintsef slutligen, dragande i spetsarna af sina vackra, mörkt blonda mustascher.

Till anletsdragen liknade Volintsef sin syster, men i uttrycket fans icke samma rörlighet och lif, och hans vackra, milda ögon hade en svårmodig blick.

— Just ingenting, svarade Natalia, — jag har hört på Pigasofs bittra utfall, jag har stickat både och läst.

— Hvad har ni läst?

— Jag har läst ... korstågens historia, sade Natalia med en lätt s. 31 tvekan i rösten.

Volintsef såg på henne.

— Ah! utbrast han slutligen, — det måste vara intressant.

Han afbröt en gren och började svänga med den i luften. De gingo en stund tysta.

— Hvad är det för en baron, er mor har gjort bekantskap med, började Volintsef åter samtalet.

— En kammarjunkare, nyss ankommen till orten. Mamma berömmar honom mycket.

— Er mor blir lätt intagen.

— Det visar, att hon ännu eger ett ungt hjerta, anmärkte Natalia.

— Ja, det är sant ... Jag skall snart skicka er ert sto. Det är nu nästan fullkomligt inridet. Jag vill ha henne att fatta galoppen från stället, och jag skall nog få henne derhän.

— Merci ... Men ... jag är verkligen förlägen ... ni rider sjelf in henne ... man säger, att det är ansträngande.

— För att göra er en glädje, Natalia Alexejevna, det vet ni, är jag beredd att ... jag skulle ... det är en sådan obetydlighet ...

Volintsef tystnade.

Natalia såg vänligt på honom och sade ännu en gång: »Merci«.

— Ni vet, återtog Sergej Pavlitsch efter en längre tystnad, — att det fins ingenting ... Men hvarför säger jag er detta, ni vet ju alt.

I samma ögonblick ljud en klocka från slottet.

s. 32

— Ah! La cloche du diner! ropade m:lle Boncourt, — retournerons!

»Quel dommage« tänkte den gamla fransyskan för sig sjelf, under det hon efter Natalia och Volintsef steg upp för terrassens trappor, »quel dommage que la conversation« ... hvilket man skulle kunna öfversätta på följande sätt: »Du är rätt bra min unge vän, men litet enfaldig.«

Baronen kom icke till middagen. Man väntade på honom en halftimme. Vid bordet ville samtalet icke taga någon lifligare fart. Sergej Pavlitsch bara såg på Natalia Alexejevna, bredvid hvilken han fått sin plats, och slog oupphörligt vatten i hennes glas. Pandalevski bemödade sig förgäfvos att fångsla sin grannes, Alexandra Pavlovnas, uppmärksamhet. Han sjöd af ömhet och älskvärdhet, men hon hade stor möda att qväfva sina gäspningar.

Basistof rullade små kulor af bröd och tänkte på ingenting. Till och med Pigasof teg, och då Darja Michajlovna anmärkte, att han i dag var föga älskvärd, svarade han buttert: — När plägar jag vara älskvärd? Det är inte min sak ... men, tillade han med ett bittert leende, — haf blott tålmod en tid, jag är ju bara kvass,³ de l'ordinaire kvasse russe! men er kammarjunkare, han ...

— Bravo! afbröt honom Darja Michajlovna. — Pigasof blir svart-sjuk, svartsjuk på förhand.

Pigasof svarade ingenting, utan såg blott dystert framför sig.

s. 33

Klockan slog sju, och hela sällskapet samlade sig åter i salongen.

— Det ser ut som han icke skulle komma, sade Darja Michajlovna.

I detsamma hördes bullret af en vagn, en liten tarantas⁴ körde upp på gården, och efter några ögonblick inträdde en betjent i salongen och räckte Darja Michajlovna ett bref på en silfverbricka.

³En syrlig rysk nationaldryck.

⁴Ett slags låg resvagn.

Hon läste det ända till slut, vände sig derpå till betjenten och frågade:

- Hvar är herrn, som har medfört det här brefvet?
- Han sitter i vagnen. Befaller ers nåd, att han föres in?
- Bed honom stiga in.

Betjenten gick.

— Så förargligt! återtog Darja Michajlovna, — föreställ er bara, baronen har erhållit befallning att genast återvända till Petersburg. Han skickar mig nu sin afhandling med en herr Rudin, en af hans vänner. Baronens ville presentera honom för mig ... han berömmar honom mycket. Så ledsamt det var! Jag hade hoppats, att baronen skulle tillbringa någon tid hos oss.

- Dmitrij Nikolajtsch Rudin, anmälde lakejen.

III

s. 34

I salongen inträdde en högväxt man om trettiofem år, med något lutande hållning, krusigt hår och solbrända, oregelbundna, men intelligenta och uttrycksfulla drag. Under den raka, breda näsan voro läpparnas linier fast och behagfullt tecknade, och de lifliga, mörkblå ögonen glimmade med fuktig glans. Hans dräkt var ej ny och så trång, att den såg ut som den vore urväxt.

Med hastiga steg närmade han sig Darja Michajlovna, och, bugande sig helt kort, sade han, att han länge önskat få äran föreställas för henne, och att hans vän baronen var mycket ledsen öfver, att han ej haft tillfälle att taga personligt afsked af henne.

Det fina, tunna ljudet af Rudins röst stämde ej rätt öfverens med hans höga växt och breda bröst.

— Var god och tag plats . . . det är mig angenämt att göra er bekantskap, sade Darja Michajlovna, och sedan hon presenterat alla närvarande för honom, frågade hon, om han vore bosatt i trakten eller resande.

— Min egendom ligger i T. . . ska guvernementet, svarade Rudin, ännu hållande hatten på knäna, — men sedan någon tid uppehåller jag mig i dessa trakter. Jag har kommit i affärer och är tills vidare bosatt i er distriktsstad.

— Hos hvem?

— Hos doktorn. Han och jag äro gamla universitetskamrater. s. 35

— Jaså, hos doktorn. Man talar mycket godt om honom, man säger, att han förstår sin sak . . . Har ni länge varit bekant med er vän baron Muffel?

— Jag träffade tillsammans med honom i Moskva förliden vinter och har nu tillbragt ungefär en vecka på hans egendom.

— Han är en mycket intelligent och bildad man.

— Ja utan tvifvel.

Darja Michajlovna luktade på sin med eau-de-cologne fuktade näsduk.

— Ni är embetsman, förmodar jag? frågade hon.

— Hvem? Jag?

— Ja.

— Nej . . . Jag har tagit afsked.

En stunds tystnad inträdde, derpå blef samtalet allmänt.

— Tillåt mig en måhända alt för nyfiken fråga, började Pigasof, i det han vände sig till Rudin. — Känner ni innehållet af den afhandling, som herr baronen skickat med er?

— Ja, det gör jag.

— Denna uppsats behandlar handelns förhållande . . . nej, så var det icke . . . industriens förhållande till handeln inom vårt fäder-nesland. Det var så, tyckte jag, ni behagade uttrycka er, Darja Michajlovna.

— Ja, derom handlar den, sade Darja Michajlovna, förande handen till pannan.

— Jag har visserligen, fortfor Pigasof, — ett klent omdöme om s. 36 dessa ämnen, men jag måste tillstå, att redan sjelfva titeln på afhandlingen förefaller mig ovanligt . . . hur skall jag säga det riktigt delikat . . . ovanligt dunkel och virrig.

— Hvarför förefaller den er så?

Pigasof log och såg flyktigt på Darja Michajlovna.

— Är det då er sjelf så klart, sade han ånyo, vändande sitt räfan-sigte mot Rudin.

— Mig? . . . Ja.

— Hm . . . ja visst . . . ni måste veta det bättre.

— Har ni ondt i hufvudet? frågade Alexandra Pavlovna, i det hon vände sig till Darja Michajlovna.

— Nej. Det är alltid så der med mig . . . C'est nerveux.

— Tillåt mig ännu en gång fråga, började Pigasof åter med ett visst näsljud, — er bekantskap, herr baron Muffel . . . jag vill minnas, att det var så han hette?

— Ja.

— Har herr baron Muffel speciellt slagit sig på nationalekonomien, eller egnar han blott åt denna intressanta vetenskap de lediga stunder, som sällskapslifvet, nöjen och hans embetsåligganden lemna honom öfriga?

Rudin såg skarpt och oafvänt på Pigasof.

— Baronen är i detta ämne verkligen dilettant, svarade han lätt rodnande, — men i hans afhandling finnas många sanningar och intressanta upplysningar meddelade.

— Då jag ej känner till afhandlingen, kan jag ej tvista med er s. 37 derom ... Men jag skulle vilja taga mig friheten att fråga: er vän baron Muffel håller sig förmodligen mer till allmänna teorier än till fakta?

— I hans uppsats finnas både fakta och på fakta stödda teorier.

— Jaså, jaså. Men efter min åsigt ... ni tillåter väl, hoppas jag, att jag så här, när tillfälle erbjuder sig, äfven säger mitt ord om saken ... Jag har, om jag får upplysa derom, tillbragt tre år vid Dorpats universitet ... Nå väl, alla dessa så kallade allmänna teorier, hypoteser, system ... tag ej illa upp, jag är en enkel landsortsbo, går rakt på saken och säger sanningen rent ut ... duga till ingenting. Alt det der är filosofiska spetsfundigheter ... för att slå folk blå dunster i ögonen. Nej, mina herrar, ge oss fakta, vi begära ingenting annat af er.

— Verkligen! utbrast Rudin. — Men sedan måste man dock förklara meningen af samma fakta.

— Allmänna teorier, fortfor Pigasof outtröttligt, — jag är utledsen vid teorier, synpunkter, slutledning! Alt det der grundar sig bara på så kallade öfvertygelser. Hvar och en framlägger sin öfvertygelse och fordrar att vid den skall fästas afseende, att man skall befatta sig med dylikt. Äsch, sån't strunt!

Pigasof slog med knytnäfven i luften. Pandalevski utbrast i skratt.

— Förträffligt, sade Rudin, — alltså skulle det efter er åsigt icke finnas någon öfvertygelse?

— Nej ... det fins heller ingen.

— Är det er öfvertygelse?

s. 38

— Ja.

— Hur kan ni då säga, att det icke fins några? Der har ni ju redan en till att börja med.

Alla började skratta och se på hvarandra.

— Nej, förlåt, ursäkta mig, började Pigasof . . .

— Bravo, bravo! ropade Darja Michajlovna, klappande i händerna, — slagen, Pigasof, slagen!

Hon tog sakta hatten ur Rudins händer.

— Vänta litet, min fru, med er glädje, litet tålmod blott, sade Pigasof förargad. — Det är inte nog att med en min af öfverlägsenhet kasta fram ett spetsigt ord, man måste bevisa, vederlägga . . . Vi hafva aflägsnat oss från sjelfva tvisteämnet.

— Tillåt mig, anmärkte Rudin lugnt, — saken är ganska enkel. Ni tror icke på nyttan af allmänna teorier, ni tror icke på öfvertygelser.

— Nej, det gör jag inte, jag tror inte på någonting.

— Mycket bra. Ni är skeptiker.

— Jag ser inte nödvändigheten af att begagna ett så'nt der lärddt ord. För öfrigt . . .

— Nå fortsätt, inföll Darja Michajlovna.

— Seså, nu börjar det, muttrade Pandalevski för sig sjelf i ett hörn, under det han log med förnöjd uppsyn.

— Detta ord uttrycker min mening, återtog Rudin. — Ni förstår det, hvarför skulle jag då inte begagna det? Ni tror ej på någonting . . . Hvarför tror ni då på fakta?

— Huru, hvarför? Men det är då utmärkt! Ett faktum är en be- s. 39
kant sak, hvar menniska vet hvad ett faktum är . . . Jag dömer derom efter erfarenhet, efter min egen känsla.

— Men kan det inte hända, att er känsla bedrar er? Känslan säger er, att solen går ikring jorden . . . men kanske delar ni icke Kopernikus' åsigt? Tror ni inte på honom heller?

Åter flög ett leende öfver allas ansigten, och allas ögon riktades mot Rudin med ett uttryck, som tydligen sade: »den der är inte dum, han«.

— Ni vill alltid skämta, sade Pigasof, — det är ganska originelt, men det hör inte till saken.

— I hvad jag hittills sagt, svarade Rudin, — beklagar jag blott, att det fins alt för litet originalitet. Alt detta är länge sedan allbekant och tusende gånger upprepadt. Det är ej derpå saken beror.

— Hvarpå beror den då? inföll Pigasof nästan oförskämtdt.

Vid tvister brukade han först skämta med sin motståndare, deretter fara ut i grofheter, och slutligen öfvergå till en surmulen tystnad.

— Se här hvarpå, fortfor Rudin. — Jag kan ej annat än känna en djup ledsnad, då jag hör förståndigt folk kasta sig öfver . . .

— Systemer? inföll Pigasof.

— Nå ja, öfver systemer. Hvarför förargar er det ordet så mycket? Hvarje system stöder sig på kännedomen om livvets grundlagar.

— Men dessa är det dock omöjligt att känna, att utforska! s. 40

— Tillåt mig att fortsätta. Det är visserligen sant, att dessa icke äro tillgängliga för alla, och att menniskan aldrig kan undgå att misstaga sig i något. Men säkerligen skall ni vara öfverens med mig derom, att till exempel Newton har upptäckt några af dessa grundlagar. Han var ett geni, det medgifves, men geniernas upptäckter äro stora äfven deruti, att de blifva allas egendom. Sträfvandet att finna det allmänna och ursprungliga i de enskilda företeelserna är en af menniskoandens grundegenskaper och hela vår bildning . . .

— Aha! Det var alltså dit, ni ville komma, inföll Pigasof, släpande på orden. — Jag är en praktisk man och stolt öfver att vara det, jag vill icke inlåta mig på alla de der metafysiska spetsfundigheterna och kommer inte heller att göra det.

— Mycket bra, ni gör alldeles som ni vill. Men tillåt mig att fästa er uppmärksamhet derpå, att sjelfva denna vilja att vara en utslutande praktisk menniska bildar i och för sig ett slags system, en teori . . .

— Bildning, sade ni, afbröt honom Pigasof ånyo, — ni tänkte väl också med det ordet slå blå dunster i ögonen på mig! Den är just nödvändig, den der beprisade bildningen! Jag vill inte ge ett kronans öre för hela er bildning!

— Men ni för diskussionen på ett dåligt sätt, Afrikan Semenitsch, anmärkte Darja Michajlovna, som med stor tillfredsställelse iakttagit sin nye gästs lugna sjelfbeherskning och utsökta höflighet. s. 41

»C'est un homme comme il faut«, tänkte hon, i det hon betraktade Rudin med välvillig uppmärksamhet. »Jag måste vinna honom.« De sista orden tänkte hon på ryska.

— Jag tänker icke försvara bildningen, återtog Rudin efter en stunds tystnad, — hon behöfver icke mitt försvar. Ni kan ej tåla henne ... hvar och en har sin smak. Det skulle för öfrigt föra oss alt för långt bort. Jag ville blott säga, att alla dessa anfall på systemer, på allmänna teorier etc., äro i synnerhet därför pinsamma, emedan man i och med systemerna förnekar alt vetande, all vetenskap och all tro på en sådan, följaktligen äfven tron på sig sjelf, på sin egen kraft. Men denna tro är nödvändig; själen kan ej lefva allena af känslor och intryck, och det är en synd att vara rädd för tanken och ej tro på den. Skepticismen har alltid utmärkt sig för vanmakt och ofruktbarhet ...

— Det der är altsammans bara ord, mumlade Pigasof.

— Må vara, men tillåt mig att anmärka, att med ett dylikt yttrande vilja vi ofta blott undandraga oss nödvändigheten att säga något, som är mer värdt än blotta orden.

— Hvad skall det betyda? frågade Pigasof och plirade med ögonen.

— Ni har nog förstått hvad jag ville säga er, sade Rudin, med en liten, men genast återhållen otålighet. — Jag upprepar det, om icke menniskan har en säker utgångspunkt, på hvilken hon tror, en fast mark på hvilken hon står, hur skall hon då kunna vinna s. 42 en klar uppfattning af sitt folks behof, betydelse och framtid? Hur skall hon kunna veta hvad hon sjelf bör göra, om icke ...

— Ära den, som äras bör, framstammade Pigasof och drog sig undan åt sidan, utan att se på någon.

Rudin följde honom med ögonen, smålog lätt och teg.

— Aha! han tog till flykten, sade Darja Michajlovna.

— Oroa er icke, Dmitrij ... Förlåt mig, tillade hon med ett intagande leende, — hur heter efter er far?

— Nikolaitsch.

— Oroa er icke, min bästa Dmitrij Nikolaitsch, — ingen af oss har han fört bakom ljuset. Han vill ge sig min af att icke längre vilja fortsätta tvisten ... Han känner med sig, att han ej kan

disputera med er. Men var god och sätt er litet närmare och låt oss språkas vid.

Rudin makade sin stol närmare soffan.

— Hur kommer det sig till, att vi inte förr gjort bekantskap med hvarandra? började Darja Michajlovna, — det förvånar mig ... Har ni läst den här boken? C'est de Tocqueville, vous savez.

Darja Michajlovna räckte Rudin en fransk broschyr.

Rudin tog det lilla tunna häftet, bläddrade i det några ögonblick och svarade, i det han lade det tillbaka på bordet, att han väl icke hade läst denna herr Tocquevilles afhandling, men att han ofta s. 43 tänkt på det af honom behandlade ämnet.

Samtalet kom i gång. Rudin var i början liksom litet förlägen, tvekade att tala ut sin mening och hade svårt att finna ord, men småningom blef han mera varm och vältalig. Efter en kvarts timme hördes blott hans röst i rummet. Alla hade samlat sig i en krets omkring honom. Pigasof allena höll sig på afstånd i ett hörn bredvid kakelugnen.

Rudin talade med klarhet, värma och kraft samt lade i dagen betydande kunskaper och stor beläsenhet. Ingen hade väntat att i honom finna något framstående ... Han var så enkelt klädd, och man hade icke hört talas om honom ... Alla föreföll det besynnerligt och ofattligt, hur en så begåfvad man helt oförmodadt kunde dyka upp midt på landsbygden. Desto mer förvånade han, och man kunde säga, hänförde han alla, i främsta rummet Darja Michajlovna. Hon var stolt öfver sitt fynd och tänkte redan i förväg på, huru hon skulle föra Rudin ut i verlden. I hennes första intryck låg altjämt, oaktadt hennes år, mycket ungdomligt, nästan något barnsligt. Alexandra Pavlovna förstod, sanningen att säga, högst obetydligt af hvad Rudin talade, men hon var mycket förvånad och angenämt öfverraskad; äfven hennes bror förundrade sig. Pandalevski betraktade uppmärksamt Darja Michajlovna och blef afundsjuk. Pigasof tänkte: »Ville jag ge femhundra rubel, kunde jag nog få en ändå bättre näktergal.« Men mer än alla andra voro Basistof och Natalia slagna af häpnad. Basistof kund knapt andas, han satt med öppen mun och uppspärrade ögon och s. 44 hörde och hörde, så, som han aldrig gjort i sitt lif förr. Natalias ansigte lågade i högröd färg, och hennes ögon, oafvändt fästade på Rudin, blefvo på en gång mörkare och mera glänsande ...

— Hvilka praktiga ögon han har, hviskade Volintsef till henne.

— Ja, mycket vackra.

— Skada blott, att händerna äro så stora och röda.

Natalia svarade icke.

Man bjöd ikring te. Samtalet blef mera allmänt, men redan deraf att alla genast tystnade, blott Rudin öppnade munnen, kunde man döma till styrkan af det intryck han gjort.

Det föll Darja Michajlovna in att gäckas litet med Pigasof. Hon gick till honom och sade halfhögt: — Hvarför tiger ni och bara småler hånfullt? Försök ett tag till med honom, och utan att afvakta hans svar, vinkade hon Rudin till sig.

— Ni känner ännu icke en af hans mest framstående sidor, sade hon, visande på Pigasof. — Han är en förskräcklig qvinnohatare, oupphörligt anfaller han dem, var god och omvänd honom till en bättre åsigt.

Rudin blickade ned på Pigasof helt ofrivilligt; han var två hufvuden längre än denne.

Pigasof kröp nästan ihop af förargelse, och hans gula ansigte blef ändå mer gulblekt.

— Darja Michajlovna misstar sig, började han med osäker röst, s. 45
— det är icke qvinnorna allena jag angriper, hela människosläget misshagar mig.

— Hvad har kunnat inge er en så dålig tanke om människorna? frågade Rudin.

Pigasof såg honom rakt i ögonen.

— Förmodligen hvad mitt eget hjerta lärt mig, ty i detta upptäcker jag för hvarje dag alt mer och mer uselhet, och jag dömer andra efter mig sjelf. Kanhända är detta orätt, och jag vida sämre än andra, men hvad vill ni man skall göra? Det är nu en gång min vana.

— Jag förstår er och sympatiserar med er, sade Rudin. — Hvilken ädel själ har ej erfarit ett verkligt begär att nedsätta sig sjelf! Men man får icke stanna i ett dylikt läge, utan söka komma ut derifrån.

— Jag tackar underdånigst för det intyg på adelskap, ni behagat utställa åt min själ, genmälte Pigasof, — men mitt läge är på intet vis dåligt, så att, äfven om det fins en utgång derur, så får det vara som det är, s ö k a den, kommer jag icke att göra.

— Men detta är ju att ... förlåt mig uttrycket ... föredraga egenkärlekens tillfredsställelse framför önskan att vara och lefva i sanningen ...

— Nå än se'n då, utropade Pigasof, — egenkärleken, det är något som jag förstår, och ni, hoppas jag, förstår den också, hvar och en förstår den, men sanningen!... Hvad är sanningen för något? Hvar fins hon, denna sanning?

— Jag vill fästa er uppmärksamhet på att ni gerna upprepar era s. 46
egna ord, anmärkte Darja Michajlovna.

Pigasof ryckte på axlarna.

— Hvad gör det! Jag frågar, hvar är sanningen? Inte ens filosoferna veta, hvar hon är. Kan säger: »se här är hon, d e t h ä r är sanning«, men Hegel säger: »nej, du misstar dig alldeles, d e t h ä r är sanning«.

— Och vet ni, hvad Hegel säger derom? frågade Rudin, utan att höja rösten.

— Jag upprepar, fortfor Pigasof i hetsig ton, — att jag inte kan förstå, hvad sanning är. Enligt min åsigt fins hon alls icke till i verlden, det vill säga, ordet fins, men saken fins icke.

— Fy, fy! ropade Darja Michajlovna. — Skäms ni inte, ni gamle syndare, att säga något sådant! Fins det ingen sanning? Hvarför lefver man då i denna verlden?

— Och jag tror dock, genmälde Pigasof harmfullt, — att för er, Darja Michajlovna, skulle det i alla händelser vara lättare att lefva utan sanning än utan er kock Stefan, som är en sådan mästare att laga buljong! Och hvad skall ni med sanning att göra, var god och säg mig det? En liten kokett mössa kan man dock inte sy af den.

— Skämt är icke bevis, anmärkte Darja Michajlovna, — i synnerhet då det urartar till personliga utfall.

— Jag vet inte, hur det förhåller sig med sanningen, men att höra den gör tydligen ondt, brummade Pigasof och drog sig undan.

Rudin åter fortsatte att behandla den väckta frågan om egenkär- s. 47
lekens eller själfkänslans betydelse och talade deröfver med mycken insigt. Han visade att en menniska utan själfkänsla är oduglig till allting, att själfkänslan är en Arkimedes' häfstång, med

hvilken man kan rubba jorden från sin plats, men att nu för tiden blott *d e n* förtjenar namnet *m e n n i s k a*, som förstår att beherska sin sjelfkänsla så, som ryttaren sin häst, som förmår att för det allmänna bästa gifva sin egen personlighet som offer.

— Egennyttia, så sammanfattade han sin åsigt, — är sjelfmord. Den egennyttiga människan förtorkar som ett enstaka ofruktbart träd, men sjelfkänslan såsom ett verksamt sträfvande efter fullkomning är källan till alt stort . . . Ja, människan måste bryta sin personlighets hårdnackade egoism för att gifva denna personlighet rätt att fritt framträda.

— Kan ni låna mig en blyertspenna, frågade Pigasof Basistof.

Basistof fattade icke strax, hvad Pigasof frågade honom om.

— Hvad skall ni med en blyertspenna, sade han slutligen.

— Jag vill skrifva upp den sista frasen af herr Rudin. Skrifver man inte upp den, glömmes man den, och hvad är det för nytta med den se'n? Och ni tycker nog som jag, att en sådan fras är lika mycket värd som en storslam i whist.

— Det fins saker, Afrikan Semenitsch, hvilka det är orätt att skratta åt och göra narr af, sade Basistof med värma och vände Pigasof ryggen.

Härunder hade Rudin närmat sig Natalia. Hon reste sig upp, s. 48 öfver hennes ansigte låg ett uttryck af förlägenhet.

Volintsef, som satt bredvid henne, hade också stigit upp.

— Jag ser, att det fins ett piano, började Rudin, — vill ni inte spela litet för oss?

— Ja, jag spelar nog, sade Natalia, — men inte synnerligen väl. Här fins Konstantin Diomiditsch, som spelar mycket bättre än jag.

Pandalevski sträckte fram hufvudet och bet ihop tänderna.

— Ni gör er sjelf orätt med hvad ni nu säger, Natalia Alexejevna, ni spelar visst icke sämre än jag.

— Känner ni till Schuberts »Erlkönig«? frågade Rudin.

— Det gör han visst det, ropade Darja Michajlovna. — Sätt er till pianot, Konstantin . . . Ni tycker om musik, Dmitrij Nikolaitsch?

Rudin svarade blott med en lätt böjning på hufvudet och for med handen genom håret, liksom om han gjorde sig i ordning att höra på. Pandalevski började.

Natalia stod vid pianot, midt emot Rudin. Redan vid de första tonerna fick dennes ansigte ett uttryck af egendomlig skönhet. Hans mörkblå öron irrade långsamt omkring, stundom stannade de på Natalia. Pandalevski slutade.

Rudin förblef tyst och gick bort till ett öppet fönster. En doftande dimma låg som en mjuk svepning öfver parken, de närmast stående träden ångade sömngifvande svalka, och stjernorna skimrade s. 49
stilla. Ljuf var sommarnatten och ljuf den vällust hon väckte.

Rudin blickade ut öfver den dunkla parken och vände sig om.

— Denna musik och denna natt, började han, — erinra mig om min studenttid i Tyskland, våra sammankomster, våra serenader ...

— Jaså, ni har varit i Tyskland? frågade Darja Michajlovna.

— Jag har tillbragt ett år i Heidelberg och nästan lika länge i Berlin.

— Och ni var klädd som student? Man säger, att i Tyskland bära dessa en särskild dräkt.

— I Heidelberg gick jag i höga stöflar med sporrar, kort lifrock med snörmakerier och med håret hängande långt ner på axlarna. I Berlin äro studenterna klädda som alla andra.

— Berätta oss något ur ert studentlif, bad Alexandra Pavlovna.

Rudin började berätta, men i denna konst hade han just ingen talang. Hans beskrifningar saknade färg. Han förstod icke att framkalla munterhet. Dessutom öfvergick han snart från berättelsen om sina utländska äfventyr till allmänna betraktelser öfver upplysningens och vetenskapens betydelse, öfver universitet och universitetslif i allmänhet. I djerfva och breda drag utkastade han en storartad bild. Alla lyssnade till honom med djup uppmärksamhet. Nu talade han mäterligt, hänförande, icke alltid i bestämda uttryck, men just denna obestämdhet gaf hans ord ett egendoms. 50
ligt behag.

Rikedomen på tankar hindrade Rudin att uttrycka sig noggrant och klart. Den ena bilden trängde undan den andra, liknelser, än oväntadt djerfva, än utomordentligt träffande, följde tätt på

hvarandra. Vidt skildt från den studerade vältalarens utsökta frasmakeri, bar hans improvisatoriska flödande tal prägeln af ursprunglig inspiration. Han sökte icke orden, ledigt och frivilligt kommo de på hans läppar och tycktes liksom strömma ur hans själ, fulla af den lefvande öfvertygelsens värme. Rudin egde i hög grad denna gåfva af »musikalisk vältalighet«. Han förstod att så anslå vissa hjertats strängar, att alla de öfriga dallrade med underbar klang. En eller annan åhörare fattade må hända icke rätt klart hvad hans ord betydde, men han kände sitt bröst vidgas ... det var som om ett förhänge drogs undan för hans ögon, och i fjärran visade sig strålande bilder ...

Alla Rudins tankar tycktes vända mot framtiden, och detta gaf honom denna prägel af framåtträngande ungdomlighet. Stående vid fönstret, talade han, utan att se på någon särskildt, och inspirerad af den sympatiska uppmärksamheten omkring honom, af unga qvinnors närvaro, af nattens skönhet, samt förd af sina egna känslors ström, höjde han sig till verklig vältalighet, till poesi ... Sjelfva ljudet af hans lugna, klangfulla stämma ökade ordens trollkraft, det var som om något högre, något för honom sjelf ovanligt talade från hans läppar ... Rudin talade om det, som gifver människolifvet betydelse för evigheten.

s. 51

— Jag erinrar mig, så slutade han, — en gammal skandinavisk saga. Kungen sitter med sina krigare i den långa mörka salen rundt om den flammande elden ... det är vinter och nattetid. En liten fogel flyger hastigt in genom en öppen dörr och ut genom en annan. Kungen säger: »Denna fogel är som människan på jorden; från mörkret kommer den, till mörkret vänder den åter, och blott en kort tid får den vara i värmen och ljuset« ... »O konung«, genmäler den äldste af hans krigare, »äfvén i mörkret omkommer fogeln icke och finner åter sitt näste« ... Så är ock vårt lif kort och förgängligt, men alt stort uträttas dock af människan. Medvetandet att vara ett verktyg för högre makter måste vara henne en ersättning för andra fröjder, i sjelfva döden skall hon finna sitt lif, sitt näste ...

Rudin tystnade och slog ned ögonen med ett ofrivilligt leende af förlägenhet.

— Vous êtes un poète, sade Darja Michajlovna halfhögt.

Och alla instämde i tysthet med henne, alla utom Pigasof. Utan att afvakta slutet af Rudins långa tal, hade han helt tyst fattat

sin hatt och aflägsnat sig, i det han ondskefullt hviskade åt den nära dörren stående Pandalevski:

— Nej, det här står jag då inte ut med längre, jag beger mig bort till vanligt simpelt folk.

Ingen hade för öfrigt hållit honom qvar eller ens märkt hans från- s. 52
varo.

Aftonmåltiden serverades, och en half timma derefter skildes man åt. Darja Michajlovna bad Rudin stanna qvar öfver natten. Alexandra Pavlovna, som åkte hem med sin bror, hade flera gånger med många o! och ack! uttryckt sin beundran öfver Rudins ovanliga begåfning. Volintsef instämde, men anmärkte, att han uttryckte sig stundom något dunkelt, — det vill säga icke fullt begripligt, tillade han, förmodligen för att bättre uttrycka sin mening. Men hans ansigte var dystert, och den blick, han stadigt höll riktad mot ett hörn af vagnen, var full af svårmod.

Under det att Pandalevski lagade sig i ordning att gå till sängs och med mycken aktsamhet aftog sina broderade sidenhängslen, undföll honom det yttrandet: »en förbannadt skicklig karl!« hvarpå han genast med stränga blickar befalde den lilla kosack, han hade till kammartjenare, att lemna rummet. Basistof sof icke på hela natten och klädde icke ens af sig, utan satt ända till morgonen och skref på ett bref till en af sina vänner i Moskva. Natalia hade väl klädt af sig och lagt sig, men hade icke sofvit en minut . . . utan att ens tillsluta ögonen blickade hon ut i mörkret, stödjande hufvudet mot handen . . . Hennes puls slog feberaktigt, och ofta höjdes hennes barm af djupa suckar.

IV

s. 53

Rudin hade knapt hunnit kläda sig följande morgon, förrän en betjent inträdde med inbjudning från Darja Michajlovna att dricka te med henne i kabinettet. Rudin fann henne allena. Hon bad honom med mycken vänlighet vara välkommen, underrättade sig, om han sofvit godt och slog sjelf i en kopp te åt honom. Hon frågade till och med, om det var nog socker, bjöd honom en cigarrett och upprepade ett par gånger, att hon förundrade sig öfver, att de icke förr gjort hvarandras bekantskap. Rudin hade tagit plats på något afstånd från henne, men Darja Michajlovna anvisade honom en liten puff, som stod bredvid hennes länstol, och lutande sig litet åt hans sida, började hon att fråga honom om hans familj, hans planer och utsigter. Darja Michajlovna talade lätt, nästan vårdslöst, och lyssnade till svaren med tankspriddhet, men Rudin märkte ganska väl, att hon sökte att behaga honom, ja nästan smickrade honom. Icke utan orsak hade hon ställt till denna lilla morgon-tête-à-tête, icke utan orsak hade hon klädt sig enkelt men med utsökt smak à la madame Récamier.

Emellertid upphörde Darja Michajlovna snart med sina frågor, hon började tala om sig sjelf, om sina ungdomsår och om personer, med hvilka hon gjort bekantskap. Rudin lyssnade med intresse till hennes utförliga skildringar, men, besynnerligt nog, hvilken person Darja Michajlovna än talade om, stod hon alltid sjelf i berättelsens förgrund, och den omtalade personen blef dold och undanträngd. På detta sätt fick Rudin fullständigt reda på, hvad Darja Michajlovna hade sagt till den eller den bekante, höge embetsmannen, hvad inflytande hon utöfvat på den eller den berömda diktaren. Att döma efter Darja Michajlovnas framställning, skulle i det närmaste alla framstående personer under de sista tjugufem åren blott tänkt på, hur de skulle kunna blifva bekanta

s. 54

med henne eller vinna hennes välvilja. Hon talade om dem enkelt, utan någon särskild förtjusning eller några loftal, alldeles som man talar om personer hörande till ens familj, och några af dem kallade hon till och med underliga kurrar. Men hur hon talade om dem, alltid bildade deras namn, lik en rik infattning kring en dyrbar sten, en glänsande ram kring Darja Michajlovnas namn.

Rudin hörde på, rökte sin cigarrett och teg, blott sällan fogade han till den pratlystna nådiga fruns berättelser en obetydlig anmärkning. Han förstod och tyckte om att tala, att föra en konversation var deremot icke hans starka sida. Men till ersättning förstod han förträffligt konsten att höra på. Hvar och en, som han icke redan i början afskräckt med sin egen talang, yttrade sig i hans närvaro med tillförsigt och förtroende, med sådant nöje och sådan välvilja följde han tråden af hvarje annans framställning. Han egde mycken godmodighet, nämligen det egendomliga slag af godmodighet, som är vanlig hos menniskor, hvilka oftast känna sig stå öfver sin omgifning. I tvister deremot lemnade han ogera sin motståndare sista ordet, utan öfverväldigade honom med sin häftiga och passionerade dialektik. s. 55

Darja Michajlovna talade hela tiden ryska. Hon skröt gerna med sin kännedom af modersmålet, ehuru gallicismer och små fransyska ord ofta inblandade sig i hennes tal. Hon begagnade afsigtligt enkla och folkliga uttryck men icke alltid rätt lyckligt. Rudins öra sårades icke af det egendomligt brokiga talet på Darja Michajlovnas läppar, eller han hade måhända just icke öra därför.

Darja Michajlovna tröttnade slutligen att tala, och, lutande hufvudet mot stolens dynor, fästade hon sin blick på Rudin och tystnade.

— Nu förstår jag, började Rudin långsamt, — hvarför ni hvarje sommar reser ut på landet. Ni behöfver denna vederqvickelse. Den landtliga stillheten, efter det bullrande hufvudstadslifvet, måste stärka och uppfriska er. Jag är öfvertygad om, att ni måste ha en djup känsla för naturens skönheter.

— Darja Michajlovna kastade en sidoblick på Rudin.

— Naturen ... ja ... ja, visserligen ... jag tycker mycket om den, men vet ni, Dmitrij Nikolajtsch, äfven på landet kan man icke lefva utan menniskor. Men här fins ingen. Pigasof är här den mest begåfvade.

— Den der gamle, bittre, kritiserande gubben?

— Ja, just han. För öfrigt duger han nog på landet. Ibland är han rätt rolig.

— Han är icke utan hufvud, återtog Rudin, — men han är inne på en oriktig väg. Jag vet icke, om ni delar min åsigt, Darja Michajlovna, men i detta fullständiga och allmänna förnekande ligger verkligen ingen välsignelse. Förneka alt, och ni kan lätt nog få namn af ett öfverlägset hufvud, detta konstgrepp är bekant. Godmodigt folk är genast färdigt att draga den slutsatsen, att ni står öfver det ni förnekar. Men detta är ofta falskt. För det första fins det fläckar i alt, och för det andra, äfven om ni har rätt, är det till er skada. Ert förstånd, uteslutande riktadt på en negativ verksamhet, försämras, förtorkas. I det ni tillfredsställer er egenkärlek, går ni miste om iakttagelsens och erfarenhetens sanna njutningar. Lifvet, det verkliga lifvet, undgår er småsinnade och gallsjuka uppfattning, och ni slutar med att genom ert grälsjuka häcklande bli en rolighetsmakare åt andra. Blott den har rätt att tadla, som älskar.

— Voilà M:r Pigasof enterré vivant, sade Darja Michajlovna leende. — Och hur mästerligt ni tecknar människorna! För öfrigt skulle Pigasof sannolikt icke hafva förstått er. Han kan ju icke heller fördraga någon annan person än sin egen.

— Och den skymfar han, tillade Rudin, — för att derigenom få rättighet att skymfa alla andra.

Darja Michajlovna skrattade.

— Han sluter från den sjukes tillstånd till den friskes ... men, à propos, hvad tänker ni om baron?

— Om baron Muffel?... Han är en bra människa, med godt hjerta och mycken erfarenhet, men ... utan karakter ... I hela sitt lif kommer han att förblifva en dilet tant, halft lärd, halft verldsman, det vill säga helt enkelt ... ingenting ... Men det är skada på s. 57 honom!

— Det är också min mening, sade Darja Michajlovna. — Jag har läst hans afhandling ... Entre nous ... cela a assez peu de fond.

— Hvad har ni eljes för grannar? frågade Rudin efter en stunds tystnad.

Darja Michajlovna strök med lillfingret askan af sin cigarrett.

— Ja, vidare fins det egentligen inga. Fru Lipin Alexandra Pavlovna, som ni såg i går, är ganska älskvärd, men ingenting mer.

Hennes bror, likaledes en förträfflig människa, un parfait honnête homme. Furst Garin känner ni. Det är nu allihop. Det fins visserligen ännu två eller tre grannar, men de äro rakt ingenting att tala om. Antingen högfärdiga med de besynnerligaste pretentioner, eller folkskygga, eller för mycket ogenerade. Fruntimmer, som ni vet, ser jag icke hos mig. Slutligen fins det ännu en granne, ganska bildad efter hvad man säger, till och med lärd, men förskräckligt underlig, en riktig fantast. Alexandrine känner honom och synes icke vara likgiltig för honom. Henne bör ni lära känna, Dmitrij Nikolajtsch, det är ett mildt, älskligt väsen ... hon behöfver blott någon utbildning, men en sådan är alldeles oundgänglig.

— Hon är ganska intagande, anmärkte Rudin.

Ett fullkomligt barn, Dmitrij Nikolajtsch, — en riktig liten flicka. Hon har varit gift, mais c'est tout comme ... Om jag vore karl, s. 58 skulle jag blott kunna förälska mig i sådana qvinnor.

— Verkligen?

— Otvifvelaktigt. Sådana qvinnor äro åtminstone friska, och friskheten kan icke på konstlad väg efterapas.

— Men alt annat? frågade Rudin skrattande, hvad som hos honom var ganska sällsynt. Då han skrattade, fick hans ansigte ett besynnerligt, nästan gubbaktigt uttryck, ögonen drogo sig tillsammans, näsan rynkades ...

— Men ni talade om en förskräckligt besynnerlig människa, för hvilken fru Lipin icke skulle vara likgiltig? frågade han.

— En viss Leschnjef, Michajlo Michajlitsch, en godsegare här i trakten.

Rudin såg upp med en förvånad blick.

— Huru? Leschnjef, Michajlo Michajlitsch? frågade han, — skulle han vara er granne?

— Ja ... Känner ni honom?

Rudin teg.

— Jag har förut varit bekant med honom ... för länge sedan ... Han är utan tvifvel en rik man? tillade han, under det han med ena handen ryckte i stolfransarna.

— Ja, han är rik, ehuru han klär sig afskyvärdt och åker i en gammal schäs som en byfogde. Jag har försökt att få honom hit,

han har både förstånd och bildning, säger man, och så hafva vi haft en och annan affärsförbindelse med hvarandra . . . Ni vet ju, s. 59 att jag förvaltar min egendom sjelf?

Rudin böjde hufvudet jakande.

— Ja, sjelf, återtog Darja Michajlovna, — jag inför inga utländska dumheter, utan håller mig till det gamla, goda ryska bruket, och vet ni, det ser inte ut att gå så illa, tillade hon, i det hon med sin lilla hvita hand beskref en liten cirkelrund sväng i luften.

— Jag har alltid, sade Rudin artigt, — varit öfvertygad om att man begår en ytterlig orättvisa, då man vill förneka, att qvinnan eger praktiskt förstånd.

Darja Michajlovna smålog vänligt.

— Ni är mycket öfverseende, sade hon, — men hvad var det nu jag ville säga? Hvad talade vi om? Ah, jag mins, det var om Leschnjef. Jag har några affärer med honom i fråga om landtmätning. Flera gånger har jag bjudit honom till mig, och äfven i dag väntar jag honom, men han kommer aldrig. Gud vet hvarför . . . det är ett riktigt original.

Dörrgardinen drogs sakta åt sidan, och hofmästaren inträdde. Det var en skallig och gråskäggig man i svart frack, hvit halsduk och hvit väst.

— Hvad vill du? frågade Darja Michajlovna, och tillade halfhögt, vänd till Rudin, — N'est-ce pas, comme il ressemble à Canning?

— Michajlovitsch Leschnjef har ankommit, anmälde hofmästaren, — behagar nådig frun mottaga honom?

— Ack, min Gud, utropade Darja Michajlovna, — »när man talar om trollen, stå de i förstu'n«. Bed honom stiga in!

Hofmästaren gick ut.

s. 60

— En sådan underlig menniska! Han kom slutligen, men då skulle han komma olägligt och afbryta vårt samtal.

Rudin steg upp och ville gå, men Darja Michajlovna höll honom kvar.

— Hvart tänker ni gå? Vi kunna mycket väl tala i er närvaro. Och så önskar jag, att ni ger mig en likadan teckning af honom som af Pigasof. När ni talar, så . . . vous gravez comme avec un burin. Jag ber er stanna.

Rudin ville göra invändningar, men efter några ögonblicks eftertanke stannade han kvar.

Michajlo Michajlitsch, som redan är läsaren bekant, inträdde i kabinettet. Han bar äfven nu samma grå öfverrock, och i sina solbrända händer hade han sin gamla pelsmössa. Han bockade sig ledigt för Darja Michajlovna och trädde fram till tebordet.

— Ändtligen har ni då täckts komma hit, monsieur Leschnjef, sade Darja Michajlovna. — Var god och tag plats ... Herrarne äro bekanta, har jag hört, tillade hon, visande på Rudin.

Leschnjef kastade en blick på Rudin och log med ett besynnerligt leende.

— Ja, jag känner herr Rudin, sade han med en lätt bugning.

— Vi ha vistats tillsammans vid universitetet, anmärkte Rudin halfhögt och slog ned ögonen.

— Vi ha också träffats senare, sade Leschnjef kallt.

Darja Michajlovna såg på bägge med en viss förundran och bad s. 61 ånyo Leschnjef taga plats. Han satte sig.

— Ni har önskat se mig, började han, — är det angående hemmansskiftet?

— Ja, det rör egentligen skiftet, men äfven utan denna anledning hade jag velat se er hos mig. Vi äro ju grannar och väl kanske också slägt.

— Jag är er mycket förbunden min fru, svarade Leschnjef. — Hvad nu skiftet beträffar, så har jag och er förvaltare redan fullständigt uppgjort den saken, jag har nämligen gått in på alla era förslag.

— Ja, jag vet det.

— Men, sade han mig, utan personlig sammankomst med er kunde papperen icke underskrifvas.

— Ja, så är det nu en gång hos mig anordnad. Det var sant, tillåt mig en fråga. Alla era bönder äro väl skattskyldiga?

— Ja visst.

— Och ni sysselsätter er sjelf med skiftet? Det är ganska berömvärdt.

Leschnjef förblef några ögonblick tyst.

— Och nu har jag infunnit mig till denna personliga sammankomst, sade han.

Darja Michajlovna smålog.

— Ja, jag ser, att ni har infunnit er. Ni säger detta i en sådan besynnerlig ton . . . Ni hade helt visst föga lust att göra besök hos mig.

— Jag besöker ingen, svarade Leschnjef flegmatiskt.

— Ingen? Men hos Alexandra Pavlovna helsar ni på ibland? s. 62

— Hennes bror och jag äro gamla bekanta.

— Jaså, hennes bror? För öfrigt vill jag visst inte tvinga någon. Men, förlåt mig, Michajlo Michajlitsch, jag är äldre till åren än ni och kan därför ge er en liten påminnelse. Hvad har ni för ett nöje att lefva så der som en gammal enstöring? Eller är det särskildt mitt hus, som inte behagar er? Är det jag, som misshagar er?

— Jag känner er icke, Darja Michajlovna, därför kan ni icke misshaga mig. Ert hus är mycket prägtigt, men, jag tillstår det öppet, jag tycker inte om att behöfva genera mig. Jag har ingen ordentlig frack och nyttjar aldrig handskar. För öfrigt hör jag icke till era kretsar.

— Genom er börd, er uppfostran hör ni till oss, Michajlo Michajlovitsch! Hvad är det för glädje att sitta som Diogenes i tunnan?

— För det första var det honom ganska angenämt, för det andra, hvaraf vet ni, att jag icke umgås med menniskor?

Darja Michajlovna bet sig i läppen.

— Det är en annan sak! För mig återstår då intet annat än att beklaga, att jag ej haft äran höra till deras antal, dem ni bevärdigar med ert umgänge.

— Monsieur Leschnjef synes mig, inföll Rudin, — vilja öfverdrifva s. 63 en ganska aktningvärd känsla, kärleken till friheten.

Leschnjef svarade icke, utan blott såg på Rudin. Det uppstod en stunds tystnad.

— Altså, började Leschnjef, i det han steg upp, — kan jag anse vår affär afgjord, och jag får säga till er förvaltare, att han skickar till mig papperen till underskrift?

— Ja det kan ni . . . men, jag tillstår, ni är så föga älskvärd, att jag borde afslå.

— Men detta skifte är för er vida fördelaktigare än för mig.

Darja Michajlovna höjde på axlarna.

— Och ni vill inte ens äta frukost hos mig? frågade hon.

— Jag tackar så mycket, men jag äter aldrig frukost, och jag har brådtom hem.

Darja Michajlovna steg upp.

— Jag vill icke uppehålla er, sade hon, närmande sig till fönstret.

— Jag vågar icke hålla er qvar längre.

Leschnjef tog afsked.

— Farväl, monsieur Leschnjef! Ursäkta att jag besvärat er.

— Det betyder visst ingenting, svarade Leschnjef och lemnade rummet.

— Nå, hvad tycker ni? frågade Darja Michajlovna Rudin. — Nog hade jag hört, att han skulle vara en besynnerlig menniska, men s. 64
något sådant hade jag dock aldrig kunnat föreställa mig!

— Han lider af precis samma sjukdom som Pigasof, svarade Rudin, — begäret att vara originell. Den ene vill vara en Mefistofeles, den andre en cyniker. I alt detta ligger mycken egoism, mycken sjelfkärlek och litet sanning, litet kärlek. Det är ju också ett slags beräkning: man tar på sig en mask af likgiltighet och vårdslöshet, då säger kanhända någon: »Se bara på den der mannen, huru många talanger låter han icke ligga onyttiga,« men när man ser litet närmare efter, så fins det inga talanger alls.

— Et de deux! sade Darja Michajlovna. — Ni är en förfärlig menniska i karaktersskildringar. Er kommer man icke undan.

— Tror ni det? sade Rudin. — För öfrigt borde jag verkligen icke tala om Leschnjef ... jag höll af honom, höll af honom som en vän ... men sedan ... i följd af åtskilliga missförstånd ...

— Har ni blifvit osams?

— Nej, men vi skildes åt, och vi skildes sannolikt för alltid.

— Jaså ... ja, jag märkte nog, att ni var liksom litet generad under hela tiden han var här ... Men jag skall dock alltid vara er tacksam för denna stund. Tiden har förflutit på ett ovanligt angenämt sätt. Men man måste förstå att hålla måtta i alt. Min sekreterare ... ni har sett honom, Constantin, c'est lui qui est mon

secrétaire . . . har förmodligen redan länge väntat på mig. Jag rekommenderar honom åt er, det är en förträfflig, utomordentligt s. 65
tjenstvillig ung man, som dessutom är alldeles förtjust i er. Au
revoir, cher Dmitrij Nikolajtsch. Hur tacksam är jag icke mot ba-
ronen, att han gjorde mig bekant med er.

Darja Michajlovna räckte Rudin sin hand. Han tryckte den sakta,
förde den derefter till sina läppar och gick ut i salen. Från salen
begaf han sig upp på terrassen. På terrassen mötte han Natalia.

V

s. 66

Darja Michajlovnas dotter, Natalia Alexejevna, kunde vid första anblicken icke kallas intagande. Hon var ännu icke fullt utvecklad, mager och solbränd, och höll sig vanligen litet krokig. Men hennes anletsdrag voro vackra och regelbundna, ehuru något för breda för en sjuttonårig flicka. Särskildt skön var hennes rena, hvita panna öfver de fina, i midten liksom brutna ögonbrynen. Hon talade föga, hörde och såg med uppmärksamhet, nästan forskande, liksom ville hon bilda sig en klar föreställning öfver allt, som omgaf henne. Ofta stod hon orörlig, försjunken i tankar, med hängande armar, och blott hennes ansigte uttryckte tankens inre arbete . . . Ett knappt märkbart leende flög hastigt öfver hennes läppar och försvann åter, de stora, mörka ögonen höjde sig sakta. »Qu'avez vous?« brukade då m:lle Boncourt fråga och började under bannor förehålla henne, att det icke passade sig för en ung flicka att försjunka i tankar eller se tankspridd ut. Men Natalia var icke af naturen tankspridd, tvärtom, hon studerade flitigt, läste och arbetade gerna, ehuru hon icke gjorde någonting raskt. Hon hade djupa och starka känslor, men förstod att lägga band på dem. Som barn hade hon sällan gråtit, och nu voro till och med suckar sällsynta. Hon bleknade blott, när något smärtade henne. Hennes mor ansåg henne för en bra och förständig flicka och kallade henne skämtande: »mon honnête homme de fille«, men gjorde sig icke alltför höga tankar om hennes begåfning. s. 67

»Min lilla Natascha«, plägade hon säga, »är af naturen kall och lugn, icke lik mig, och det är så mycket bättre. Hon skall bli lycklig.« Darja Michajlovna misstog sig. För öfrigt är det sällsynt, att en mor förstår sin dotter.

Natalia älskade sin mor, men skänkte henne icke något fullt förtroende.

— Du har ingenting att dölja för mig, sade en gång Darja Michajlovna, — eljes skulle du nog förställa dig, ty du har ditt hufvud för dig.

Natalia såg sin moder rakt i ansigtet och tänkte »hvarför skulle jag inte ha mitt hufvud för mig?«

Då Rudin mötte henne på terrassen, stod hon just i begrepp att i sällskap med m:lle Boncourt gå in för att sätta på sig en hatt till en promenad i parken. Hennes morgonarbete var redan avslutadt. Man hade redan upphört att behandla Natalia som ett barn, m:lle Boncourt hade för länge sedan slutat att ge henne lektioner i mytologi och geografi, men hon skulle hvarje morgon i m:lle Boncourts närvaro läsa historiska böcker, resebeskrifningar och andra lärrika arbeten. Dessa utvalde Darja Michajlovna åt henne, liksom om hon dervid följde något visst bestämdt system. Men i sjelfva verket gaf hon åt Natalia allt hvad hennes franska bokhandlare i Petersburg skickade till henne, naturligtvis med undantag af Dumas fils & Comp:s romaner. Dessa läste Darja Michajlovna sjelf. M:lle Boncourt blickade alltid mycket strängt och skarpt genom sina glasögon på Natalia, då hon läste historiska böcker. Efter den gamla fransyskans uppfattning var hela historien full af opassande saker, ehuru hon sjelf af fornålderns stora män endast — Gud vet hvarför — kände till Kambyses och från nyare tider Ludvig XIV och Napoleon, hvilken senare hon ej kunde tåla. Men Natalia läste äfven böcker, om hvilkas tillvaro m:lle Boncourt icke hade någon aning. Hon kunde hela Puschkin utan till. s. 68

Natalia rodnade lätt, då hon mötte Rudin på terrassen.

— Ni tänker er ut och gå? frågade han.

— Ja, vi ska' göra en promenad i parken.

— Får jag göra er sällskap?

Natalia såg på m:lle Boncourt.

— Mais certainement, monsieur, avec plaisir! skyndade sig den gamla flickan att svara.

Rudin tog sin hatt och följde dem ut.

Natalia var i början något förlägen öfver att vid Rudins sida gå på samma smala parkväg, men snart blef hennes sinne lättare. Han frågade henne om hennes sysselsättningar, hennes lektyr, hennes

smak för landtlifvet m.m. Hon svarade med en viss skygghet men utan denna brådsakande orolighet, som så ofta både uppfattas och utgifves för blyghet. Hennes hjerta klappade hårdt.

— Ni finner det icke tråkigt på landsbygden? frågade Rudin, i det han lät sin blick långsamt glida öfver Natalias ansigte.

— Hur skulle det vara möjligt att ha tråkigt på landet! Jag är s. 69 mycket glad öfver, att vi äro här. Här är jag mycket lyckligt . . .

— Ni är lycklig . . . det är mycket sagdt. Dock, jag förstår . . . ni är ung.

Rudin uttalade det sista ordet med en egendomlig tonvigt, det låg deri på en gång afund och medlidande.

— Ja, ungdomen! tillade han. — Vetenskapens hela mål är att medvetet nå hvad ungdomen omedvetet har.

Natalia såg forskande på Rudin, hon förstod honom icke.

— Hela morgonen har jag tillbragt i samtal med er mor, fortfor han. — Hon är en ovanlig qvinna, och jag förstår, hvarför alla våra skalder satt ett sådant värde på hennes vänskap. Tycker ni om diktkonstens alster? tillade han, efter ett ögonblicks tystnad.

»Han examinerar mig«, tänkte Natalia och svarade:

— Ja, mycket.

— Poesien är gudarnes språk. Äfven jag älskar dikten, men poesien ligger ej i dikten allena, hon är utgjuten öfver hela vår verld, hon är öfveralt omkring oss, för dem som kunna förstå henne . . . Se på detta träd, se på denna himmel . . . från alla håll strömmar öfver oss skönhet och lif, men der lif och skönhet är, der är poesi . . .

— Låt oss sätta oss på den här bänken, fortfor han. — Se så . . . jag vet inte hvarför, men det förefaller mig, som om . . . när ni blifvit litet mera van vid mig (härvid såg han henne leende i ögonen) . . . s. 70 vi begge skulle komma att blifva rätt goda vänner. Hvad tror ni?

»Han behandlar mig som en liten flicka«, tänkte åter Natalia, och då hon icke visste hvad hon skulle säga, frågade hon, om han ärnade stanna länge på landet.

— Hela sommaren och hösten, möjligen äfven en del af vintern. Jag är, som ni kanske vet, ganska fattig, mina affärer äro i oordning, och dertill har jag äfven börjat ledsna vid att flacka kring från det ena stället till det andra. Det är tid att hvila sig.

Natalia såg på honom med förvåning.

— Skulle ni kunna tycka, att det är tid att hvila sig? frågade hon blygt.

— Hvad menar ni dermed?

— Jag menar, återtog hon med en lätt förvirring, — att andra må kunna tala om hvila, men ni . . . ni måste arbeta, sträfva att blifva nyttig. Hvem om icke ni skulle väl . . .

— Jag tackar er för er vänliga mening, afbröt Rudin henne. — Blifva nyttig . . . det är lätt att säga! (han for med handen öfver pannan) . . . Blifva nyttig! upprepade han. — Äfven om jag hade en fast öfvertygelse, att jag kunde blifva det, äfven om jag trodde på min egen kraft, hvar skulle jag kunna finna uppriktiga, likstämmiga sinnen . . .

Rudin lät handen sjunka och böjde ned hufvudet med ett sådant uttryck af hopplöshet och sorg, att Natalia ofrivilligt frågade sig, om det verkligen var han, som qvällen förut talat sådana varma och af hoppets ljusaste bilder hänförda ord.

— Men nej! tillade han, plötsligt resande sig upp och skakande sitt hår likt en lejonman, — alt detta är dumma griller, och ni har rätt. Jag tackar er, Natalia Alexejevna, jag tackar er uppriktigt . . . s. 71

Natalia visste alldeles icke, hvarför han tackade henne.

— Detta enda ord af er har erinrat mig om min pligt, har visat mig min väg. Ja, jag måste handla. Jag får icke undertrycka min förmåga, om jag verkligen eger någon, jag får icke förspilla mina krafter allenast med prat . . . tomt, onyttigt prat, tomma, gagnlösa, ihåliga ord . . .

Och nu flöto hans ord som en ström. Han talade väl, varmt och hänförande om klenmodets och tröghetens skam, om nödvändigheten att arbeta och handla. Han öfverhopade sig sjelf med förebråelser, visade, att det vore lika skadligt att i förväg orera öfver hvad man ville göra som att sticka med en nål i en mognande frukt, det vore ett onödigt slöseri med kraft och saft. Han påstod, att det icke finnes en enda ädel tanke, som icke förmådde väcka anklang och sympati, att blott de menniskor blifva oförstådda, som antingen icke ännu veta, hvad de vilja, eller icke äro värda att bli förstådda. Han talade länge och slutade med att ännu en

gång tacka Natalia, hvarpå han alldeles oväntadt fattade hennes hand och utbrast häftigt:

— Ni är en ädel flicka!

Denna frihet slog m:lle Boncourt med häpnad. Oaktadt ett fyrtio-årigt vistande i Ryssland hade hon mycken möda att förstå ryska och hade hittills blott beundrat det flytande behaget i Rudins s. 72 språk. För öfrigt var han i hennes ögon ett slags artist eller virtuos, och af dylikt folk kunde man, efter hennes uppfattning, aldrig begära att de skulle iakttaga det passande.

Hon steg upp, och under det att hon ryckte i klädningen för att få den i passande skick, förklarade hon för Natalia, att det vore tid att gå hem, så mycket hällre, som monsieur Volintsef (så kallade hon Volintsef) hade tänkt infinna sig till frukosten.

— Se der är han! tillade hon, blickande uppåt en af alléerna, som förde till byggningen.

Och mycket riktigt såg man Volintsef närma sig med hastiga steg.

Helsande på alla redan på afstånd, trädde han fram med en viss obeslutsamhet i sin hållning, och vändande sig till Natalia med ett lidande uttryck i sitt ansigte, sade han:

— Ah! ni promenerar?

— Ja, svarade Natalia, — vi voro just på väg hem.

— Jaså, sade Volintsef, — ja, låt oss då gå.

Alla begåfvo sig på hemvägen.

— Hur befinner sig er syster? frågade Rudin Volintsef med en särskild mildhet i rösten. Äfven qvällen förut hade han visat sig mycket vänlig emot honom.

— Jag tackar så mycket, hon befinner sig väl. Kanhända skall hon i dag komma hit ... Men det föreföll mig som ni talade om något, då jag kom.

— Ja, jag talade med Natalia Alexejevna. Hon sade ett ord, som s. 73 gjorde på mig ett djupt intryck ...

Volintsef frågade icke hvad det var för ett ord, och under djup tystnad anlände alla till Darja Michajlovnas slott.

Före middagen samlades åter hela sällskapet i salongen. Pigasof hade dock icke infunnit sig. Rudin var allvarsam och bad ständigt Pandalevski spela Beethoven. Volintsef teg och såg på golvet. Natalia lemnade icke sin mors sida och var än ifrigt sysselsatt med sitt arbete, än försjunken i tankar. Basistof tog icke ögonen från Rudin, i ständig väntan, att han skulle säga något vackert. Så förflöto tre timmar ganska enformigt. Alexandra Pavlovna kom icke till middagen, och så snart man stigit upp från bordet, lät Volintsef spänna för sin trilla och for sin väg utan att taga afsked af någon.

Han var nedstämd och dyster. Redan länge älskade han Natalia och hade ständigt föresatt sig att göra henne sin förklaring, utan att ännu hafva vågat komma fram dermed. Hon tyckte rätt mycket om honom, men hennes hjerta förblef lugnt, det insåg han klart. Han hade heller inga vidare förhoppningar att inge henne en varmare känsla, utan väntade blott på den stund, då hon fullkomligt skulle hafva vant sig vid honom, vant sig vid att städse vara honom nära. Hvad kunde då nu oroa honom? Hade han märkt någon förändring på dessa två dagar. Natalia hade varit emot honom alldeles som förr ... s. 74

Föll kanske den tanken honom in, att han måhända alldeles icke kände Natalias karakter, att hon var honom mer främmande, än han förestälde sig? Vaknade svartsjukan hos honom, eller hade han en oredig aning om någon förestående olycka? ... Nog af, han led, hur mycket han än ansträngde sig att beherska sina känslor.

Då han kom in till sin syster, var Leschnjef hos henne.

— Hvarför kommer du tillbaka så tidigt? frågade Alexandra Pavlovna.

— Jo ... jag tyckte det var tråkigt.

— Var Rudin der?

— Ja.

Volintsef kastade mössan ifrån sig och satte sig.

Alexandra Pavlovna vände sig till honom med liflighet och sade:

— Serscha, kom och hjälp mig att öfvertyga den här egensinniga människan (hon visade på Leschnjef), att Rudin är ovanligt begåfvad och vältalig.

Volintsef mumlade något.

— Jag motsäger er ju icke det ringaste, började Leschnjef, — jag tviflar icke på herr Rudins begåfning och vältalighet. Jag säger blott, att *jag* icke tycker om honom.

— Men du har ju knappt sett honom.

— Jag har sett honom i dag på morgonen hos Darja Michajlovna. Han är ju nu hennes storvisir. Det kommer nog en tid, då hon s. 75 ger honom sitt afsked som alla andra ... Pandalevski kommer hon dock aldrig att göra sig af med ... men nu är det han, som är herre. Jag har sett honom, jag. Han satt, och hon pekade på mig. »Se bara på, min vän, hvad vi ha här för ena konstiga kurrar.« Men jag är inte någon dresserad skolhäst, jag, som man för fram och visar för publiken. Jag for min väg ifrån sällskapet.

— Hvarför hade du farit dit?

— För det der hemmansskiftet du vet, men det var konstner och påhitt altsammans, hon ville bara se min fysiologi. En förnäm dam ... det der känner man till.

— Hans öfverlägsenhet retar er ... se der altsammans, sade Alexandra Pavlovna med värme, — det är d e n, ni icke kan förlåta honom. Men jag är öfvertygad om, att Rudin utom sitt goda hufvud har ett förträffligt hjerta. Ni skulle se hans ögon, då han ...

— »Om dygdens höghet talar«, citerade Leschnjef.

— Ni gör mig ond och har mig att gråta. Jag är riktigt ledsen öfver att jag icke for till Darja Michajlovna, utan stannade hos er. Det är ni inte värd. Reta mig nu inte längre, tillade hon nästan gråtfärdigt, — utan berätta mig hållre något om hans ungdom.

— Om Rudins ungdom?

— Ja visst. Ni sade mig ju, att ni kände honom väl, och att ni länge hade varit bekant med honom.

Leschnjef steg upp och gick några slag af och an i rummet.

— Ja, började han, — jag känner honom mycket väl. Ni vill, att s. 76 jag skall berätta för er om hans ungdom? Må göra då. Han är född i Tambof och tillhör en fattig hemmansegareslägt. Hans far dog tidigt och lemnade honom allena med sin mor. Hon var ett mönster af qvinnor och älskade honom ömt, lefde af hafregrynsgröt och offrade alla sina små tillgångar på honom. Sin uppfostran erhöll han i Moskva, der han till en början underhölls af en farbror, men sedan af en ung rik furste, som han hade ... nej, förlåt ... jag

menar ... med hvilken han hade knutit ett vänskapsband. Sedan studerade han vid universitetet. Der gjorde jag hans bekantskap, och vi blefvo snart intima vänner. En annan gång skall jag kanske berätta er något om hur vi då lefde. Nu kan jag det inte. Derefter reste han utomlands ...

Leschnjef fortfor att gå af och an i rummet, Alexandra Pavlovna följde honom med ögonen.

— Under sin vistelse utomlands, fortsatte han, — skref Rudin mycket sällan till sin mor och besökte henne blott en gång på en veckas tid ... Den gamla dog också i främmande armar, och ännu i dödsstunden höll hon sina ögon fästa på hans porträtt. Under den tid jag bodde i Tambof plögade jag stundom besöka henne. Hon var städse vänlig och gästfri, brukade alltid bjuda mig på körsbärssylt, och sin Mitja älskade hon outsägligt. Herrar ur Petschorins¹ skola kunna tala om för er, att vi alltid älska dem, s. 77 som sjelfva hafva mycken liten förmåga af kärlek, men jag menar blott, att alla mödrar älska sina barn, i synnerhet de frånvarande. Sedermera träffade jag tillsammans med Rudin utomlands. Der hade en dam fått fatt i honom, en af våra ryska blåstrumpor, hvarken ung eller vacker, som helt naturligt är med en blåstrumpa. Han for ganska länge omkring med henne, men slutligen öfvergaf han henne ... fast nej, förlåt mig, det var hon, som for ifrån honom. Och vid samma tid skildes äfven vi från hvarandra. Det är altsammans.

Leschnjef tystnade, strök sig med handen öfver pannan och satte sig liksom utmattad ned i en mjuk länstol.

— Men jag skall säga er något, Michajlo Michajlitsch, började Alexandra Pavlovna. — Jag finner, att ni är en elak människa, ni är verkligen inte en bit bättre än Pigasof. Jag är öfvertygad, att alt hvad ni sagt är sant, att ni icke tillagt något af egen fatatur, och dock, i hvilken obehaglig dager har ni icke framställt alt detta! Denna gamla, fattiga mor, hennes hängifvenhet, hennes ensamma död ... denna dam ... Hvertill alt detta?... Vet ni, att man kan skildra den bästa människas lif i sådana färger ... märk väl, utan att tillägga något ... att det skall väcka hvars och ens afsky. Det är också ett slags förtal!

¹Petschorin, hufvudpersonen i Lermontofs ryktbara roman »Vår tids hjelte« är en under inflytande af Byrons skrifter kraftigt och snillrikt tecknad typ af den blaserade och lifvet föraktande ryske verldsmannen. *Öfvers.*

Leschnjef reste sig upp och gick åter några slag genom rummet.

— Det var alldeles icke min afsigt, började han slutligen, — att väcka någon afsky hos er, Alexandra Pavlovna. Jag är icke den som förtalar folk. Men för öfrigt, tillade han efter en stunds eftertanke, — ligger det en viss grad af sanning i hvad ni sade. Jag har icke förtalat Rudin, men hvem vet, kanske har han ändrat sig sedan ... kanske har jag varit orättvis emot honom. s. 78

— Ja, ser ni det ... Ni lofvar mig altså att förnya bekantskapen med honom, att riktigt lära känna honom, och se'n skall ni säga mig er mening.

— Som ni önskar ... Men hvarför sitter du och tiger, Sergej Pavlitsch?

Volintsef ryckte till och lyfte upp hufvudet, liksom om man hade väckt honom ur sömnen.

— Hvad skall jag säga? Jag känner honom inte. Dessutom har jag i dag ondt i hufvudet.

— Ja, du är verkligen litet blek i dag, anmärkte Alexandra Pavlovna, — mår du inte bra?

— Jag har hufvudvärk, upprepade Volintsef och gick ut.

Alexandra Pavlovna och Leschnjef följde honom med ögonen och sågo på hvarandra, utan att säga något. Hvarken för honom eller för henne var det en hemlighet, hvad som försiggick i Volintsefs hjerta.

VI

s. 79

Mer än två månader hade förflutit. Under loppet af hela denna tid hade Rudin knappt en enda gång lemnat Darja Michajlovnas hus. Hon kunde icke undvara honom. Att tala med honom om sig sjelf och höra hans omdömen hade blifvit henne ett behof. En gång ville han fara under förevändning, att hans penningar vore slut. Hon gaf honom femhundra rubel, hvilket dock icke hindrade honom att låna femhundra af Volintsef. Pigasof besökte nu mera sällan Darja Michajlovna. Rudins närvaro tryckte honom, och Pigasof var icke den enda, som erfor en dylik känsla af tvång.

— Jag kan inte med den der egenkära menniskan, som tror sig veta allting, brukade han säga. — Han talar inte naturligt, utan gör sig till som en rysk romanhjelte. Han börjar med ett »Jag« ... men stannar ett ögonblick, full af rörelse, och fortsätter derpå: »Jag, mitt herrskap, jag var etc.« Han använder gerna de längsta ord han kan finna, och om du nyser, börjar han genast förklara för dig, hvarför du just nös och inte hostade. Berömmar han dig, så låter det som om hans beröm vore den största möjliga ära ... och om det faller honom in att tala illa om sig sjelf, drar han sig så ned i smutsen, att man tänker, att han aldrig skall våga visa sig mer. Jo visst ock! Det der bara piggar upp honom, alldeles som om han hade tagit sig en stor sup.

Pandalevski var litet skygg för Rudin och sökte med en viss försigtighet att vinna hans bifall, men ännu mera egendomlig var Volintsefs ställning till honom. Rudin kallade honom för en riddare och lofprisade honom både frånvarande och närvarande. Men Volintsef kunde icke fatta något tycke för honom, och hvar gång han hörde honom utbreda sig öfver hans förtjenster, erfor han en ofrivillig känsla af otålighet och förargelse. »Han gör bestämdt narr af mig inom sig«, tänkte han, och hans sinne intogs alt mer

af afvoghet och fiendskap. Volintsef sökte att kämpa deremot, men förgäfves, han var svartsjuk om Natalias kärlek. Äfven Rudin sjelf, ehuru han alltid visade Volintsef den mest förekommande artighet, ehuru han kallade honom riddare och lånade pengar af honom, hyste dock egentligen ingen sympati för honom. Det skulle vara svårt att bestämma hvad dessa två män kände, då de vänskapligt tryckte hvarandras hand, och derunder deras blickar möttes . . .

Basistof fortfor att känna en djup vördnad för Rudin och uppfångade hvarje hans ord i flykten. Rudin å sin sida fäste föga uppmärksamhet vid honom. En gång tog han honom med sig ut på en morgonpromenad och talade med honom om stora och viktiga världsfrågor, om lifvets dunkla gåtor, och uppväckte hos honom den lifligaste hänförelse, men derefter brydde han sig lika litet om honom som förut . . . Det hade tydligen blott varit tomma ord, han då yttrade, att han längtade efter umgänge med rena och hängifna själar. Med Leschnjef, som hade börjat besöka Darja Michajlovna, inlät sig Rudin aldrig i diskussion, och det såg nästan ut, som om han undvek honom. Leschnjef å sin sida visade honom en kall likgiltighet, men dröjde för öfrigt med att uttala sin slutliga mening om honom, hvilket högligen smärtade Alexandra Pavlovna. Hon böjde sig för Rudin, men hon hyste förtroende för Leschnjef. Alla, som tillhörde Darja Michajlovnas hus, underkastade sig Rudins vilja, hans minsta önsknings uppfylldes. På honom berodde anordningen af de dagliga sysselsättningarna. Intet partie de plaisir kunde komma tillstånd utan hans medverkan. För öfrigt var han just ingen vän af alla dessa improviserade utflygter och tillställningar, och deltog i dessa såsom stort folk i barnlekar, med vänlig men föga road min. Deremot blandade han sig i alt annat: han resonerade med Darja Michajlovna om godsets förvaltning, om barnauppfostran, hushållning och affärer, lyssnade till hennes förslag och hade sjelf många nyheter och förbättringar att föreslå. Darja Michajlovna var förtjust att höra dem, men dervid stannade det. I fråga om landtbruket följde hon sin förvaltares råd. Denne var en gammal enögd lillryss, en listig och godmodig karl. »Gammalt kött är fett, men ungt är magert«, brukade han säga, och dervid fnissade han och blinkade med ögat.

Efter Darja Michajlovna var det ingen, med hvilken Rudin talade så ofta och så länge som med Natalia. Han gaf henne i hemlighet böcker, förtrodde henne sina planer och läste för henne de första

sidorna af sina kommande uppsatser och arbeten. Ofta var det omöjligt för Natalia att förstå dessa, men Rudin tycktes mindre bry sig om att hon förstod honom, än att hon hörde på honom. Detta hans närmande till Natalia var alldeles icke emot Darja Michajlovnas önskningsar. »Hon må gerna«, tänkte hon, »tala med honom här på landet, hon roar honom som en liten flicka, någon fara ligger det icke deri, och i alla händelser lär hon sig rätt mycket af hans samtal. I Petersburg kommer det att bli helt anorlunda.« s. 82

Darja Michajlovna misstog sig. Natalia pladdrade icke som en liten flicka med Rudin. Begärligt lyssnade hon till hans ord, ansträngde sig att fatta hela deras betydelse och hänsköt alla sina tankar och tvifvel till hans afgörande. Han var hennes lärare och ledare. Till en början var det blott i hennes hufvud, som det sjöd af nya tankar, men det sjuder icke länge i ett ungt hufvud, utan att hjertat också kommer i svallning. Hvilka fröjdefulla stunder tillbragte icke Natalia, då i trädgården bland asparnas lätta, ljusa skuggor Rudin läste för henne Goethes Faust, Bettinas eller Novalis' bref, och då och då stannade för att förklara det som föreföll henne dunkelt. Hon talade tyska illa, liksom de flesta af våra unga damer, men hon förstod det fullkomligt, och Rudin var alldeles försjunken i tysk poesi, i Tysklands romantiska och filosofiska verld och drog henne med sig inom dessa förbjudna områden. En okänd, härlig verld afslöjades för hennes inre syn. Från bladen af den bok, Rudin höll i sin hand, strömmade likt harmoniska vågor underbara bilder, nya, ljusa tankar in i hennes själ, och i hennes hjerta, som klappade af ädel fröjd öfver nya känslor, tändes och glödde hänförelsens heliga gnista . . . s. 83

—

— Säg mig, Dmitrij Nikolajtsch, började Natalia en gång, då hon satt vid fönstret, lutad öfver sin sybåge, — ni kommer ju till Petersburg i vinter?

— Jag vet inte, svarade Rudin och lät boken, som han höll i sin hand, sjunka ned mot knät, — om jag kan skaffa medel, far jag.

Han talade långsamt, han hade ända se'n morgonen varit trött och ur stånd att arbeta.

— Det vore väl besynnerligt, tycker jag, om inte ni skulle finna medel.

Rudin skakade på hufvudet.

— Ja, så tycker ni!

Och han såg på henne med en uttrycksfull blick.

Natalia ville säga något, men hejdade sig.

— Ser ni, började Rudin och visade med handen mot fönstret, — ser ni det der äppelträdet, det har brustit under sina frukters mängd och tyngd . . . en trogen bild af snillet . . .

— Det har brustit därför, att det saknade stöd, svarade Natalia.

— Jag förstår er, Natalia Alexejevna, men det är icke så lätt för en människa att finna detta stöd.

— Mig synes det, som om andras deltagande . . . i alla händelser s. 84 är ensamheten . . .

Natalia blef förvirrad och rodnade.

— Och hvad skulle ni göra på landet under vintern? tillade hon hastigt.

— Hvad jag skulle göra? Jag skall sluta min stora afhandling . . . ni vet, om det tragiska i lifvet och konsten . . . jag utvecklade planen för er i förgår . . . jag skall skicka den till er.

— Och låta trycka den?

— Nej.

— Huru! Nej! . . . för hvem skulle ni då arbeta?

— Och om det vore för er?

Natalia slog ned ögonen.

— Det vore alldeles för högt för mig, Dmitrij Nikolaitsch.

— Förlåt, vågar jag fråga, hvarom er uppsats handlar, sporde Basistof med mycken blyghet, der han satt på ett litet afstånd, ansträngande sig att uppfånga Rudins ord.

— Om det tragiska i lifvet och konsten, upprepade Rudin. — Herr Basistof kommer väl också att läsa den. För öfrigt är jag ännu icke riktigt öfverens med mig sjelf om grundtanken. Jag har ännu icke fått tillräckligt klart för mig kärlekens tragiska betydelse.

Rudin talade gerna och ofta om kärleken. I början hade m:lle Boncourt alltid vid ordet »kärlek« brukat spritta till och spetsa öronen alldeles som en gammal sqvadronshäst, då han hör trumpeteten,

men sedan hade hon blifvit van dervid, och nöjde sig nu med att s. 85
snörpa på läpparna och ta' sig en pris snus under mellanstunder-
na.

— Mig vill det synas, anmärkte Natalia med en viss skygghet, —
som om det tragiska i kärleken vore . . . en olycklig kärlek.

— Alldeles icke, återtog Rudin. — Det är snarare kärlekens ko-
miska sida. Denna fråga måste uppställas på ett helt annat sätt,
måste hämtas djupare ifrån . . . Kärleken, fortfor han, — der är
alt hemligt . . . huru han uppkommer, huru han utvecklar sig,
hur han försvinner. Än visar den sig plötsligt, tvifvellös, fröjde-
full, som dagens ljus, än glimmar han som elden under askan och
bryter ut i lågor i själen först då alt redan är förstördt, än åter
smyger han sig in i hjertat som en orm och smyger sig bort derur
lika hastigt och oförmärkt . . . Ja, frågan är viktig och betydelse-
full. Och hvem älskar väl i våra dagar? Hvem vågar att älska?

Här tystnade Rudin och försjönk i tankar.

— Hur kommer det sig till att Sergej Pavlitsch inte visat sig här
på länge? frågade han plötsligt.

Natalia spratt till och böjde ned hufvudet öfver bågen.

— Jag vet inte, svarade hon sakta.

— Hvad det är för en förträfflig och ädel menniska, sade Rudin,
i det han steg upp. — Det är en af de bästa representanterna för
den nuvarande ryska adeln.

M:lle Boncourt såg på honom från sidan med sina små franska
ögon.

Rudin gjorde några slag genom rummet.

— Har ni märkt, återtog han, vändande sig raskt om på klacken, s. 86

— att på eken . . . och eken är ett kraftigt träd . . . falla de gamla
bladen af först då, när de unga börja att komma fram?

— Ja, svarade Natalia långsamt, — det har jag märkt.

— Alldeles på samma sätt förhåller det sig med kärleken i ett
kraftigt hjerta: den är redan död, men håller sig ännu kvar . . .
blott en annan, ny kärlek förmår tränga honom ut.

Natalia svarade icke.

»Hvad menar han dermed?« tänkte hon.

Rudin stod en stund stilla, skakade på håret och aflägsnade sig.

Natalia gick upp på sitt rum. Längre satt hon på sin bädd försjunken i tankar, länge grubblade hon öfver Rudins sista ord, då tryckte hon plötsligt händerna tillsammans och brast ut i en häftig gråt. Hvarför hon grät, vet Gud allena. Sjelf visste hon icke, hvarför så plötsligt hennes tårar strömmade. Hon aftorkade dem, men de brusto fram ånyo, som vattnet från en länge hämmad källa.

—

Samma dag hade äfven Alexandra Pavlovna ett samtal med Leschnjef om Rudin. I början ville han komma ifrån saken genom att tala, men hon hade satt sig i sinnet att få honom att tala ut.

— Jag ser, sade hon till honom, — att Dmitrij Nikolajtsch nu som s. 87
förr icke behagar er. Jag har ända tills nu afsigtligt undvikit att göra er några frågor, men nu måste ni hafva hunnit öfvertyga er, om någon förändring försiggått hos honom, och jag önskar nu veta, hvarför ni inte tycker om honom.

— Som ni vill då, svarade Leschnjef med sin vanliga flegma, — efter som ni är så otålig. Lägg bara märke till en sak: ni får inte bli ond . . .

— Se så, börja nu, börja!

— Och låt mig få tala ut ända till slut.

— Ja, ja, börja bara!

— Nå, då vill jag verkligen säga er, begynte Leschnjef, i det han makligt slog sig ned på soffan, — att jag rakt inte tycker om Rudin. Det är ett godt hufvud . . .

— Ja, det kan väl ingen neka!

— Han har ett utmärkt godt hufvud, ehuru han i grunden är tom, ytlig . . .

— Det är lätt att säga!

— Ehuru i grunden tom och ytlig, upprepade Leschnjef, — men det gör nu mindre, vi äro alla tomma och ytliga. Jag vill inte ens förebrå honom för att han är hersklysten till karakteren, lat och tämligen okunnig . . .

Alexandra slog ihop händerna af förvåning.

— Tämligen okunnig! Rudin!

— Tämligen okunnig, upprepade Leschnjef med alldeles samma ton, — att han vidare lefver på andras bekostnad, vill spela en rol och så vidare . . . alt det der ligger i sakens natur. Men hvad som s. 88 är dåligt är, att han är kall, kall som is.

— Han, denna lågande själ, kall! utropade Alexandra Pavlovna häpen.

— Ja, kall som en is, och det vet han, men spelar eldig och lågande. Det är uselt, fortfor Leschnjef, som småningom blef varmare, — ty han spelar ett farligt spel . . . farligt, icke för honom sjelf, förstås, han sätter inte en kopek, inte ett hårstrå på spel . . . men andra våga sin själ . . .

— Om hvem, om hvad talar ni? Jag förstår er icke, sade Alexandra Pavlovna.

— Det är dåligt, att han icke är hederlig karl. Han har ett godt hufvud, vet derfor mer än väl värdet af sina ord, och dock uttalar han dem så, som om de kommo ur hjertat . . . Jag vill visst inte förneka, att han är värtalig, men hans värtalighet är icke rysk, och för öfrigt, ungdomen kan man förlåta, att den far efter vackra ord, men vid hans år är det lumpet att finna behag i sina egna ljudande fraser, lumpet att vilja »posera« som värtalare.

— Efter min åsigt, Michajlo Michajlitsch, är det för åhörarne alldeles detsamma, om man »poserar« eller icke.

— Nej, förlåt mig, Alexandra Pavlovna, det är inte detsamma. Någon säger ett ord, som griper mig in i själen, en annan säger samma ord eller kanske ett ännu skönare, och det slår inte an på örat en gång . . . Hvaraf kommer det?

— Det vill säga, ert öra slår det inte an, inföll Alexandra Pavlovna.

— Nej, det gör det inte, återtog Leschnjef, — och det, ehuru jag s. 89 har ganska stora öron ändå. Saken är emellertid den, att Rudins ord stanna vid ord och aldrig bli handling, men dock kunna dessa ord uppröra, förderfva ett ungt hjerta.

— Men om hvem talar ni då, Michajlo Michajlitsch?

Leschnjef dröjde.

— Ni önskar veta om hvem jag talar, yttrade han slutligen, — om Natalia Alexejevna.

Alexandra Pavlovna blef ett ögonblick förvirrad, men strax derpå log hon åter.

— Bevara mig, började hon skämtande, — ni har då alltid de mest besynnerliga idéer! Natalia är ännu ett barn, och för öfrigt, om verkligen något sådant vore å färde, tror ni då inte, att Darja Michajlovna ...

— Darja Michajlovna är framför allt en egoist, som lefver blott för sig sjelf, och vidare är hon så öfvertygad om sin egen klokhet i fråga om barnuppfostran, att det inte ens faller henne in att oroa sig öfver någonting dylikt. Nej, bevars, hur vore det möjligt? En vink, en majestätisk blick, och allt går som att linda en tråd omkring fingret. Det är hvad hon tänker, denna förnäma dam, som inbillar sig vara mecenat, spirituel, begåfvad, ja Gud vet icke hvad, och i sjelfva verket är ingenting annat än en gammal verldsdam. Och Natalia är icke något barn, ni kan vara viss om, att hon tänker oftare och djupare än någon af oss. Och då skall en sådan skär, varm och högsint natur som hennes råka ut för en sådan ... en sådan der koketterande aktör! Men äfven det ligger s. 90 i sakens natur.

— Kokett! Kallar ni honom kokett?

— Ja, hvem eljes om icke han? Säg sjelf, Alexandra Pavlovna, hvad spelar han för en rol hos Darja Michajlovna? Att vara husets afgud och orakel, att blanda sig i hushållet, i allt möjligt prat och sqvaller ... anstår sådant en man?

Alexandra Pavlovna såg förvånad på Leschnjef.

— Jag känner rakt inte igen er, Michajlo Michajlitsch, sade hon, — ni blir röd, ni blir upprörd ... Det måste verkligen ligga något annat under allt detta.

— Ja, jag kunde väl tro det! Säger man en kvinna sanningen efter bästa öfvertygelse, såg ger hon sig ingen ro, förrän hon funderat ihop någon liten biorsak, som kommit en att tala just så och icke annorlunda.

Alexandra Pavlovna blef ond.

— Bravo, monsieur Leschnjef, ni börjar att gå värre åt kvinnorna än herr Pigasof sjelf, men tillåt mig säga, att, hur skarpsinnig ni än må vara, skall ni svårligen kunna öfvertyga mig om, att ni på så kort tid kunnat rätt lära att förstå allt och alla. Min mening

är, att ni misstar er. Om man skulle tro er, vore Rudin en riktig Tartuffe.

— Nej, saken är den, att han inte ens är en Tartuffe. Tartuffe, han visste åtminstone hvad han ville, men Rudin, trots sitt goda hufvud ...

Leschnjef tystnade.

— Hvad är han då? Sluta då en gång ert tal, ni elaka, orättvisa s. 91
människa!

Leschnjef reste sig upp.

— Förlåt mig, Alexandra Pavlovna, det är ni som är orättvis, icke jag. Ni blir ond på mig för mina skarpa omdömen om Rudin, men ... jag har rättighet att tala skarpt om honom ... och kanske har jag dyrt betalat denna rättighet ... Jag känner honom väl, jag har länge umgåtts med honom. Som ni mins, lofvade jag er att en gång berätta för er något om vårt lif i Moskva. Tiden tyckes verkligen nu vara kommen att uppfylla detta löfte. Men skall ni ha tålamod att höra mig?

— Tala bara!

— Nå välan då.

Leschnjef började gå af och an i rummet med långsamma steg, hvarunder han då och då stannade och lutade med hufvudet.

— Ni vet måhända, började han efter en stunds tystnad, — eller kanske vet ni icke, att jag tidigt blef fader- och moderlös, och att jag redan vid aderton års ålder var min egen herre. Jag bodde i Moskva hos en tant och gjorde hvad jag ville. Jag var en ganska ytlig och egenkär ungdom, som tyckte rätt mycket om att skryta och »vråka sig«. Jag besökte universitetet, men uppförde mig som en skolpojke och blef snart invecklad i en obehaglig historia. Jag skall icke berätta den för er, det lönar icke mödan. Jag hade ljugit och ljugit ganska fult ... Saken blef bekant, man öfverbevisade mig, och skammen var uppenbar ... Jag blef alldeles ifrån mig s. 92
af blygsel och grät som ett barn. Detta tilldrog sig hemma hos en bekant, i många kamraters närvaro. Alla skrattade åt mig, alla utom en student, som dock, märk väl, mer än de andra hade varit ond på mig, så länge som jag höll i mig och icke ville tillstå mina lögner. Om han nu tyckte det var synd om mig eller hvad orsak det kunde vara, nog af han tog mig i hand, förde mig ur rummet och hem till sig.

— Det var Rudin? frågade Alexandra Pavlovna.

— Nej, det var icke Rudin, det var en ... ja han är nu död ... det var en ovanlig människa. Han hette Pokovski. Att skildra hans karakter i några drag förmår jag icke, och om jag började tala om honom, så skulle jag se'n icke vilja tala om någon annan. Det var en fläckfri, högsint natur, en begåfning sådan, att jag aldrig sedan sett dess like. Pokovski bebodde ett litet lågt rum i entresolvåningen af ett gammalt trähus. Han var mycket fattig och lifnärde sig så godt han kunde med att ge lektioner. Det hände till och med rätt ofta, att han ej ens kunde bjuda sin gäst en kopp te, och hans enda soffa var så nedsutten och hopfallen, att den liknade en båt. Men oaktadt all denna brist hade han många, som gerna besökte honom. Alla höllo af honom, han drog deras hjertan oemotståndligt till sig. Ni kan icke tro, hur roligt och angenämt det var i hans lilla torftiga kammare. Der blef jag bekant med Rudin. Han hade redan då blifvit skild från sin lilla furste.

— Hvad fans det då för egendomligt hos denne Pokovski? frågade s. 93 Alexandra Pavlovna.

— Ja ... hur skall jag säga er? Poesi och sanning, se der hvad som drog alla till honom. Med ett ljust förstånd och en vidt omfattande bildning, var han vänlig och munter som ett barn. Jag kan ännu höra hans friska klingande skratt, och alltid ...

Lågade hans ande för alt stort och ädelt,
Som nattlig lampa brinner framför helgonbilden ...

som en älskvärd, halftokig poet i vår krets en gång uttryckte sig.

— Och hur talade han? frågade Alexandra Pavlovna.

— Han talade v ä l, då han var i riktig stämning, men alltid enkelt och naturligt. Rudin var redan då vida mer än han en vältalare ex professo.

Leschnjef stannade och lade armarna i kors.

— Pokovski och Rudin liknade icke hvarandra. Hos Rudin var vida mer glitter och klang, mer fras och, om ni så vill, mer entusiasm. Han föreföll vida mer begåfvad än Pokovski, men i sjelfva verket var han i jämförelse med honom en stackare. Rudin förstod förträffligt att utveckla hvilket gifvet ämne som helst och var en mästare i diskussionen, men hans tankar hade icke fostrats i

hans eget hufvud, han lånade dem af andra, i synnerhet af Pokovski. Denne var deremot till sitt yttre väsen lugn och behagfull, måhända till och med vek, älskade qvinnorna ända till blindhet, vistades gerna i glada lag och skulle icke af någon hafva tålt en förolämpning. Rudin tycktes full af mod, eld och lif, men i själ och hjerta var han kall och nästan feg, så länge icke hans egenkärlek s. 94 sårades, men då kunde han bli ursinnig. Han sökte ständigt att beherska sin omgifning, men alltid på grund af allmänna principer och idéer, och hade verkligen därför ett stort inflytande på många. Ingen tyckte dock riktigt om honom, jag var kanske den ende, som hade fäst mig vid honom. Hans ok tålde man. Pokovski underordnade man sig frivilligt. Rudin undvek aldrig att inlåta sig i samtal och diskussioner med hvem som helst han påträffade. Han hade ej läst synnerligen mycket, men i alla händelser mer än Pokovski och vi alla andra, egde derjämte ett systematiserande förstånd och ett ovanligt godt minne, och man vet, hvilken verkan detta gör på ungdomen. Han vill hafva afgjorda resultat, färdiga system. Om de icke äro sanna, gör honom mindre, blott alt är ordentligt utfördt och afslutadt. En fullt samvetsgrann meniska duger icke dertill. Försök att säga de unga, att ni icke kan gifva dem fulla sanningen, därför att ni icke eger den sjelf, och de skola upphöra att lyssna till er. Vilseleda dem kan ni heller icke. Det är alldeles nödvändigt, att ni sjelf tror er ega sanningen. Det var också därför, som Rudin utöfvade på oss ett så mäktigt inflytande. Nu hade han, som jag nyss sade, icke läst synnerligen mycket, men han hade läst filosofiska arbeten, och hans hufvud var så beskaffadt, att han genast utdrog de allmänna grundtankarna i hvad han läste, fattade ämnet i sin innersta rot och utvecklade sedan derur åt alla sidor klara och rediga tanketrådar och öppnade nya synkretsar för själen. Vår krets bestod då, uppriktigt sagdt, s. 95 af halfbildade pojkar. Filosofi, konst, vetenskap, lifvet sjelft, alt detta var för oss blotta ord, på sin höjd föreställningar, lockande, sköna, men spridda, förvirrade. Att det kunde finnas ett sammanhang mellan alla dessa föreställningar, en allmän verldslag, derom hade vi varken kunskap eller känsla, huru mycket vi än talade derom och ansträngde oss att begripa alt. Men då vi hörde Rudin tala, då först föreföll det oss, som om vi fattade ett allmänt verldssammanhang, som om ett förhänge drogs undan för våra blickar. Om det också var andras idéer han utvecklade för oss, hvad betydde det? En systematisk ordning hade inträdt i vårt vetande, hela den orediga massan samlades och fördelades, det var

som om en byggnad uppfördes framför oss, allt var ljust, öfveralt blåste en anda af lif. Ingenting qvarstod obegripligt, tillfälligt, i allt visade sig en förnuftig nödvändighet och skönhet, allt fick en klar och på samma gång hemlighetsfull betydelse, hvarje enskild företeelse i lifvet klingade som ett ackord, och vi sjelfva, gripna af en viss helig, andaktsfull rysning, af en ljuf inre darning, kände oss som om vi voro den eviga sanningens lefvande käril och verktyg, kallade till något stort . . . Förefaller er icke allt detta mycket löjligt?

— På intet vis! svarade Alexandra Pavlovna med eftertryck. — Hvarför tror ni det? Jag förstår er icke helt och hållet, men löjligt finner jag det visst icke.

— Sedan den tiden hafva vi visserligen blifvit förståndigare, fortfar Leschnjef, — allt detta kan nu tyckas oss barnsligt, men, jag upprepar det, då hade vi Rudin att tacka för mycket. Pokovski s. 96 stod ojämförligt högre än han, derom kunde icke vara något tvifvel, men han kände sig stundom slapp och blef tystlåten. Han var nervös och sjuklig, men då han lyfte sina vingar . . . hvarst stälde han icke då sin flygt! Uppåt, in i himlens djupaste blå! Men hos Rudin, denne sköne och ståtliga yngling, fans dock mycket småaktigt. Han till och med inlät sig på små intriger, och det var hans passion att inblanda sig i allting, att definiera och förklara allt. Hans rörliga verksamhet hvilade aldrig . . . en verkligt politisk natur! Jag talar om honom, sådan som jag kände honom då. För öfrigt har han tyvärr icke förändrat sig. Men så har han icke heller ändrat åsigt . . . vid trettiofem års ålder! . . . Det kan minsann icke hvar och en säga om sig sjelf.

— Sätt er, sade Alexandra Pavlovna, — hvarför går ni af och an i rummet som en pendel?

— Det är mig bättre så, svarade Leschnjef. — Nåväl, jag säger er, Alexandra Pavlovna, då jag kommit in i Pokovskis lilla umgängeskrets, var det som om jag fått ett nytt lif, jag ödmjukade mig sjelf, frågade ifrigt, lade med glädje hvar lärdom på hjertat och kände mig uppfyllas af en nästan andaktsfull vördnad . . . med ett ord, det var, som jag hade kommit in i ett tempel. Och i sanning, då jag tänker på våra sammankomster, det fans i dem, vid Gud, så mycket skönt, ja till och med gripande. Föreställ er ett litet sällskap af fem eller sex unga män, ett enda talgljus brinner, och mycket dåligt te serveras med gamla, mycket gamla skor- s. 97

por, men ni skulle sett våra ansigten och hört våra tal! Hvarje öga glänser af hänförelse, kinderna glöda, hjertat klappar, vi tala om Gud, om sanning, om mensklighetens framtid, om poesien . . . stundom prata vi all möjlig galenskap och låta oss ryckas bort af idel barnsligheter, men hvad är det för ondt deri? . . . Pokovski sitter på korslagda ben och stöder sin bleka kind mot handen, men hur hans ögon lysa! Rudin står midt i rummet och talar, talar härligt som den unge Demostenes framför det brusande hafvet. Subotin, poeten med det vildt oordnade håret, låter då och då, liksom i sömnen, höra några afbrutna jublande utrop. En fyrtioårig student, Scheller, son af en tysk pastor, som bland oss, tack vare sin ständiga af ingenting afbrutna tystnad, förvärfvat sig namn af att vara den djupaste tänkare, tiger på ett särskildt högtidligt sätt. Sjelfve den glade Schtschitof, våra samqväms Aristofanes, blir alldeles stilla och inskränker sig till att småle . . . två eller tre nyupptagna i vår krets lyssna i entusiastisk njutning . . . Och natten flyr, stilla och jämnt, som flydde den bort på vingar. Redan ljusnar det till morgon, vi åtskiljas, rörda, glada, hederliga, nyktra (då för tiden kom vin aldrig i fråga bland oss) och med en viss angenäm trötthet öfver hela vårt inre. Jag minnes, hur man gick genom de tomma gatorna, full af den innerligaste rörelse, och hur man blickade upp mot stjernorna så tillitsfullt, som om de blifvit en närmare och fattigare . . . Ack, härlig var denna tid, och jag vill icke tro, att den fruktlöst förspilts. Nej, den har icke förspilts . . . icke ens för dem, hvilkas lif sedermera fullkomligt uppgått i den faddaste vardaglighet. Hur många gånger har det ej händt mig att träffa tillsammans med sådana menniskor af mina forna kamrater. Man skulle tro det vore en alldeles förfäad varelse, men man behöfde blott nämna för honom Pokovskis namn, för att åter kalla till lif alt det ädla, som ännu fans kvar på botten af hans själ, på samma sätt som om man i ett mörkt och smutsigt rum öppnat en liten bortglömd flaska med vällukt . . .

Leschnjef tystnade, hans färglösa ansigte hade fått en svagrodnad.

— Men hvarför, och när, har ni blifvit ovän med Rudin? frågade Alexandra Pavlovna med en blick af förundran på Leschnjef.

— Jag har icke blifvit ovän med honom, jag skilde mig ifrån honom, då jag närmare lärt känna honom i utlandet. Men redan i Moskva hade vi kunnat bli ovänner. Han spelte mig redan då ett fult streck.

— Hvad då?

— Jag vill berätta er det. Jag var ... jag vet knappt, hur jag skall säga det ... det passar just inte till mitt utseende, men jag hade alltid mycket lätt att bli kär.

— Ni!

— Ja, just jag. Det låter underligt, icke sant? Emellertid var det så. Nåväl, jag hade då förälskat mig i en ganska söt flicka ... Men hvarför ser ni så på mig? Jag kunde i det afseendet berätta er om mig en ännu underligare historia.

— Hvad då för historia?... O, låt mig höra den!

s. 99

— Hvarför icke? Så här låter den: Jag brukade under denna tid i Moskva gå på nattliga möten ... med hvem, tror ni? Med en ung lind vid ändan af min trädgård. Jag omfamnar hennes raka, smärta stam, och det förekommer mig, som omfamnade jag hela naturen, hjertat vidgas och känner sig så berusadt, som om verkligen hela naturen hade utgjutit sig deri ... Se der hurudan jag var ... Än mer! Ni tror det kanske icke, men den tiden skref jag vers! Jag författade till och med en hel dram, imiterad efter Byrons Manfred. Bland de handlande personerna var äfven ett spöke med blod på bröstet, icke sitt eget blod, förstår ni, utan hela mensklighetens blod ... Ja, ja, se inte så förvånad ut ... Men jag började att berätta min kärlekshistoria. Jag blef altså bekant med en ung flicka ...

— Och upphörde att gå på rendez-vous med er lind?

— Ja. Den unga flickan var en liten älsklig, hjertegod varelse, med klingande stämma och ögon som lyste så klara af oskyldig glädje.

— Ni beskriver inte illa, anmärkte Alexandra Pavlovna med ett leende.

— Och ni är en sträng kritiker, genmälte Leschnjef. — Nåväl, denna unga flicka bodde hos sin gamle far ... jag skall dock icke ingå i några detaljer. Jag vill blott säga er, att denna flicka verkligen var hjertegod ... brukade hon inte ständigt slå i åt en teglasat nästan fullt, när man blott bad om ett halft! Tredje dagen efter vårt första sammanträffande var jag redan i full låga, och på sjunde dagen härdade jag inte ut längre, utan förtrodde alt åt Rudin. För en ung förälskad människa är det omöjligt att icke gifva sitt hjerta luft, jag biktade mig således öppet för Rudin. s. 100

Då för tiden stod jag helt och hållet under hans inflytande, och detta inflytande var, jag tillstår det öppet, i flera afseenden välgörande. Han var den förste, som icke med afsmak vände sig bort ifrån mig, den förste, som bjöd till att afslipa mina kantigheter. Pokovski älskade jag lidelsefullt, men kände på samma gång en viss bäfvan inför hans andliga renhet. Rudin stod mig närmare. Då han fått höra bekännelsen om min kärlek, råkade han i en obeskriflig entusiasm: han lyckönskade mig, omfamnade mig och började genast att undervisa mig och förklara för mig hela vigten af min nya belägenhet. Jag lyssnade med hela min själ . . . Nå, ni vet ju, hur han kan tala. Hans ord hade på mig en högst ovanlig verkan. Jag fick plötsligt en underbar aktning för mig sjelf, antog ett allvarligt utseende och upphörde att skratta. Jag mins, hur jag till och med började gå mera varsamt, som om i mitt bröst befann sig ett käril fullt af kostlig vätska, den jag var rädd att spilla ut . . . Jag kände mig i hög grad lycklig, så mycket mer som man gaf mig tydliga bevis på välvilja. Rudin uttryckte sin önskan att bli bekant med föremålet för min kärlek . . . ja, kanske var det jag sjelf, som yrkade på att få presentera honom.

— Ah, jag ser nu hvart det syftar, afbröt Alexandra Pavlovna. — s. 101
Rudin lockade ert föremål ifrån er, och ni har ännu i dag icke kunnat förlåta honom det . . . Jag vill slå vad, att jag inte misstager mig.

— Och ni skulle förlora vadet, Alexandra Pavlovna, ty ni misstager er fullkomligt. Rudin lockade icke ifrån mig mitt föremål, och han ville det heller icke, men icke desto mindre förstörde han min lycka . . . ehuruväl jag nu, om jag kallblodigt bedömer saken, vore beredd att tacka honom därför. Men då var jag nära att förlora förståndet. Rudin ville icke på något sätt skada mig — tvärtom! Men följande sin olycksaliga vana att vid alla lifsrörelser, han förnam hos sig sjelf eller andra, sticka upp dem på ord, som fjärilar på nålar, företog han sig att för oss begge förklara oss sjelfva, våra ömsesidiga förhållanden, huru vi borde uppföra oss . . . ja, inlät sig till och med i brefvexling med oss om alt detta . . . nå, resultatet blef, att vi rakt inte förstodo hvarken oss sjelfva eller hvarandra. Jag skulle väl då knappt ändå hafva gift mig med den unga damen (så mycket sundt förstånd hade jag dock kvar), men vi hade dock åtminstone kunnat, likt Paul och Virginie, tillbringa några lyckliga månader med hvarandra. Nu inträdde missförstånd, spända förhållanden, med ett ord, alt blef ett virrvarr af dum-

heter. Det slutade så, att Rudin en vacker morgon i ett långt och vackert tal bragte sig sjelf till den öfvertygelsen att honom, såsom vän, ålåge det som en den heligaste pligt att underrätta den gamle fadern om alt, och det gjorde han också. s. 102

— Är det möjligt! utropade Alexandra Pavlovna.

— Ja, visst, och märk väl, han gjorde det med mitt samtycke, det är det underligaste af altsammans!... Jag minnes ännu, hvilket kaos det den tiden var i mitt hufvud ... Alt dansade omkring för mig som i ett kaleidoskop ... det som varit hvitt blef svart, det svarta hvitt, lögn blef sanning, inbillningsfostren blefvo pligter ... O, jag blyges ännu, när jag tänker derpå! Rudin ... h a n blef icke nedslagen ... hvarför skulle han det? Som vanligt för han öfver alla slags missförstånd och förvexlingar lika lätt som en svala öfver en dam.

— Och så skildes ni då från er flicka, frågade Alexandra Pavlovna, lutande hufvudet litet på sned och höjande ögonbrynen med ett litet naift tycke.

— Ja, jag skildes från henne ... på ett mindre vackert sätt, kränkande, oskickligt, men en alldeles onödig, öppen skilsmessa ... Sjelf grät jag, hon grät, och f-n vet, hur det gick till ... en gordisk knut hade uppstått ... den måste afhuggas, men ondt gjorde det! För öfrigt ordnar sig ju allting i denna verld till det bästa. Hon blef gift med en bra man och lefver nu lycklig med honom.

— Men, tillstå det, ni har ändå icke kunnat förlåta Rudin, började Alexandra Pavlovna.

— Huru! afbröt henne Leschnjef, — har jag icke förlåtit honom! Jag grät som ett barn, då jag följde honom ett stycke på väg vid hans afresa till utlandet. Men, sanningen att säga, ett litet frö hade dock stannat kvar på botten af min själ. Och då jag sedan träffade honom utomlands ... nå, jag var då också litet äldre ... framstod Rudin för mig i sitt rätta ljus. s. 103

— Hvad är det då, ni har upptäckt hos honom?

— Alt det jag berättade er för en timme sedan ... Dock, nu kan det vara nog taladt om honom. Kanhända alt aflöper på det bästa. Jag ville blott visa er, att, om jag dömer strängt om honom, så är det icke därför, att jag icke känner honom ... Hvad nu emellertid Natalia Alexejevna beträffar, så vill jag inte spilla många ord på den saken ... men jag ber er blott gifva akt på er bror.

— Min bror! Hvad är det med honom?

— Se bara på honom. Märker ni kanske ingenting?

Alexandra Pavlovna sänkte hufvudet.

— Ni har rätt, sade hon, — det är verkligen så, sedan någon tid känner jag inte igen honom . . . Men tror ni då verkligen? . . .

— Tyst, jag tycker han kommer, sade Leschnjef med sänkt röst. — Men Natalia är icke något barn, tro mig, ehuru väl hon olyckligtvis är oerfaren som ett barn. Ni skall få se, denna lilla flicka skall göra oss alla häpna.

— På hvad sätt då?

— Se här på hvad sätt . . . Vet ni, att det är just sådana unga flickor som bruka dränka sig, ta in gift och dylikt. Ni märker ingenting, därför att hon är så stilla, men hos henne ligga starka lidelser dolda, och en karakter sådan, att . . . s. 104

— Nej, nu synes ni mig komma in på den diktande fantasiens område. För en sådan flegmatiker som ni, med förlof, är, kunde till och med jag synas som en vulkan.

— Åh nej, svarade Leschnjef leende. — Men hvad karakter beträffar, så har ni då, Gud ske lof, rakt ingen.

— Hvad är nu det för en djerf ohöflighet igen?

— Det? Min nådigaste, det är den allra största komplimang.

Volintsef inträdde och såg misstroget på Leschnjef och sin systers. Han hade fallit af på sista tiden. Begge började tala med honom, men han hade knappt ett leende till svar på deras skämt och såg ut (som Pigasof en gång yttrade om honom) »som en melankolisk hare«. För öfrigt har det förmodligen ännu icke funnits någon människa i verlden, som icke någon gång i sitt lif haft en ännu ömkligare uppsyn än så. Volintsef kände med sig, att Natalia dragit sig ifrån honom, och med henne tyckte han jorden vika undan sina fötter.

VII

s. 105

Den följande dagen var en söndag, och Natalia stod sent upp. Dagen förut hade hon varit mer än vanligt tyst ända till aftonen, i hemlighet skämts för sina tårar och sofvit illa om natten. Sittande halfklädd framför sitt lilla piano, slog hon än några knappt hörbara ackord, för att ej väcka m:lle Boncourt, än böjde hon ned sitt hufvud mot de kalla tangenterna och förblef länge orörlig. Hon tänkte ständigt icke egentligen på Rudin sjelf, utan på det eller det yttrandet af honom, och öfverlemnade sig helt och hållet åt sin egen känsloverld. Då och då trädde Volintsef fram för hennes tankar. Hon visste, att han älskade henne, men hennes själ jagade bort tanken på honom . . . hon erfor en besynnerlig känsla af upprördhet. Då morgonen kom, klädde hon sig raskt, gick ned, och, sedan hon helsat på sin mor, begagnade hon tiden för att ensam gå ut i trädgården. Det var en varm, strålande klar dag, oaktadt några hastiga regnskurar föllo. Låga, mörka molnfläckar drogo sakta fram öfver den klara himlen, utan att dölja solen, och skickade då och då en liten häftig, men ögonblicklig skur öfver fälten. Stora, glänsande droppar föllo hastigt med ett torrt, klingande ljud likt ädelstenar, solstrålarna dansade lekande fram genom deras skimrande nät, gräset, som nyss vaggade för vinden, rörde sig icke mer och insög regnet begärligt, på de fuktiga träden dallrade bladen sakta, foglarna upphörde icke att sjunga, och det var en fröjd att höra deras muntra qvitter under den förbiilande regnskurens friska sorl. Vägarna sände upp små hvirflar af dam och strimmades brokiga af det snabba regnets inskärningar. Men i ett ögonblick har regnmolnet dragit bort, små fläktar dallra i luften, gräset börjar skimra i guld och smaragd . . . det lättar och ljusnar mellan de tätt sammanfallna bladen . . . en stark, frisk doft höjer sig från alla håll . . .

s. 106

Himlen hade ännu icke blifvit helt och hållet klar, då Natalia kom ut i trädgården. Den mötte henne med friskhet och stillhet, denna kyrkliga, innerliga stillhet, som framkallar i människohjertat den ljufva lidelsen af hemlig sympati och obestämd längtan . . .

Natalia gick längs efter dammen i den långa allén af silfverpopp-lar, då Rudin stod framför henne, så plötsligt, som om han skjutit upp ur jorden.

Hon blef förvirrad. Han såg henne rätt i ansigtet.

— Ni är ensam? frågade han.

— Ja, jag är ensam, svarade Natalia, — för öfrigt har jag blott gått ut för ett ögonblick . . . jag måste nu vända om.

— Jag skall följa er.

Han gick vid hennes sida.

— Ni ser nästan sorgsen ut, sade han.

— Jag? . . . Och jag ville just göra den anmärkningen om er, att ni icke ser riktigt glad ut.

— Det är möjligt . . . det händer mig ibland. Men hos mig är det mer förlåtligt än hos er.

— Hvarför det? Ni tror kanske, att jag inte kan ha någon orsak s. 107 att vara sorgsen.

— I edra år måste man njuta af lifvet.

Natalia gick några steg tigande.

— Dmitrij Nikolaitsch! började hon.

— Hvad vill ni säga?

— Kommer ni ihåg . . . den jämförelse ni gjorde i går . . . mins ni . . . med eken?

— Ja, det mins jag. Men hvarför denna fråga?

Natalia kastade en skygg blick på Rudin.

— Hvarför? . . . hvad ville ni säga med denna bild?

Rudin vände bort hufvudet och lät blicken irra ut i fjärran.

— Natalia Alexejevna, började han med det för honom egendomliga, återhållna och betydelsefulla uttrycket i rösten, som alltid kom hans åhörare att tro, att han icke talade ut i tiondelen af det,

som trängdes inom hans själ. — Natalia Alexejevna, ni har kunnat märka, att jag talar mycket litet om mitt eget förflutna lif. Det ges vissa strängar, dem jag aldrig vidrör. Mitt hjerta ... hvem behöfver väl veta, hvad som försiggått derinom? Att utställa detta till allmänt beskådande har alltid förefallit mig som ett helgerån. Men med er vill jag vara öppen, ni ingifver mig förtroende ... Jag kan icke dölja för er, att jag, som alla, älskat och lidit ... när och hur? derom lönar ej mödan att tal ... men mitt hjerta har erfårit mycken glädje och mycken bitterhet.

Rudin teg några ögonblick.

— Hvad jag sade er i går, fortfor han, — vore kanske i viss grad s. 108 tillämpligt på mig sjelf, på mitt nuvarande läge. Men äfven om detta är det ej värddt att tala. Den sidan af mitt lif är redan för mig förgången. Det återstår mig numera blott att släpa mig fram på den heta, dammiga landsvägen, från station till station i en eländig vagn ... När jag kommer fram, och om jag kommer fram ... det vet Gud allena ... Låtom oss hellre tala om er.

— Är det möjligt, Dmitrij Nikolajtsch? afbröt honom Natalia, — ni väntar ingenting mer af lifvet?

— Ack jo, jag väntar mycket, men icke för mig sjelf ... Verksamheten, glädjen af arbetet afstår jag aldrig ifrån ... men jag har afstått från lifvets njutning. Mina förhoppningar, mina svärmerier och min egen lycka hafva ingenting gemensamt med hvarandra. Kärlek — vid detta ord ryckte han på axlarna — kärlek är icke för mig ... jag ... är icke värd att ega den. En qvinna, som älskar, har rätt att fordra mannens hela hängifvenhet, men jag kan icke mera gifva mig helt. Dessutom ... att behaga ... det är ungdomens sak, jag är för gammal dertill. Hur skulle jag kunna förvrída andras hufvuden? Gud gifve jag kunde bära mitt eget rätt på axlarna.

— Jag förstår, sade Natalia, — den, som sträfvar efter ett stort mål, får icke mer tänka på sig sjelf. Men skulle kanske qvinnan icke vara i stånd att uppskatta en sådan man? Hon borde tvärtom, synes det mig, vända sig ifrån en egoist ... Unga män, af den ungdom ni syftade på, äro alla egoister, alla upptagna blott af och s. 109 med sig sjelfva, till och med när de älska. Tro mig, qvinnan är icke blott i stånd att förstå sjelfupppoffring ... hon förstår att offra sig sjelf.

Natalias kinder hade färgats af en lätt rodnad, och hennes ögon glänste. Ända till sin bekantskap med Rudin skulle hon aldrig varit i stånd att gifva sina tankar ett så fullständigt utfördt uttryck eller tala med en sådan värma.

— Ni har mer än en gång hört min mening om qvinnans kallelse, återtog Rudin, med ett lätt nedlåtande leende. — Ni vet, att efter min uppfattning var Jeanne d'Arc den enda, som kunde rädda Frankrike ... men derom är icke fråga nu. Jag vill tala om er. Ni står på lifvets tröskel. Att kasta en blick på er framtid är både angenämt och icke alldeles utan sin nytta. Hör mig! Ni vet, att jag är er vän, jag hyser deltagande för er nästan på samma sätt som för en nära anförvandt ... och därför hoppas jag, att ni ej skall finna min fråga närgången: säg mig, har ert hjerta altjämt varit fullkomligt lugnt?

Natalia flammade till, men sade intet. Rudin hade stannat, och äfven hon stannade.

— Ni är icke ond på mig? frågade han.

— Nej, svarade hon, — men jag hade verkligen icke väntat ...

— För öfrigt, fortfor han, — behöfver ni icke svara mig. Er hemlighet är mig bekant.

Natalia såg på honom nästan med förfäran.

— Ja ... ja, jag vet hvem ni håller af. Och jag måste säga: ett bättre val kunde ni icke göra. Han är en förträfflig människa, s. 110 han förstår att uppskatta er, han är icke krossad af lifvet ... han är enkel och öppen till själen ... han skall göra er lycklig.

— Om hvem talar ni, Dmitrij Nikolaitsch?

— Skulle ni icke förstå om hvem jag talar? Om Volintsef naturligtvis ... Huru? Skulle jag kanske icke ha rätt?

Natalia vände sig litet bort från Rudin. Hon var alldeles förvirrad.

— Älskar han er kanske icke? Förlåt mig, han tar aldrig sina ögon ifrån er, han följer alla edra rörelser. Och för öfrigt, är det väl möjligt att dölja kärleken? Och ni sjelf, visar ni honom kanske icke mycken vänlighet? Och för så vidt jag kunnat se, behagar han äfven er mor ... Ert val ...

— Dmitrij Nikolaitsch, afbröt honom Natalia, under det att hon i sin förvirring sträckte ut handen efter en närstående buske, —

det är mig verkligen så oangenämt att tala om detta, men jag försäkrar er, ni misstar er.

— Misstar jag mig, upprepade Rudin. — Jag tror icke det. Det är icke länge sedan jag blef bekant med er, men jag känner er redan ganska väl. Hvad betyder den förändring, jag ser hos er, ser så klart? Är ni kanhända sådan, som jag fann er för sex veckor sedan? Nej, Natalia Alexejevna, ert hjerta är icke mera lugnt.

— Kanhända, svarade Natalia knappt hörbart, — men i alla fall misstar ni er.

— På hvad sätt skulle jag då misstagit mig? frågade Rudin sakta.

— Lemna mig, fråga mig icke! flög det öfver Natalies läppar och s. 111 med snabba steg ilade hon hem.

Hon blef rädd sjelf för alt det hon så plötsligt känt röra sig inom hennes bröst.

Rudin skyndade efter henne och hejdade henne.

— Natalia Alexejevna! började han, — detta samtal kan icke sluta så, det är alt för viktigt äfven för mig . . . Huru skall jag förstå er?

— Lemna mig! upprepade Natalia.

— Natalia Alexejevna, för Guds skull! . . .

Rudins ansigte afspeglade en djup rörelse. Han hade blifvit blek.

— Ni förstår alt, ni måste då äfven förstå mig, sade Natalia, i det hon ryckte sin hand ur hans och gick bort utan att se sig om.

— Ett enda ord blott! ropade Rudin efter henne.

Hon stannade men vände sig icke om.

— Ni frågade mig, hvad jag menade med den bild, jag i går använde. Ni skall få veta det, jag vill icke bedraga er. Jag talade om mig, om mitt förflutna lif . . . och om er.

— Huru? om mig!

— Ja, om er, jag upprepar det, jag vill icke bedraga er . . . Ni vet nu om hvilken känsla, om hvilken ny känsla, jag då talade . . . Ända till i dag skulle jag aldrig fattat mod att . . .

Natalia dolde hastigt ansigtet i händerna och sprang hemåt.

Hon var så uppskakad af den oväntade upplösningen på hennes samtal med Rudin, att hon icke ens märkte Volintsef, som hon s. 112 sprungit förbi. Han stod orörlig lutande sig med ryggen mot ett

träd. En kvarts timme förut hade han kommit på besök till Darja Michajlovna och funnit henne i salongen, sagt ett par ord, derefter oförmärkt aflägsnat sig och begifvit sig ut att söka upp Natalia. Vägledt af en för älskande egendomlig instinkt, hade han gått direkte ut i trädgården och stött på henne och Rudin just i det ögonblick, då hon ryckte sin hand ur hans. Det skymde för Volintsefs ögon. Sedan han följt Natalia med blicken, lemnade han trädet och tog ett par steg, utan att veta hvart eller hvarför. Rudin blef honom varse och närmade sig honom. Båda sågo hvarandra i ögat, helsade och skildes utan att yttra ett ord. »Det är ännu icke slut med detta«, var begges tanke.

Volintsef gick ända till slutet af trädgården. Det kändes bittert och blytungt i hjertat, då och då svallade blodet upp af en ond känsla. Regnet började åter falla i tunga droppar. Rudin hade återvändt till sitt rum. Äfven han var icke lugn, tankarna hvirflade omkring i hans hufvud. Hvem skulle icke känna sig förvirrad af den oväntade beröringen med en ung, ren, hängifven själ?

Vid middagsbordet rådde en allmän förstämning. Natalia, alldeles blek, förmådde knappt hålla sig kvar på stolen, och ögonen voro ständigt nedslagna. Volintsef satt som vanligt bredvid henne och tvang sig då och då att rikta ett ord till henne. Det hände sig så, att Pigasof den dagen spisade middag hos Darja Michajlovna. Han talade mest af alla vid bordet. Bland annat sökte han bevisa, att man kunde indela människorna, liksom hundarna, i kort- och långsvansiga. Kortsvansiga kunna människorna vara, sade han, dels af födseln, dels genom eget åtgörande. För kortsvansen står det illa till, honom lyckas aldrig någonting, han har intet sjelfförtroende. Men den, som har en lång yfvig svans, han är ett lyckans skötebarn. Han kan vara både sämre och svagare än kortsvansen, men han eger sjelfförtroende, han viftar med sin vackra svans, och alla bli intagna i honom. Och se här, hvad som är ganska märkvärdigt: en svans är ju en fullkomligt onyttig kroppsdel, det medger ni . . . hvad skulle väl en svans kunna duga till? Och ändå döma alla ens förtjenster efter svansen!

— Jag, tillade han med en suck, — tillhör kortsvansarnas antal, och, hvad som är det förargligaste af allsammans, jag har sjelf stubbat af svansen på mig.

— Ni vill med allt det der, anmärkte Rudin vårdslöst, — bara säga, hvad för öfrigt redan La Rochefoucauld sagt långt före er: »Lita på

dig sjelf, så skall andra lita på dig.« Men hvarför då blanda in hela den der svanshistorien, det fattar jag inte.

— Så tillåt då hvar och en inföll Volintsef skarpt och med gnistrande ögon, — att uttrycka sig så, som han finner för godt. Man talar så mycket om despotism . . . efter min mening fins det ingen värre despotism än de så kallade snillenas. Må fan ta dem allihop!

Alla häpnade och tystnade vid detta Volintsefs utfall. Rudin hade sett på honom, men uthärdade icke hans blick, utan vände sig s. 114 bort, smålog och öppnade icke vidare munnen.

»Åhå! jäså du är också en stubbsvans«, tänkte Pigasof, och Natalias hjerta hade nästan stelnat af förskräckelse. Darja Michajlovna riktade på Volintsef en lång, förvånad blick och tog slutligen först till ordet. Hon började berätta om en ovanlig hund, som tillhörde en af hennes vänner, minister N.N. . . .

Volintsef reste strax efter middagen. Då han tog afsked af Natalia, kunde han ej längre lägga band på sig, utan sade till henne:

— Hvarför är ni så förvirrad, som om ni vore medveten om en skuld? Ni kan icke för någon vara skyldig till något! . . .

Natalia förstod ingenting och såg blott efter honom. Före téet närmade Rudin sig till henne, och, lutande sig öfver bordet, liksom för att söka en tidning, hviskade han:

— Alt detta är som en dröm, icke sant? Jag måste nödvändigt träffa er allena . . . om ock blott för en minut.

Han vände sig till m:lle Boncourt.

— Se här den följetongen ni sökte, sade han, och i det han ånyo lutade sig ned till Natalia, tillade han hviskande: — försök att omkring kl. 10 infinna er i den der löfsalen af syrén, bredvid terrassen, jag skall vänta er der.

Aftonens hjelte var Pigasof, Rudin hade uppgifvit slagfältet. Han roade mycket Darja Michajlovna. Först berättade han om en af sina gifta grannar, som, efter att hafva stått under toffeln i 30 år, hade blifvit så förqvinligad, att då han en gång i sällskap med s. 115 Pigasof klef öfver en liten vattpuss, förde han handen bak och drog åt sig sitt rockskört, alldeles som fruntimmerna göra med sina kjolar. Derefter drog han fram en annan godsegare, som i början varit frimurare, sedan melankoliker och derefter ville bli bankir.

— På hvad sätt blef ni frimurare, Filip Stepanitsch? hade Pigasof frågat honom.

— Som bekant, helt enkelt så, att jag skaffade mig en mycket lång nagel på lillfingret.

Men ingenting roade Darja Michajlovna mer, än när Pigasof började tala om kärleken och försäkra, att man äfven för honom lågat af ömma begär, och att en eldig tyska hade till och med kallat honom »sin lilla aptitliga, afrikanska gris«. Darja Michajlovna skrattade, och dock var det ingen dikt af Pigasof; han hade verkligen rätt att skryta med sina framgångar. Han försäkrade, att ingenting kunde vara lättare än att göra hvilken qvinna som helst förälskad i sig. Man behöfde bara upprepa för henne tio dagar å rad att saligheten låge i hennes ögon, paradiset på hennes läppar, och att alla andra qvinnor i jämförelse med henne vore idel lump, på elfte dagen skulle hon sjelf säga, att hon hade salighet i sina ögon och paradiset på sina läppar, och vara förälskad. Alt sker i denna verld. Hvem vet, kanske hade Pigasof också rätt.

—

Redan kl. half tio var Rudin i löfsalen. Långt i fjärran på den ble- s. 116
ka himlen hade några små stjernor helt nyss trädt fram, i vester lyste ännu aftonrodnaden, der borta var horisonten också klarare och renare, halfmånens skifva skimrade genom hängbjörkarnas mörka nät. Andra träd liknade med sina af nattljuset genomskimrade löfkronor dystra, tusenögda jättegestalter eller flöto tillsammans i täta mörka massor. Icke ett blad rörde sig, syrenernas och akasiernas öfversta qvistar sträckte ut sina toppar i den ljumma luften, liksom lyssnade de efter något. Det nära intill liggande huset försvann i ett dunkel, mot hvilket de aflånga upplysta fönstren aftecknade sig som strimmor af rödaktigt ljus. Natten var mild och stilla, men i denna stillhet låg liksom drömmande en återhållen, lidelsefull suck.

Rudin stod med armarna korslagda öfver bröstet och lyssnade med spänd uppmärksamhet. Hans hjerta slog våldsamt, och ofrivilligt höll han andan. Slutligen hörde han lätta, hastiga steg, och ett ögonblick derefter trädde Natalia in i löfsalen.

Rudin sprang emot henne och fattade hennes händer. De voro kalla som is.

— Natalia Alexejevna! började han med en darrande hviskning.
 — Jag ville se er ... jag kunde icke härda ut till morgondagen.
 Jag måste säga er, hvad jag ännu för en dag sedan icke anade,
 icke ville tillstå för mig sjelf: jag älskar er.

Natalias händer darrade sakta i hans.

— Jag älskar er, upprepade han, — och hur kunde jag så länge
 bedraga mig sjelf, så länge dölja för mig, att jag älskar er ... Men s. 117
 ni?... Natalia Alexejevna, säg ... ni ...

Natalia andades knappt.

— Ni ser, jag har kommit hit, sade hon slutligen sakta.

— Nej, säg mig, säg mig öppet ... älskar ni mig?

— Jag tror att ... ja ... hviskade hon knappt hörbart.

Rudin tryckte hennes händer ännu hårdare mellan sina och ville
 draga henne till sig.

Natalia såg sig hastigt om.

— Släpp mig ... jag är rädd ... det förekommer mig, som om
 någon lyssnade på oss ... För Guds skull, var försiktig. Volintsef
 anar något.

— Må han göra det! Ni såg det, jag svarade honom icke ett ord
 i dag ... Ack, Natalia Alexejevna, hvad jag är lycklig! Nu skall
 intet mer skilja oss åt.

Natalia såg honom in i ögonen.

— Släpp mig! hviskade hon, — jag måste gå.

— Så upprepa då åtminstone ännu en gång ...

— Ni säger, ni är lycklig? frågade Natalia.

— Jag lycklig? Det ges ingen människa i världen lyckligare än jag!
 Kan ni tvifla derpå?

Natalia höjde sitt sänkta hufvud upp emot honom. Hur ädel och
 oskuldsfull stod hon ej der i sin djupa rörelse, omgifven af löf- s. 118
 salens hemlighetsfulla dunkel! Hur fagert strålade icke hennes
 unga, bleka ansigte i natthimlens svaga skimmer!

— Vet då, sade hon sakta, — jag skall blifva din.

— O, min Gud! utropade Rudin.

Men Natalia gjorde sig lös och ilade bort.

Rudin stod en stund qvar, derefter gick han långsamt ur löfsalen. Månen lyste klart på hans drag, ett leende lekte på hans läppar.

— Jag är lycklig, yttrade han halfhögt. — Ja, jag *är* lycklig, upprepade han, liksom ville han öfvertyga sig sjelf.

Han rätade upp sin smarta väst, skakade undan sitt lockiga hår och gjorde några raska slag i trädgården, muntert svängande med armarna.

Emellertid böjdes grenarna af löfsalens syrener sakta åt sidan, och Pandalevski visade sig. Han såg sig försiktigt omkring, skakade på hufvudet, och tryckande läpparna hårdt tillsamman mumlade han: »Jaså, det står så till! Det måste man tala om för Darja Michajlovna« — och försvann.

VIII

s. 119

Då Volintsef återkom hem, var han så nedslagen och dyster — han ville knappt svara sin syster och stängde genast in sig i sitt kabinett — att Alexandra Pavlovna beslöt sig för att skicka ett ilbud efter Leschnjef. Hon var van att ta sin tillflykt till honom i alla bekymmersamma fall. Leschnjef lät säga henne, att han skulle komma dagen derpå.

Volintsef var ännu följande morgon lika nedstämd. Efter frukosten hade han tänkt gå och se till sina arbeten, men stannade, lade sig på soffan och tog en bok för att läsa, något som icke hände honom alt för ofta. Han hade icke något sinne för litteratur, och poesi var han riktigt rädd för.

— Det der är lika obegripligt som vers, brukade han säga och, för att styrka sina ord, anföra följande strof af diktaren Abulat:

»Och ända till slutet af sorgliga dagar
hvarken bittraste pröfning eller förstånd,
ett med sina våldsamma händer upprycks
lifvets blodiga ros skall vara i stånd.«

Alexandra Pavlovna blickade bekymrad på sin broder, men oroade honom icke med några frågor. En vagn körde fram till trappan. »Nå, Gud vare lof«, tänkte hon, »det är Leschnjef« En tjenare trädde in och anmälde Rudins ankomst.

Volintsef kastade boken på golvet och lyfte upp hufvudet.

s. 120

— Hvem var det som kom? frågade han.

— Rudin, Dmitrij Nikolaitsch, upprepade tjenaren.

Volintsef reste sig.

— Bed honom stiga in, sade han, — och du, syster, tillade han, vändande sig till Alexandra Pavlovna, — lemna oss.

— Ja, men hvarför? började hon . . .

— Jag vet hvarför, afbröt han henne häftigt. — Jag ber dig.

Rudin trädde in. Volintsef bugade sig kallt för honom och blef stående midt i rummet utan att räcka honom handen.

— Ni väntade mig icke, tillstå det, började Rudin och stälde sin hatt i fönstret. En lätt ryckning för öfver hans läppar. Han kände sig litet orolig, men ansträngde sig att dölja sin förlägenhet.

— Jag väntade er inte, det är alldeles riktigt, genmälte Volintsef. — Efter hvad som hände i går hade jag snarare kunnat vänta hvilken annan som helst . . . med ett uppdrag från er.

— Jag förstår hvad ni menar, sade Rudin, i det han satte sig — och gläder mig åt er uppriktighet. På det viset blir det mycket bättre. Jag har kommit till er som till en man af ära . . .

— Går det inte för sig utan komplimanger? anmärkte Volintsef.

— Jag önskar förklara för er, hvarför jag kommit.

— Vi äro ju bekanta, hvarför skulle ni då inte kunna komma till mig? Och dessutom, det är inte första gången, som ni hedrar mig med ett besök.

— Jag har kommit till er som en man af ära till en man af ära, upprepade Rudin — och jag vill nu vädja till ert eget omdöme . . . Jag har fullt förtroende till er . . .

— Men hvarom är det frågan? afbröt Volintsef, som ännu fortfarande stod i samma ställning och såg på Rudin med en mörk blick, då och då ryckande i spetsarna på sina mustascher.

— Ursäkta mig . . . jag har visserligen kommit för att förklara mig, men det kan i alla fall inte ske med ens.

— Hvarför inte det?

— Det rör också en tredje person.

— Hvem är den tredje personen?

— Ni förstår mig nog, Sergej Pavlitsch.

— Dmitrij Nikolajtsch, jag förstår er als icke.

— Ni önskar . . .

— Jag önskar, afbröt honom Volintsef, — att ni talar utan omsvep.

Han började på allvar bli ond.

Rudin rynkade ögonbrynen.

— Tillåt mig ... vi äro ju ensamma ... Jag måste säga er ... för öfrigt gissar ni det sannolikt redan sjelf ...

Volintsef ryckte otåligt på axlarna.

— Jag måste säga er, att jag älskar Natalia Alexejevna, och har rätt att antaga, att hon besvarar min kärlek.

Volintsef bleknade. Utan att svara ett ord gick han till fönstret s. 122 och vände Rudin ryggen.

— Ni förstår, Sergej Pavlitsch, fortfor Rudin, — att om jag ej vore fullkomligt viss ...

— Åh för all del! afbröt Volintsef honom hastigt, — jag tviflar inte als på edra ord ... Jaså ... Nå, jag gratulerar! ... Jag bara undrar, hvar f-n ni kunnat få den i idén ifrån, att i första hand hedra mig med denna nyhet ... Hvad har jag med det att göra? Hvad rör det mig hvem ni älskar, och hvem som älskar er? Jag kan rakt inte fatta ...

Volintsef fortfor att se ut genom fönstret. Hans röst klang dof.

Rudin reste sig.

— Jag skall säga er, Sergej Pavlitsch, hvarför jag beslöt att fara till er, hvarför jag icke ansåg mig ega rätt att dölja för er vår ... vårt ömsesidiga tycke. Jag hyser alt för stor aktning för er ... se der hvarför jag kom hit. Jag ville icke ... vi bägge ville icke spela komedi inför era ögon. Er känsla för Natalia Alexejevna var mig bekant ... Tro mig, jag känner alt för väl mitt värde. Jag vet, huru litet värdig jag är att intaga er plats i hennes hjerta, men när detta nu en gång måste ske, hade det då varit bättre att använda list, bedrägeri, förställning? Hade det varit bättre att utsätta sig för missförstånd eller till och med för möjligheten af ännu en sådan scen som den i går vid middagen? Säg sjelf, Sergej Pavlitsch!

Volintsef lade armarna i kors öfver bröstet, som om han ansträngde hela sin kraft att beherska sig.

— Sergej Pavlitsch! fortfor Rudin. — Jag har kränkt er, jag känner det ... men förstå oss rätt ... Ni måste inse, att vi icke hade s. 123

något annat medel att visa er vår aktning ... visa, att vi förstodo att uppskatta er rättframma högsinhet. Uppriktighet, fullkomlig uppriktighet skulle med hvarje annan icke varit på sin plats, men med er blef det en pligt. Det skulle vara oss kärt, att vår hemlighet i edra händer ...

Volintsef skrattade tvunget.

— Mycken tack för förtroendet! utropade han. — Ehuru, jag ber er lägga märke dertill, jag icke har önskat hvarken att få veta er hemlighet eller att meddela er min, så förfogar ni deröfver som öfver er egendom. Men, ursäkta mig, ni talar, som om ni tillika representerade en annan person. Jag får altså antaga, att ert besök och ändamålet dermed är bekant för Natalia Alexejevna?

Rudin råkade i en lätt förlägenhet.

— Nej, jag har icke meddelat Natalia Alexejevna min afsigt, men jag vet, att hon delar min uppfattning.

— Det är altsammans högst förträffligt, sade Volintsef efter en stunds tystnad och började trumma med fingrarna på rutan, — men jag tillstår, att jag skulle hafva funnit det ännu bättre, om ni hade hyst ... litet mindre aktning för mig. Uppriktigt sagdt, frågar jag f-n efter er aktning ... men hvad är det nu egentligen ni vill mig?

— Jag vill ingenting ... eller nej, jag vill en enda sak ... jag vill, att ni icke anser mig för feg och bakslug, att ni vill förstå mig rätt ... Jag hoppas, att ni nu icke kan tvifla på min uppriktighet ... Jag vill, Sergej Pavlitsch, att vi skiljas som vänner ... att ni för det första räcker mig er hand. s. 124

Och Rudin närmade sig Volintsef.

— Ursäkta mig, min bästa herre, svarade Volintsef, i det han vände sig mot Rudin och tog några steg tillbaka, — jag är beredd att göra full rättvisa åt era afsigter. Alt detta är högst förträffligt ... låtom oss antaga det, till och med upphöjdt ... men vi enkla människor, som äta pepparkakor omålade, vi äro icke i stånd att följa så höga andars flykt som er ... Hvad ni kallar uppriktighet, kalla vi oförskämnd närgångenhet ... Hvad som synes er enkelt och klart, det är för oss mörkt och inveckladt ... Ni berömmar er af hvad vi hålla hemligt, hur skulle då vi kunna förstå er? Ursäkta mig, men hvarken kan jag anse er för en vän, ej heller kan jag

räcka er min hand . . . Det är möjligt, att detta är småaktigt, men jag är ju själf en så obetydlig varelse.

Rudin tog sin hatt ur fönstret.

— Farväl, Sergej Pavlitsch! sade han bedröfvad, — farväl . . . jag har blifvit sviken i min förväntan. Mitt besök var verkligen något ovanligt, men jag hoppades, att ni (Volintsef gjorde en rörelse af otålighet) . . . Ursäkta mig, jag tänker inte mer tala derom. När man tar alt i öfvervägande, ser jag verkligen, att ni har rätt och att ni inte kunnat handla annorlunda. Lef väl, och tillåt mig åtminstone att försäkra er om renheten af mina afsigter . . . Om er grannlagenhet är jag fullkomligt öfvertygad . . .

— Nej detta är då för mycket! utropade Volintsef, darrande af vrede. — Jag har aldrig begärt ert förtroende, och därför har ni alldeles ingen rätt att räkna på någon grannlagenhet. s. 125

Rudin ville säga något, men sträckte blott ut handen, bugade sig och gick ut. Volintsef kastade sig på soffan och vände sig mot väggen.

— Kan jag få komma in till dig? hördes Alexandra Pavlovnas röst vid dörren.

Volintsef svarade icke strax och for hastigt med handen öfver ansigtet.

— Nej, Sascha, sade han med lätt förändrad röst. — Vänta ännu litet.

En half timme derefter kom Alexandra Pavlovna åter till dörren.

— Michajlo Michajlitsch har kommit, sade hon. — Vill du ta emot honom?

— Ja visst, sade Volintsef, — låt honom komma hit.

Leschnjef steg in.

— Hur är det med dig, mår du inte bra? frågade han, sättande sig på en stol bredvid soffan.

Volintsef reste sig litet, stödde sig på armbågen, såg länge sin vän rakt i ansigtet och berättade derpå hela sitt samtal med Rudin, ord för ord. Han hade aldrig förr nämnt det ringaste till Leschnjef om sina känslor för Natalia, ehuru han gissade, att de icke voro någon hemlighet för honom.

— Du har verkligen förvånat mig, min vän, yttrade Leschnjef, då Volintsef slutat sin berättelse. — Mycket besynnerligt kunde jag vänta af honom, men detta var då . . . För öfrigt känner jag så väl igen honom äfven i det här. s. 126

— Men, säg mig, utropade Volintsef, som ännu var lika upprörd, — det är ju rent af fräckt! Jag var verkligen nära att kasta ut honom genom fönstret. Skryta inför mig, var det det han ville eller var han rädd? . . . Och för hvilket ändamål? Hur är det möjligt att komma till en människa och . . .

Volintsef tog sig om hufvudet med bägge händerna och teg.

— Nej, min bror, d e t är det icke, genmälte Leschnjef lugnt. — Du tror mig nog inte, men han gjorde det dock af en god ingifvelse. Ser du, alt det der klingar ju verkligen ädelt och öppen hjertigt och erbjuder framför alt ett godt tillfälle att tala, att lemna våltaligheten fritt lopp, och det är ju det vi behöfva, det hvarförutan vi rakt inte kunna lefva . . . O, hans tunga! . . . det är hans fiende! . . . Men så har den också å andra sidan hjälpt honom mången gång.

— Med hvilken högtidlighet han trädde in och talade, det kan du inte föreställa dig.

— Nå ja, utan det kan ju ingenting ske hos honom. Knäpper han igen sin rock, så är det, som om han uppfylde en helig pligt. Jag skulle vilja sätta honom på en obebodd ö och från någon gömd vrå se på, hur han der skulle uppträda. Och ändå talar han ständigt om enkelhet.

— Men säg mig, broder, hvad i all verlden skall nu detta vara för något, är det filosofi, eller hvad är det?

— Ja, hur skall jag säga? Från en sida sedt, är det verkligen filosofi, men från en annan, är det als inte det. Det går dock icke an att lägga alla dumheter filosofien till last. s. 127

Volintsef såg på honom.

— Ljög han verkligen inte, tror du?

— Nej, min vän, han ljög icke. Men för öfrigt, vet du, så ha vi verkligen talat nog om detta . . . Se så, min bror, låt oss nu tända våra pipor och be Alexandra Pavlovna komma hit till oss . . . När hon är med, så går det bättre både att prata och att tiga. Hon skall servera oss te.

— Som du vill, svarade Volintsef. — Sascha, kom in! ropade han.

Alexandra Pavlovna inträdde. Han fattade hennes hand och tryckte den hårdt till sina läppar.

—

I ett oroligt och besynnerligt sinnestillstånd återvände Rudin hem. Han var missnöjd med sig sjelf och förebrådde sig sin oförlåtliga öfverilning och sin barnslighet. Det är icke utan skäl, som någon har sagt: »Det fins ingenting mer tryckande än medvetandet att ha gjort en dumhet.« »Hur kunde jag falla på den tanken«, mumlade han mellan tänderna, »att bege mig till den der menniskan. Det var också en idé! Bara att tigga sig till förolämpningar!«

I Darja Michajlovnas hus hade emellertid ovanliga saker passerat. Vårdinnan sjelf visade sig icke på hela förmiddagen och kom s. 128 icke ut till middagen. Efter hvad Pandalevski försäkrade — han var den ende, som fått komma in till henne — hade hon hufvudvärk. Äfven af Natalia kunde Rudin knappt få se en skymt, hon satt i sitt rum med m:lle Boncourt. Då hon mötte honom i matsalen, såg hon så bedröfvad på honom, att det skar honom i hjertat. Hennes ansigte hade så förändrats sedan gårdagen, som om en olycka fallit öfver henne. Rudin började plågas af obestämda, ängsliga aningar. För att på något sätt förströ sig sysselsatte han sig med Basistof, talade länge med honom och fann i honom en eldig och liflig ung man, full af svärmiska förhoppningar och ännu orubbad tro. Mot aftonen visade sig Darja Michajlovna ett par timmar i salongen. Mot Rudin var hon visserligen älskvärd som vanligt, men höll sig dock litet på afstånd från honom, såg ömsom glad och ledsen ut, talade med en viss förnäm nästom och mera i förtäckta anspelningar än i direkta omdömen. Det var som en atmosfär af hofluft omkring henne. På sista tiden hade hon liksom visat sig litet kallare mot Rudin. »Hvad är detta för en gåta?« tänkte han, betraktande från sidan hennes bakåtböjda hufvud.

Han behöfde icke länge vänta på gåtans lösning. Då han vid tolf-tiden på natten, återvände till sitt rum, passerade han en mörk korridor. Plötsligt stack någon honom ett bref i hand. Han såg sig om, en ung flicka skyndade sig bort, som det tycktes honom, Natalias kammarjungfru. Han gick in till sig, skickade bort sin s. 129 tjenare, öppnade brefvet och läste följande rader, skrifna med Natalias hand:

»Kom till Avdjuchindammen bakom ekskogen i morgon bittida kl. 7. Hvarje annan tid är omöjlig. Det skall bli vårt sista möte, och allt skall bli slut, om icke ... Kom! Ett beslut måste fattas ...

P. S. Om jag icke kommer, så betyder det, att vi aldrig skola återse hvarandra, jag skall då låta er veta ... «

Rudin föll i tankar, vände brefvet mellan händerna, stack det derpå under hufvudkudden, klädde af sig och lade sig, men somnade icke förr än sent, sof lätt och vaknade, innan ännu klockan var fem.

IX

s. 130

Avdjuchindammen, hvilken Natalia bestämt till mötesplats med Rudin, hade redan för länge sedan upphört att vara en dam. För trettio år sedan hade vattnet genombrutit en sidovall och runnit bort, och sedan dess hade allt lemnats så som det var. Blott på fördjupningens flata och jemna botten, fordom öfverdragen med fet gyttja, och på lemningarna af sidovallen kunde man gissa, att det en gång varit en dam. Der hade också funnits en lantgård, men äfven denna hade för länge sedan försvunnit. Två jättelika granar erinrade ännu derom. Ständigt spelade och susade vinden dystert genom dess höga, glesa kronor. Bland folket gingo hemlighetsfulla sagor om ett brott, som skulle vara begånget alldeles vid granarnas fot. Man sade också att ingen af dem skulle falla, utan att bringa någon döden; förut hade der stått en tredje gran, som vid en storm hade fallit och slagit ihjäl en ung flicka. Hela trakten omkring den gamla dammen ansågs som hemsk och osäker. Öde och kal, men dyster och mörk äfven på solskensdagar, syntes den ännu mörkare och dystrare genom närheten af den gamla redan länge utdöda och förtorkade ekskogen. Enstaka gråa stammar af jättelika träd reste sig som sorgliga skepnader öfver de låga busksnåren. Det var hemskt att se på dem, man kunde tro dem vara gamla elaka troll, som samlats att hopsnida ondskefulla dåd. En smal, knappt upptrampad stig slingrade sig fram s. 131 vid sidan af skogen. Utan särskildt nödtvång passerade ingen förbi Avdjuchindammen. Natalia hade med afsigt valt detta ensliga ställe som icke låg mer än en half verst från Darja Michajlovnas boning.

Solen hade redan länge varit uppe, då Rudin ankom till Avdjuchindammen, men det var ingen klar morgon. Täta mjölkfärgade moln betäckte hela himlen, hvisslande och tjutande jagade vinden dem

framför sig. Rudin begynte gå af och an på den med taggiga kardborrar och svartnade nässlor beväxta vallen. Han kände sig orolig. Dessa möten, dessa nya känslor sysselsatte honom, men uppörde honom icke, i synnerhet efter gårdagens bref. Han insåg, att upplösningen närmade sig, och var i hemlighet förvirrad deröfver, ehuru ingen skulle hafva trott det, som sett med hvilken koncentrerad beslutsamhet han lade armarna i kors öfver bröstet och såg sig omkring. Icke utan skäl hade Pigasof en gång sagt om honom, att hufvudet vägde öfver på honom som på en kinesisk porslinsgubbe. Men det är svårt att med hufvudet allena, hur kraftigt det än må vara, lära känna till och med det som försiggår i ens eget inre . . . Rudin, den skarpsinnige, insigtsfulle Rudin, var icke i stånd att med visshet säga, om han älskade Natalia, om han lede, om han skulle lida af en skilsmessa från henne. Hvarför skulle han, utan att vilja vara någon Lovelace — den rättvisan måste man göra honom — förvrida hufvudet på en stackars flicka? Hvarför väntade han på henne med hemlig darrning? Härpå gifves det blott ett svar: ingen låter sig så lätt ryckas med som en lidelsefri människa. s. 132

Han gick utmed vallen, under det att Natalia skyndade till honom tvärt öfver fältets fuktiga gräs.

— Fröken, fröken, ni blir alldeles våt om fötterna, ropade hennes kammarjungfru Mascha, som med möda följde efter henne.

Natalia hörde icke på henne och sprang vidare utan att se sig om.

— Ack, bara man icke märkt oss! bara icke någon lurat på oss! upprepade Mascha ständigt. — Redan det är underligt, hur vi kommit ut ur huset. Bara mamsell inte vaknat . . . Lyckligtvis är det inte långt bort . . . Men man väntar redan, tillade hon, då hon plötsligt fick se Rudins ståtliga gestalt i målerisk ställning på vallen, — det är bara olämpligt, att man står så der på höjden . . . man borde hellre gått ner i fördjupningen.

Natalia stannade.

— Vänta här vid granarna, Mascha, sade hon och gick vidare till dammen.

Rudin gick henne till mötes, men stannade öfverraskad. Ett sådant uttryck hade han ännu aldrig sett i hennes ansigte. Ögonbrynen voro sammandragna, läpparna hårdt pressade emot hvarandra, ögonen blickade rakt och strängt framför sig.

— Dmitrij Nikolajtsch, började hon, — vi ha ingen tid att förlora. Jag har kommit hit för fem minuter. Jag måste säga er, att min mor vet allt. Herr Pandalevski lydde på oss i förrgår afton och har s. 133
talt om vårt möte för henne. Han har alltid varit hennes spion. I går kallade hon mig till sig . . .

— Min Gud! utropade Rudin, — detta är förfärligt . . . hvad sade er mor?

— Hon var inte ond på mig, hon bannade mig inte, hon blott förebrådde mig mitt lättsinne.

— Ingenting vidare?

— Jo, hon förklarade också för mig, att hon hellre vill se mig död än som er hustru.

— Har hon verkligen kunnat säga så?

— Ja, och hon tillade vidare, att ni sjelf als icke ville ha mig till hustru, utan att ni bara för ro skull gjorde mig er kur, och att hon icke hade väntat detta af er. För öfrigt vore hon sjelf skulden dertill, sade hon. Hvarför hade hon tillåtit mig att så ofta sammanträffa med er? . . . Hon hade räknat på min fina urskiljning, och jag hade nu i hög grad förvånat henne . . . ja, jag mins icke mer alt hvad hon sade mig.

Natalia yttrade alt detta med en entonig, nästan ljudlös röst.

— Och ni, Natalia Alexejevna, hvad svarade ni henne? frågade Rudin.

— Hvad jag svarade henne, upprepade Natalia, men tystnade ett ögonblick och frågade sedan långsamt: — Hvad ämnar n i nu göra?

— Min Gud, min Gud! återtog Rudin, — detta är hårdt! . . . så hastigt! . . . ett så oväntadt slag! . . . Och er mor var så missnöjd?

— Ja, ja . . . hon vill icke höra talas om er.

— Detta är förskräckligt! Det fins således rakt intet hopp? s. 134

— Intet.

— Hvarför skola vi vara så olyckliga! Den nedrige Pandalevski . . . Ni frågar mig, Natalia Alexejevna, hvad jag ämnar göra? Det går omkring i hufvudet på mig, jag kan icke fatta en redig tanke . . . Jag känner blott min olycka . . . och förundrar mig, hur ni förmår bibehålla all er kallblodighet . . .

— Ni tror, att det är mig lätt, sade Natalia.

Rudin började gå fram och tillbaka. Natalia vände icke sina ögon ifrån honom.

— Er mor har icke gjort er några vidare frågor yttrade han slutligen.

— Hon frågade mig ... om jag älskar er.

— Nåväl ... och ni?

Natalia teg ett ögonblick.

— Jag har icke ljugit.

Rudin fattade hennes hand.

— Alltid och i alt ädel och högsint! O qvinnohjerta, du rena guld! Men är det då möjligt, att er mor har kunnat så bestämdt förklara sin vilja i afseende på omöjligheten af vår förening?

— Ja, bestämdt. Jag har ju redan sagt er, att hon är öfvertygad, att ni inte ens tänker på att ta mig till hustru.

— Hon anser mig altså för en bedragare! Hvarmed har jag förtjent detta?

Rudin tog sig med händerna om hufvudet.

— Dmitrij Nikolaitsch, sade Natalia, — vi förspilla tiden onödigtvis. Kom ihåg, att jag ser er nu för sista gången. Jag har kommit hit, icke för att gråta, icke för att klaga ... ni ser, jag gråter icke ... jag har kommit hit för att få råd. s. 135

— Men hvad för råd kan jag väl ge er, Natalia Alexejevna?

— Hvad för råd? Ni är en man, jag har vant mig att sätta min tro till er ... ända till slutet vill jag tro på er. Säg mig, hvilka äro era afsigter?

— Mina afsigter! Er mor kommer sannolikt att visa mig ur huset.

— Det är möjligt. Hon förklarade för mig redan i går, att hon var tvungen att afbryta bekantskapen med er ... Men ni svarar icke på min fråga.

— Hvilken fråga?

— Hvad är er tanke, hvad skola vi nu göra?

— Hvad vi skola göra? återtog Rudin, — det säger sig sjelft, underkasta oss, foga oss i vårt öde!

— Underkasta oss, upprepade Natalia långsamt och med blekande läppar.

— Ja, foga oss i vårt öde, fortfor Rudin. — Hvad annat är att göra? Jag vet alt för väl, hur bittert, tungt och outhärdligt det är, men betänk sjelf, Natalia Alexejevna ... jag är fattig ... Det är sant, jag kan arbeta, men om jag också vore en rik man, skulle väl ni vara i stånd att uthärda en våldsam skilsmessa från er familj, er mors vrede?... Nej, Natalia Alexejevna! Det är icke att tänka derpå. Det är tydligt, att det icke var oss förunnadt att få lefva tillsammans, och denna lycka, hvarom jag drömde, är icke för mig!

Natalia dolde hastigt ansigtet i händerna och brast ut i tårar. Rudin närmade sig till henne. s. 136

— Natalia Alexejevna, älskade Natalia! sade han varmt, — för Guds skull, gråt icke, det gör mig så bittert ondt att se era tårar, lugna er ...

Natalia höjde sitt hufvud.

— Ni säger mig, att jag skall lugna mig, sade hon, och hennes ögon glänste genom tårarna. — Jag gråter icke öfver det, som ni tror ... det är icke det, som gör mig ondt, utan det, att jag bedragit mig på er ... Jag kommer till er för att hos er finna råd och stöd ... och i hvilket ögonblick!... och ert första ord är: »Underkasta er!... foga er i ert öde!« ... Det är på d e t sättet ni i handling tillämpar era förklaringar om frihet, om uppoffring, som ...

Hennes röst stockades af rörelse.

— Men, Natalia Alexejevna, började Rudin förvirrad, — kom ihåg ... jag tager visst icke mina ord tillbaka ... men i alla fall ...

— Ni frågade mig, återtog hon med ny kraft, — hvad jag svarade min mor, då hon förklarade mig, att hon hellre såge mig död än vid er sida; jag svarade henne, att jag hellre ville dö än blifva en annan mans hustru. Men ni säger: »Foga er i ert öde!« Hon hade altså rätt, ni har verkligen för ro skull, i brist på annan sysselsättning, lekt med mig ...

— Jag svär er, Natalia Alexejevna ... jag försäkrar er vid alt hvad heligt är ... upprepade Rudin, men hon hörde icke på honom.

— Hvarför höll ni mig inte tillbaka? Hvarför skulle ni sjelf ... s. 137

Eller trodde ni, att ni icke skulle möta något motstånd?... Jag blyges för mig sjelf att tala om detta ... men alt är ju redan slut.

— Ni måste lugna er, Natalia Alexejevna, började Rudin åter, — vi måste bägge två tänka efter, hvilka medel ...

— Ni talade så ofta om sjelfuppoftning, afbröt hon honom, — men, vet ni väl ... om ni skulle sagt mig i dag, i denna stund: »Jag älskar dig, men jag kan icke taga dig till min hustru, jag kan icke svara för framtiden, gif mig din hand och följ mig!« — vet ni, att jag skulle hafva följt er, att jag skulle varit besluten till alt? Men i sanning! det är långt från ord till handling, och nu är ni rädd, ja, ni är rädd, alldeles så, som ni i förrgår vid middagen var rädd för Volintsef!

En rodnad flög öfver Rudins drag. Natalias oväntade hänförelse hade träffat honom djupt, men de sista orden sårade hans sjelfkärlek.

— Ni är alt för upprörd nu, Natalia Alexejevna, började han, — ni kan icke fatta, hur grymt ni förolämpar mig. Jag hoppas, att ni med tiden skall göra mig rättvisa ... skall förstå hvad det kostat mig att afstå från en lycka, hvilken, som ni sjelf säger, icke ålade mig några förpligtelser. Ert lugn är mig dyrbarare än alt annat i verlden, och jag skulle varit den eländigaste menniska på jorden, om jag hade beslutat mig för att draga nytta af ...

— Kan hända, det må vara, afbröt Natalia, — kanhända ni har rätt ... jag vet icke, hvad jag säger. Men jag har ända tills nu s. 138 trott på er så, trott på hvarje ert ord ... För framtiden ber jag er öfverväga era ord, och icke låta dem så der flyga ut öfver era läppar. Då jag sade er, att jag älskar er, visste jag alt hvad det ordet betyder och innebär, jag var färdig till alt ... Nu återstår det mig blott att tacka er för den lektion jag fått, och aflägsna mig.

— Stanna, stanna för Guds skull! Natalia Alexejevna, jag ber er. Jag förtjenar icke ert förakt, det svär jag er. Se då sjelf, i hvilket läge jag befinner mig! Jag har att svara för er och för mig sjelf. Om jag icke älskade er med den mest hängifna kärlek ... ja, vid Gud, jag skulle sjelf genast föreslagit er att fly med mig ... förr eller senare skulle er mor förlåta ... och då ... men innan jag ville tänka på min egen lycka ...

Han stannade. Natalias blick, som var stadigt och fast riktad på honom, förvirrade honom.

— Ni bemödar er att visa mig, att ni är en hederlig man, Dmitrij Nikolaitsch, sade hon, — jag tviflar inte derpå. Ni är ej i stånd att handla af beräkning, men var det väl derom jag ville öfvertyga mig? var det väl därför jag kom hit ...

— Jag hade icke väntat, Natalia Alexejevna, att ...

— Ah, der har ni sagt det! Ja, ni väntade er inte alt detta ... Ni kände mig inte ... Oroa er inte ... ni älskar mig ej, och jag vill ej tränga mig på någon.

— Jag älskar er! utropade Rudin.

— Kanhända, men h u r älskar ni mig! Jag minnes alla edra ord, Dmitrij Nikolaitsch. Kommer ni ihåg, ni sade mig en gång, att s. 139 det gifves ingen kärlek utan jemlikhet ... Ni står alt för högt för mig ... Jag har blifvit straffad efter förtjenst. Er väntar värdigare sysselsättningar ... Jag skall icke glömma denna dag ... Farväl!

— Ni går, Natalia Alexejevna! Är det möjligt, att vi så skola skiljas från hvarandra? ...

Han räckte ut händerna emot henne. Hon stannade. Hans bedjande röst tycktes komma henne att vackla.

— Nej, sade hon slutligen, — jag känner att något brustit i mitt inre ... Jag kom hit, jag talade med er i en verklig feberyrsel, jag måste besinna mig. Det kan ju icke ske ... ni sjelf har sagt, det får icke ske. Ack, min Gud, då jag gick hit, tog jag i tankarna afsked af mitt hem ... och hvad är det nu? hvem mötte jag här? en klenmodig man ... Och hur visste han, att jag ej skulle vara i stånd att uthärda skilsmessan från min familj?... »Er mor vill icke ge sitt samtycke ... det är förskräckligt!« Det är alt hvad jag fick höra af er. Är detta ni? är detta ni, Rudin? Nej, farväl ... Ack, om ni verkligen hade älskat mig, jag skulle ha känt det i mitt hjerta nu i detta ögonblick ... Nej, nej ... farväl!

Hon vände sig hastigt om och skyndade bort till Mascha, som redan för länge sedan börjat bli orolig och göra tecken åt henne.

— Det är n i, som är rädd, och icke jag, ropade Rudin efter henne.

Hon gaf icke mer akt på honom och skyndade hem öfver fältet. Hon kom lyckligt in i sin sängkammare, men knappt hade hon s. 140 stigit öfver tröskeln, förrän krafterna sveko henne, och medvetlös föll hon i Maschas armar.

Rudin blef länge stående qvar på vallen. Slutligen rätade han upp sig, gick med långsamma steg till den lilla stigen och följde den stilla framåt. Han var full af blygsel och bitterhet. »Hvad för en flicka?« tänkte han ... »Vid 18 års ålder! Nej, jag kände henne verkligen inte ... en ovanlig flicka! Hvilken viljekraft!... Hon hade rätt, hon är värd en annan kärlek än den jag kände för henne« ... »Kände?« frågade han sig sjelf. »Känner jag då ingen kärlek mer för henne? Det var då så, alt detta skulle sluta! Hur liten och ömkelig var jag ej i jembörelse med henne!«

Det lätta rasslet af en liten vagn kom Rudin att lyfta upp hufvudet. Det var Leschnjef, som kom åkande från motsatt håll. Tigande helsade Rudin på honom, men liksom slagen af en plötslig tanke tog han af från vägen, och gick hastigt i riktning mot Darja Michajlovnas hus.

Leschnjef lät honom gå, såg efter honom, och, efter en stunds öfverläggning, vände han också om sin häst och for tillbaka till Volintsef, hos hvilken han tillbragt natten. Han fann honom ännu sofvande, men ville icke väcka honom, och i afvaktan på morgonteet satte han sig på verandan och tände sin pipa.

X

s. 141

Först klockan 10 steg Volintsef upp. Då han fick veta, att Leschnjef satt på hans veranda, blef han mycket förvånad och lät bedja honom stiga in till sig.

— Hvad har händt? Du ville ju fara hem till dig.

— Ja, jag tänkte det, men så mötte jag Rudin . . . vandrande ensam på fältet och med ett så förstördt ansigtsuttryck. Jag tvekade icke länge, utan vände om.

— Du vände om, därför att du mötte Rudin?

— För att säga sanningen, vet jag inte sjelf rätt, hvarför jag gjorde det . . . sannolikt därför att han påminde mig om dig. Jag fick lust att sitta ännu en stund hos dig, och hem till mig hinner jag tids nog.

Volintsef log bittert.

— Ja, på Rudin kan man nu icke tänka utan att på samma gång också tänka på mig . . . Karl! röt han häftigt till, — ge oss te!

De begge vännerna satte sig ned vid sitt te. Leschnjef började tala om landbruk, om en ny metod att taktäcka med papp . . .

Plötsligt sprang Volintsef upp från stolen och slog så häftigt i bordet, att koppar och fat skullrade.

— Nej, ropade han, — jag är inte i stånd att uthärda detta längre. Jag vill mana ut den der snillrike vältalaren, må han skjuta ned mig, eller må jag jaga en kula genom hans lärda panna!

— Seså, seså för all del, brummade Leschnjef, — hur kan man s. 142 skrika så! Jag tappade pipan . . . men hvad är det åt dig?

— Det är det, att jag inte förmår att lugnt höra hans namn nämnas, utan att blodet stiger mig åt hufvudet.

— Nej, seså, min vän, du borde skämmas för din svaghet, sade Leschnjef, i det han tog upp sin pipa från golvet. — Låt det vara! Må han dra så långt . . .

— Han har förolämpat mig, fortfor Volintsef, gående fram och tillbaka i rummet, — ja han har förolämpat mig. Du måste sjelf medgifva det. I första ögonblicket fann jag mig inte tillrätta, han satte mig i förlägenhet, och hvem kunde väl också vänta sig något sådant? Men jag skall visa honom, att det inte går an att drifva gäck med mig . . . Jag skall skjuta ned honom som ett åkerhöns, den förbannade filosofen.

— Och det vinner d u mycket på naturligtvis! Jag talar nu inte als om din syster. Det är ju en bekant sak, att du alltid ryckes bort af lidelsen . . . hur skulle du kunna tänka på din syster? . . . men . . . i afseenden på en annan person, tror du, att du mycket förbättrat dina utsigter, sedan du dödat den der »filosofen«?

Volintsef kastade sig ned på en stol.

— Så reser jag min väg, hvar som helst! Här kan qual och harm pressa hjertat ur bröstet på mig, jag kan helt enkelt inte finna en enda lugn vrå.

— Du far din väg . . . nå, det är en annan sak! Det kan jag vara med om. Och vet du hvad jag vill föreslå dig. Låtom oss resa tillsammans . . . till Kaukasus, eller helt enkelt bara in i Lillryssland och äta klimp! Det är något präktigt det, skall du tro!

s. 143

— Ja . . . men hvem skall då hålla min syster sällskap?

— Och hvarför skulle inte Alexandra Pavlovna fara med oss? Vid alla gudar, det blefve förträffligt! Att ta vård om henne, skall jag åtaga mig, det skall inte fattas henne någonting . . . om hon bara önskar, skall jag ställa om en serenad hvar afton utanför hennes fönster, jag skall parfymera kuskarne med eau-de-cologne och kanta vägarne med blommor. Och vi, min bror, vi skola helt enkelt lefva upp på nytt igen, vi skola njuta så, och komma tillbaka med så runda magar, att ingen kärlek mer i verlden skall ta på oss!

— Du skämtar alltid, Mischa.

— Jag skämtar alldeles inte. Det var du, som fick i ditt hufvud den briljanta idén att resa.

— Nej, dumheter! ropade Volintsef åter, — slåss, slåss med honom vill jag!

— Åter igen! Nå, i dag är du alldeles kollrig!

En tjenare trädde in med ett bref i hand.

— Från hvem? frågade Volintsef.

— Från Dmitrij Nikolajtsch Rudin. En af familjen Lasunskis tjenare har varit här med det.

— Från Rudin! upprepade Volintsef, — till hvem?

— Till er.

— Till mig ... gif hit!

Volintsef tog brefvet, ref hastigt upp det och började läsa. Leschnjef såg uppmärksamt på honom, en besynnerlig, nästan glad förvåning afspeglade sig på Volintsefs ansigte. Han lät handen sjunka ned. s. 144

— Hvad är det? frågade Leschnjef.

— Läs, sade Volintsef och räckte honom brefvet.

Leschnjef började läsa. Se här hvad Rudin skref:

»Min bäste herr Sergej Pavlovitsch!

Jag lemnar i dag Darja Michajlovnas hus, och lemnar det för alltid. Detta skall sannolikt förvåna er, särskildt efter hvad som tilldrog sig i går. Jag kan icke förklara för er hvad som särskildt föranleder mig att handla så, men det förekommer mig på visst sätt, som om jag borde underrätta er om min afresa. Ni hyser ingen vänskap för mig och anser mig till och med för en dålig människa. Jag ärnar inte rättfärdiga mig, tiden skall göra det. Efter min mening är det en man ovärdigt, liksom det är fullkomligt lönlöst, att visa en af fördom intagen människa det oriktiga i hans förut fattade mening. Den som vill förstå mig, den skall också finna mig utan skuld, men den som icke vill eller kan förstå mig, hans beskyllningar skola icke röra mig. Jag har misstagit mig på er. I mina ögon skall ni fortfarande vara en ädel och rättskaffens man, men jag antog att ni skulle förstå att höja er öfver den krets, i hvilken ni utvecklats . . . Jag misstog mig . . . Hvad mer! Det var icke första och blir icke heller sista gången. Jag upprepar för er: jag reser min väg. Jag önskar er all lycka. Ni skall medgiva, att denna önskan är fullkomligt oegennyttig, och jag hoppas att ni nu skall blifva lycklig. Kanhända skall ni med tiden ändra er tanke om mig. Om vi någonsin skola återse hvarandra, vet jag icke, men i hvarje fall förblir jag

s. 145

med uppriktig högaktning
er D. R.

P. S. De 200 rubel, jag är er skyldig, skall jag skicka er, så snart jag kommit hem till min egendom i T. . . ska guvernementet. Jag ber er också att icke hos Darja Michajlovna nämna någonting om detta bref.

P. S. S. Ännu en sista, viktig anhållan: eftersom jag nu reser min väg, så hoppas jag, att ni icke skall nämna något för Natalia Alexejevna om mitt besök hos er.«

— Nå hvad säger du? frågade Volintsef, så snart Leschnjef slutat brefvet.

— Hvad är det att säga om det? svarade Leschnjef. — Alt hvad man kan göra, är att efter österländingarnes sed utropa: »Allah,

Allah!« och sticka förundrans finger i munnen. Han reser sin väg. Nåväl, lycklig resa! Men se här hvad som är intressant; äfven detta bref har han ansett som en pligt att skriva, på samma sätt som han uppträdde här hos dig i går i känslan af sin pligt. Med dess herrar är det vid hvarje steg fråga om en pligt, och ständigt pligt ... ja skuld, tillade Leschnjef, i det han med ett leende visade på brefvets första postscriptum.

— Och hvilka fraser han nystar ur sig! utropade Volintsef. — Han har misstagit sig på mig, han hade väntat att jag skulle stå öfver den krets ... O himmel, så'n smörja! det är värre än vers!

Leschnjef svarade icke, men det låg ett leende i ögat.

s. 146

Volintsef reste sig.

— Jag vill fara till Darja Michajlovna, sade han, — jag vill veta, hvad alt detta betyder ...

— Vänta, min vän, låt honom ge sig af först. Hvad skulle det tjena till att åter stöta ihop med honom? Han försvinner ju, hvad kan du väl mer begära? Det är bättre du går och lägger dig och sofver. Du har nog legat hela natten och vändt dig från den ena sidan till den andra. Och nu kommer ju dina utsigter att bli mycket bättre ...

— Hvaraf sluter du det?

— Ja, det förekommer mig så. Men gå du nu och lägg dig, jag skall gå in till din syster och hålla henne sällskap en stund.

— Jag vill inte sofva als. Hvarför skulle jag sofva? Jag vill hellre rida ut och se på fälten, sade Volintsef, i det han drog sina rockskört till rätta.

— Nå ja, det är också bra! Rid ut, min bror, rid ut, bese dina åkerfält ... Och Leschnjef begaf sig till den andra delen af huset, der Alexandra Pavlovna residerade.

—

Han fann henne i salongen. Hon helsade honom vänligt välkommen. Hon gladdede sig nu som alltid åt hans besök, men hennes ansigte bibehöll sitt sorgsna uttryck. Rudins besök dagen förut oroade henne ännu.

— Ni kommer från min bror? frågade hon Leschnjef, — hur befin- s. 147

ner han sig i dag?

— Åh det är ingenting farligt med honom, han har farit ut att se till sitt åkerbruk.

Alexandra Pavlovna teg.

— Vill ni vara god och säga mig, började hon, uppmärksamt betraktande bården på sin näsduk, — vet ni icke hvarför ...

— Rudin kom hit? fylde Leschnjef i. — Jo, det vet jag; han for hit för att taga afsked.

Alexandra Pavlovna lyfte upp hufvudet.

— Huru? ... för att taga afsked?

— Ja. Har ni kanske inte hört, att han lemnar Darja Michajlovna?

— Far han sin väg?

— För alltid ... åtminstone säger han så.

— Men hur i all verlden är det att förstå ... efter alt det ...

— Ah! d e t är en annan sak! Att förstå det är omöjligt, men det är så. Det måste ha förefallit något derborta hos dem. Han har kanske spänt strängen altför hårdt ... och den har brustit.

— Michajlo Michajlitsch! började Alexandra Pavlovna, — jag förstår ingenting ... jag tror, ni bara vill skämta med mig ...

— Nej, visst icke. Man säger er att han reser sina färde, och till och med skriftligen underrättar sina bekanta derom. Det är ju, om ni så vill, inte så tokigt från en viss synpunkt sedt, men hans afresa har emellertid hindrat förverkligandet af ett det märkvärdigaste företag, hvarom jag och er bror hade börjat att tala med s. 148 hvarandra.

— Hvad för något? Hvad är det för ett företag?

— Det låter så här. Jag har föreslagit er bror att för förströelses skull bege sig ut på resor och taga er med sig. Att sköta om det hela, och särskilt om er, åtog jag mig ...

— Det var förtjusande! utropade Alexandra Pavlovna, — jag föreställer mig just, hur ni skulle ta vård om mig. Ni skulle låta mig dö af hunger.

— Ni säger så, Alexandra Pavlovna, därför att ni inte känner mig. Ni tycker att jag är en stock, en riktig stock, en tråkloss, men vet

ni, att jag är i stånd till att smälta som socker och i hela dagar ligga på knä?

— Det skulle jag gerna vilja se, det tillstår jag.

Leschnjef reste sig hastigt.

— Så blif min hustru, Alexandra Pavlovna, och ni skall ständigt få se det.

Alexandra Pavlovna rodnade ända upp till öronen.

— Hvad är det ni säger, Michajlo Michajlitsch, sade hon med synbar förvirring.

— Jag säger er, svarade Leschnjef — hvad jag för länge sedan och tusen gånger haft på läpparna. Jag har nu uttalat det, och ni kan handla efter godtfinnande. För att inte störa er, går jag nu ut . . . om ni inte vill bli min hustru . . . nåväl, så aflägsnar jag mig. Om det åter inte är er emot, så behöfver ni bara låta kalla mig, jag skall nog förstå . . .

Alexandra Pavlovna hade velat hålla Leschnjef qvar, men han aflägsnade sig hastigt, och utan hatt gick han ut i trädgården, s. 149 stödde sig mot grinden och såg ut i rymden framför sig.

— Michajlo Michajlitsch! ljud kammarjungfruns röst bakom honom, — var god och stig in till nådig frun. Hon låter kalla er.

Michajlo Michajlitsch vände sig hastigt om, och till kammarjungfruns ytterliga förvåning tog han henne med begge händerna om hufvudet, kysste henne på pannan och gick in till Alexandra Pavlovna.

XI

s. 150

Då Rudin återkommit hem, strax efter sitt möte med Leschnjef, stängde han in sig i sitt rum och skref två bref, det ena till Volintsef (som läsaren redan känner) och det andra till Natalia. Han höll ganska länge på med detta andra bref, strök öfver och ändrade mycket, och sedan han omsorgsfullt renskrifvit det på ett fint postpappersark, vek han det tillsammans i så litet format som möjligt och stack det i fickan. Med ett uttryck af bitter sorg i sitt ansigte gick han några slag af och an i rummet, satte sig på en stol framför fönstret, stödjande hufvudet mot handen ... några tårar runno stilla fram under hans ögonlock ... Han stod upp, knäppte alla knapparna i sin rock, kallade på tjenaren och befalde honom att efterfråga hos Darja Michajlovna, om han kunde få träffa henne. Tjenaren kom genast tillbaka och anmälde, att Darja Michajlovna väntade honom. Rudin begaf sig till henne.

Hon tog emot honom i kabinettet, såsom första gången, för två månader sedan. Men nu var hon icke ensam. Pandalevski satt hos henne, ödmjuk, frisk, ren och salvelsefull som alltid.

Darja Michajlovna tog vänligt emot Rudin, och Rudin helsade henne med sin vanliga otvungna artighet, men vid första blicken på begges leende ansigten skulle hvarje blott aldrig så litet verldserfaren människa hafva förstått, att mellan dem hade nå- s. 151
got obehagligt passerat, äfven om det icke på något sätt uttalats. Rudin visste, att Darja Michajlovna var i hög grad missnöjd med honom, och hon anade, att han redan visste alt.

Pandalevskis berättelse hade nästan alldeles bragt henne ur fattningen. Ståndshögfärden hade rest sig upp i hennes själ. Rudin, en fattig och ännu alldeles obekant människa, utan rang, hade

vågat stämman möten med hennes dotter — Darja Michajlovna Lasunskis dotter!

— Låt oss antaga, att han är en begåfvad man, ett snille, hade hon sagt, — hvad bevisar det? Efter detta kan hvar och en hoppas på att bli min måg.

— Jag trodde länge icke mina ögon, hade Pandalevski tillfogat. — Huru är det möjligt att inte veta sin plats i verlden, det förundrar mig!

Darja Michajlovna hade blifvit mycket uppbragt, och det var Natalia som fick lida deraf.

Hon bad Rudin taga plats. Han satte sig, men icke mer som den forna Rudin, som nästan varit husets herre, ja icke heller som en gammal god vän i huset, utan som en gäst och en mycket främmande gäst. Alt detta var ett ögonblicks verk. Så öfvergår vattnet plötsligt i fast is.

— Jag kommer, började Rudin, — för att tacka er, Darja Michajlovna, för all er gästvänlighet emot mig. Jag har i dag erhållit underrättelser från mitt lilla gods och är ovilkorligen tvungen att afresa dit redan i dag.

Darja Michajlovna såg oafvändt på Rudin.

»Han har förekommit mig, han måste ha någon misstanke«, tänkte hon. »Emellertid befriar han mig från en obehaglig förklaring, så mycket bättre. Lefve de goda hufvudena!« s. 152

— Är det möjligt! sade hon högt. — Ack, hur ledsamt var inte det! Men hvad är att göra? Jag hoppas vi råkas nästa vinter i Moskva. Vi skola också snart resa härifrån.

— Jag vet icke, Darja Michajlovna, om det blir mig möjligt att komma till Moskva, men om jag kan anskaffa medel dertill, skall jag anse det för en pligt att göra er min uppvaktning.

»Aha! min vän«, tänkte Pandalevski i sin ordning, »länge nog har du här uppträdt som en förnäm herre, men nu låter det annorlunda!«

— Ni har altså erhållit mindre tillfredsställande underrättelser från ert gods? yttrade han, med sina vanliga tillgjorda pauser mellan orden.

— Ja, svarade Rudin torrt.

— Missväxt kanske?

— Nej . . . något helt annat . . . Tro mig, Darja Michajlovna, tillade Rudin, — jag skall aldrig glömma den tid, jag tillbragt i ert hus.

— Och jag, Dmitrij Nikolaitsch, skall alltid med nöje erinra mig vår bekantskap . . . När reser ni?

— I dag, efter middagen.

— Så snart! . . . Nåväl, jag önskar er en lycklig resa. För öfrigt, om era affärer icke uppehålla er alt för länge, skall ni kanske ännu finna oss här.

— Det lär jag väl knappt hinna, genmälde Rudin och steg upp. s. 153

— Ursäkta mig, tillade han, — jag kan icke nu genast betala min skuld till er, men så snart jag kommer hem . . .

— Åh, för all del, tala inte derom, Dmitrij Nikolaitsch, afbröt honom Darja Michajlovna, — hur kan ni ens sätta i fråga . . . Men hur mycket kan klockan vara? frågade hon.

Pandalevski tog upp ur fickan sitt lilla fina, emaljerade guldur och betraktade det noga, under det han med en mjuk och varsam rörelse lutade sin rosiga kind mot den hvita, välstärkta skjortkragen.

— Trettiofyra minuter öfver tre, sade han mildt.

— Då är det tid för mig att klä' mig, anmärkte Darja Michajlovna.

— Vi se hvarandra åter, Dmitrij Nikolaitsch!

Rudin steg upp. Hela samtalet mellan honom och Darja Michajlovna hade haft en egendomlig prägel . . . så, som när aktörer repetera sina roller, eller när diplomater på konferenser vexla sina förut aftalade fraser.

Rudin lemnade rummet. Han visste nu af erfarenhet, hur de fina världsmenniskorna visst icke kasta undan, utan helt enkelt släppa en människa, som blifvit dem obrukbar . . . som papperet kring en karamell, som en lottsedel, på hvilken man ingenting vunnit.

Han packade in sina saker så fort som möjligt och afvaktade med otålighet afresans stund. Alla i huset blefvo ganska förvånade, då de fingo veta hans afsigt, till och med husets tjänstepersonal kastade tvifvelsamma blickar på honom. Basistof dolde icke sin ledsnad. Natalia undvek Rudin tydligt. Hon bemödade sig till och med att icke möta hans blick; han lyckades dock att sticka henne sitt bref i handen. Vid middagen upprepade Darja Michajlovna s. 154

ännu en gång, att hon hoppades få återse honom före sin afresa till Moskva, men Rudin svarade henne icke. Pandalevski var den, som oftast stälde sitt tal till honom. Mer än en gång kände Rudin en stark lust att kasta sig öfver honom och örfila upp hans rosenröda, blomstrande ansigte. M:lle Boncourt kastade då och då en blick på Rudin, med ett egendomligt listigt uttryck i ögonen ... sådant som man ibland kan få se hos gamla kloka hönshundar ... »Åhå«, tycktes hon säga för sig sjelf, »är det så man behandlar dig nu, min gosse!«

Ändtligen slog klockan 6, och Rudins vagn körde fram. Han började hastigt att ta farväl af alla, under en känsla af ytterligt obehag. Så hade han icke trott han skulle lemna detta hus, det var nästan som man jagade bort honom. »Huru har allt detta skett? och hvarför behöfde jag brådska så? Dock, slutet blefve i alla fall enahanda«, sådana voro hans tankar, under det han med ett tvungnet leende bugade sig åt alla sidor. För sista gången vände han sin blick mot Natalia, och hans hjerta darrade af rörelse, hennes ögon voro riktade på honom med ett sorgligt förebrående uttryck till sista afsked ...

Han skyndade hastigt utför trappan och sprang upp i vagnen. Basistof, som erbjudit sig att följa honom till första hästombytet, satte sig bredvid honom.

— Kommer ni ihåg, började Rudin, så snart vagnen kommit ut från gården på den breda med granar kantade vägen, — kommer ni ihåg hvad don Quixote säger till sin vapendragare, då han lemna hertiginnans slott? »Friheten, min gode Sancho«, säger han, »är människans kostbaraste arfvedel, och lycklig den, som himlen skänkt ett stycke bröd, och som icke behöfver ha andra att tacka därför!« Hvad don Quixote kände, det känner jag nu ... Gifve Gud, min gode Basistof, att ni en gång må få erfara denna känsla af lycka.

Basistof tryckte hårdt Rudins hand, och den redlige ynglingens hjerta klappade starkt i hans rörda bröst. Hela vägen till skjutsombytet talade Rudin om människovärdet, om betydelsen af den sanna friheten, talade varmt, ädelt och sant, och då skilsmessans stund kom, kunde Basistof icke längre lägga band på sig, kastade sig om sin väns hals och utbröt i snyftningar. Äfven Rudins tårar flöto, men han grät icke deröfver, att han skulle skiljas från Basistof, hans tårar voro sjelfkärlekens tårar.

Natalia gick in till sig för att läsa Rudins bref. »Chère Natalia Alexejevna« skref han,

»jag har beslutat att resa. Jag har ingen annan utväg. Jag har beslutat att resa, innan man säger mig rent ut, att jag får aflägsna mig. Med min afresa upphör alt missförstånd, och sakna mig lär väl knappt någon göra. Hvarför då dröja? . . . Alt detta är fullkomligt riktigt, men hvarför då skriva till er?«

s. 156

»Jag skiljes från er, sannolikt för alltid, och att lemna efter mig hos er ett minne ännu sämre än jag förtjenar, vore alltför bittert. Se der hvarför jag skrifer till er. Jag vill hvarken rättfärdiga mig eller skjuta skulden på någon hvem det vara må, utom mig sjelf . . . jag vill, så vidt det är möjligt, förklara mig . . . De sista dagarnas tilldragelser voro så plötsliga, så oväntade . . . «

»Vårt sammanträffande denna morgon skall tjena mig till en minneslexa. Ja, ni har rätt, jag kände er icke, och jag trodde att jag kände er. Under loppet af mitt lif har jag haft att göra med alla slags menniskor, med många qvinnor och unga flickor har jag kommit i beröring i beröring, men då jag mötte er på min stig, mötte jag för första gången i mitt lif en fullkomligt ren och rättskaffens själ. Jag var icke van dervid, och förstod icke att uppskatta er. Jag kände mig dragen till er ända från första dagen af vår bekantskap . . . ni måste hafva märkt det. Jag tillbragte timme efter timme vid er sida, och jag lärde icke att känna er, ja, jag bemödade mig knappt att lära känna er . . . och jag har kunnat inbilla mig, att jag älskade er! För denna synd straffas jag nu.«

»Jag har en gång älskat en qvinna och varit af henne älskad tillbaka . . . Min känsla för henne var blandad, och likaså hennes för mig, men som hon sjelf icke var något enkelt naturbarn, så gick det mycket väl ihop. Sanningen trädde då icke fram för mig; jag har också icke känt igen henne, då hon stod för mina ögon . . . Slutligen lärde jag att känna henne, men för sent . . . Det förflutna kan

s. 157

man icke återkalla ... Våra lif hade k u n n a t sammansmälta till ett och ... aldrig skola de nu göra det. Huru skulle jag kunna bevisa er, att jag kunde hafva älskat er med en verklig kärlek ... hjertats kärlek, icke fantasiens ... då jag sjelf icke vet, om jag är i stånd att känna en sådan kärlek!«

»Naturen har gifvit mig mycket, jag vet det och vill icke inför er hyckla en falsk blygsamhet, framför alt icke nu, i detta för mig så bittra, så skamfulla ögonblick ... Ja, naturen har gifvit mig mycket, och dock skall jag dö, utan att hafva gjort något värdigt mina krafter, utan att lemna något fruktbringande spår efter mig. All min rikedom skall gagnlöst förspillas, jag skall icke få se någon frukt af mitt utsäde. Det fattas mig ... ja, jag kan sjelf icke säga, hvad som egentligen fattas mig, sannolikt fattas mig det, hvarförutan det är lika så omöjligt att röra människors hjertan som att åt sig sjelf vinna ett qvinnohjerter, och ett herravälde allenast öfver människornas förstånd är både ovaraktigt och gagnlöst. Mitt öde är egendomligt, nästan komiskt: jag ger mig fullständigt, hel och hållen, med all min diktan och traktan ... men jag kan dock icke hängifva mig. Jag slutar alltid med att offra mig för något tomt sken, som jag icke ens tror på sjelf ... Min Gud! att vid trettiofem års ålder ännu altjämt samla sig för att göra något!«

»Ännu aldrig har jag till någon så uttalat mitt innersta som till er ... detta är min bikt.«

»Men nog om mig. Jag skulle vilja tala om er, gifva er några råd, till något vidare duger jag icke ... Ni är ännu ung, men hur länge ni än må lefva, följ alltid ert hjertats ingifvelser, låt aldrig beherska er af ert eget eller en annans förstånd. Tro mig, ju enklare, ju trängre den krets är, hvarinom lifvet förflyter, dess bättre; det kommer icke an på att uppsöka nya sidor deri, utan derpå, att hvarje dess öfvergång försiggår i rättan tid. »Lycklig den, som alt sedan sin ungdom varit ung!«¹ ... Men jag märker, att dessa råd mycket mer röra mig än er.«

»Jag tillstår för er, Natalia Alexejevna, att det känns tungt och bittert. Jag har aldrig bedragit mig på arten af den

s. 158

¹Puschkin.

känsla, jag ingaf Darja Michajlovna, men jag hoppades hafva funnit en tillflyktsort om ock blott för stunden . . . nu måste jag åter irra omkring i verlden. Hvad skall ersätta mig ert umgänge, er närvaro, er uppmärksamma, tankfulla blick? . . . Det är min egen skuld, men medgif, att ödet liksom afsigtligt drifvit gäck med oss. För en vecka sedan anade jag sjelf knappt, att jag älskade er. I förrgår afton, i trädgården, hörde jag för första gången från era läppar . . . men hvartill påminna er om det ni då sade mig . . . och redan i dag reser jag bort, reser med skam, utan att efter den bittra förklaringen med er kunna taga med mig det ringaste hopp . . . Och ni vet ännu icke, till hvilken grad jag felat emot er. Jag är nu en gång så tanklöst öppenhärtig och bär hela mitt inre på mina läppar . . . men hvarför tala derom? jag reser ju bort för alltid!«

(Här hade Rudin talat om för Natalia sitt besök hos Volintsef, men s. 159 kommen på andra tankar strukit ut hela stället, och i brevet till Volintsef tillagt sitt andra postscriptum.)

»Jag står ensam kvar i verlden för att, som ni sade mig i dag på morgonen med ett grymt leende, egna mig åt andra, mig mera värdiga sysselsättningar. Ack, om jag verkligen kunde egna mig helt åt dessa sysselsättningar och kunde en gång öfvervinna min slapphet . . . Men nej! Jag kommer ett förblifva samma ofulländade varelse, som jag hittills varit; vid första hinder faller jag sönder. Hvad som förefallit oss emellan har bevisat mig det. Om jag åtminstone kunnat bringa min kärlek som offer åt min kommande verksamhet, åt min kallelse, men jag blef helt enkelt förskräckt öfver det ansvar som skulle falla på mig, och just därför är jag er icke värd. Jag är icke värd, att ni för min skull lösryckes ur er sfär . . . För öfrigt, kanske alt detta länder mig till det bästa. Ur denna pröfning skall jag måhända utgå renare och starkare.«

»Jag önskar er all lycka. Farväl! Tänk någon gång på mig. Jag hoppas, att ni ännu en gång skall få höra af mig.«

Rudin

Natalia lät Rudins bref sjunka ned på sina knän och satt länge orörlig med blicken riktad mot golvet. Detta bref hade visat henne tydligare än alla möjliga bevis, hur rätt hon haft, då hon vid morgonens afskedsstund ofrivilligt utropat, att han icke älskade henne, men därför blef det henne icke lättare att bära. Hon satt stilla, nästan känslolös . . . det förekom henne, som om mörka vågor sakta slogo samman öfver hennes hufvud, och kallnande och stelnande sjönk hon till botten. För hvarje menniska är det en bitter stund, då hon för första gången svikes i sitt innersta hopp, men för ett trofast och uppriktigt sinne, som ej vill bedåra sig sjelft, som är främmande för all öfverdrift och tanklöst lättsinne, blir detta uppvaknande ur en illusion nästan outhärdligt. Natalia kom att tänka på sin barndom, huru hon vid sina aftonpromenader alltid brukade vilja gå mot himlens ljusa rand, åt det håll, der aftonrodnaden glödde, och icke åt den mörka sidan. Nu låg hela lifvet mörkt framför henne, hon hade vändt ryggen åt ljuset . . . s. 160

Tårar fylde Natalias ögon. Men icke alltid äro tårar välgörande. Tröstande och vederqvickande äro de, då de, efter att länge samlats i bröstet, slutligen bryta fram, i början häftigt, derefter allt lättare, allt ljufvare; smärtans tysta ångest upplöser sig i dem . . . Men det ges också kalla tårar, sparsamt flytande tårar . . . droppvis pressas de fram ur hjertat af dess tunga, orörliga, tryckande qual . . . de vederqvicka icke, de bringa ingen lättnad. Det är sådana tårar nöden gjuter, och den har ännu icke varit olycklig, som icke lärt känna dem. Denna dag lärde Natalia känna dem.

Två timmar förflöto. Natalia samlade sig, steg upp, torkade sina tårar, tände ett ljus, vid hvars låga hon uppbrände Rudins bref ända till slutet, och kastade askan ut genom fönstret. Derpå öppnade hon, så som det föll sig, Puschkins dikter och läste de första rader, som föllo henne i ögonen . . . (hon brukade ofta på det viset låta på sig af honom). Det var följande strof:² s. 161

Den en gång djupt har känt, han rädes

2

Кто чувствовалъ, того тревожить
призракъ невозвратимыхъ дней . . .
тому ужъ нѣтъ очарованій,
того змѣя воспоминаній,
того раскаянне грызеть . . .

för skuggan af försvunna dar,
 för honom illusion ej finnes,
 han gnages ständigt af sitt minnes
 och af sin ångers dolda mask.

Hon stod en stund stilla, såg sig i spegeln med ett kallt leende, gjorde en liten böjning på hufvudet, liksom ville hon ta farväl af hela sitt förflutna lif, och gick ned i salongen.

Så snart Darja Michajlovna fick se henne, tog hon henne med sig in i sitt kabinett, satte henne bredvid sig, strök smekande hennes kind och såg henne derunder uppmärksamt, nästan nyfiket in i ögonen. Darja Michajlovna hyste i hemlighet sina tvifvelsmål, det hade för första gången fallit henne in, att hon i grunden icke kände sin dotters väsen. Då hon af Pandalevski fick höra om hennes möte med Rudin, blef hon icke så mycket ond som icke snarare förvånad öfver att den så förståndiga Natalia hade kunnat besluta sig till ett sådant steg. Men då hon kallade henne till sig och började förebrå henne, alldeles icke så, som man skulle väntat af en verldsdam med vesterländsk bildning, utan tämligen skrikande och oskönt, hade Darja Michajlovna blifvit både förvirrad och förskräckt af Natalias fasta svar, af beslutsamheten i hennes blick och hållning. Rudins hastiga afresa, som hon ändå icke fullt förstod, hade lyft den tyngsta bördan från hennes sinne, men hon hade dock väntat sig tårar, hysteriska anfall ... Återigen gjorde Natalias yttre lugn, att hon ej visste hvad hon skulle tro. s. 162

— Nåväl, mitt barn, började Darja Michajlovna, — hur är det med dig i dag?

Natalia såg på sin mor.

— Han är ju rest ... den der herrn, som du ... Du vet icke hvarför han så hastigt gaf sig af?

— Min mor! sade Natalia med sakta röst, — jag ger er mitt ord på, att om ni sjelf icke erinrar om honom, skall ni aldrig från mig höra ett ord mer om honom.

— Du tillstår altså, att du felat emot mig?

Natalia sänkte hufvudet och upprepade:

— Aldrig skall ni af mig höra ett ord om honom.

— Nå ja, glöm inte bort det! svarade Darja Michajlovna leende.

— Jag vill tro dig. Men du mins i förgår, hur ... nå ja, jag vill

inte tala mer derom. Må det vara slut, dödt och begrafvet . . . icke sant? Nu känner jag åter igen dig, men jag var verkligen nära att bli konfys öfver alt detta. Nå, ge mig nu en kyss, min lilla förståndiga flicka!

Natalia förde sin mors hand till sina läppar, medan Darja Michajlovna kysste hennes nedböjda hufvud.

— Lyss alltid till mina råd, glöm icke, att du är en Lasunski och s. 163
min dotter, tillade hon, — och du skall bli lycklig. Men lemna mig nu.

Tigande gick Natalia ut. Darja Michajlovna såg efter henne och tänkte: »Hon brås på mig . . . hon kommer också att låta sig ryckas med af . . . mais elle aura moins d'abandon.« Och Darja Michajlovna försjönk i minnen från förflutna dagar . . . längesen förflutna dagar . . .

Derefter lät hon kalla m:lle Boncourt och satt länge allena med henne. Sedan hon afskedat henne, kallade hon Pandalevski till sig. Hon ville nödvändigt veta den verkliga orsaken till Rudins afresa . . . och Pandalevski visste fullkomligt att lugna henne. Sådant hörde just till hans fack.

—

Följande dag kom Volintsef med sin syster till middagen. Darja Michajlovna var alltid mycket älskvärd mot dem begge, men denna gång mottog hon dem med alldeles särskild vänlighet. Natalia var tyst och nedstämd, men Volintsef var så vördnadsfull, talade med henne så skyggt och saktmodigt, att hon i sitt sinne icke kunde annat än tacka honom därför.

Dagen förflöt stilla, tämligen tråkigt, men vid afskedet kände alla, att man åter kommit in i de forna hjulspåren, och det vill säga mycket, ganska mycket.

Ja, alla hade åter kommit tillbaka i sina forna förhållanden, alla utom Natalia. Då hon slutligen blef allena, släpade hon sig med s. 164
möda till sin bädd och föll ned med ansigtet mot kudden, kraftlös och förkrossad. Lifvet syntes henne så bittert, vidrigt och alldagligt, hon blygdes så för sig sjelf, sin kärlek, sin sorg, att hon i detta ögonblick visst gerna skulle sett döden nalkas . . . Många tunga dagar väntade henne ännu, många sömnlösa nätter, många stunder af qvalfull oro, men hon var ung, lifvet hade för henne nyss

börjat, och förr eller senare tar lifvet ut sin rätt. En menniska må träffas af hvilket slag som helst, redan samma dag, men ändå mer nästa, skall hon — om jag törs använda ett litet groft uttryck — se sin mage till godo, och deri ligger re'n en första tröst ...

Natalia led bittert, hon led för första gången ... Men de första lidandena liksom den första kärleken komma aldrig åter ... Gud vare lof!

XII

s. 165

Omkring två år hade förflutit. Det var i början på maj. Alexandra Pavlovna satt på sin veranda, nu icke längre en Lipin, utan en Leschnjef. Sedan mer än ett år var hon Michajlo Michajlitsch's hustru. Hon var täck och söt som förr, men hade på sista tiden blifvit litet fet. Framför verandan, från hvilken några trappsteg förde ut till trädgården, gick en amma fram och tillbaka, bärande på sina armar en liten rödkindad gosse i en liten hvit mantel och med en hvit pompon i mössan. Alexandra Pavlovna höll sina ögon beständigt fästa på honom. Pojken skrek icke, sög på ett finger med vigtig min och såg sig lugnt omkring. Han visade sig redan vara en värdig son af Michajlo Michajlitsch.

Bredvid Alexandra Pavlovna på verandan satt vår gamle bekante Pigasof. Hans hår hade märkbart grånat, sedan vi träffade honom sist, han hade blifvit litet krokig och mager. I följd af att en framtand fallit ut, hvisslade han ständigt då han talade, och detta hvisslande gaf en ännu skarpare gadd åt hans ord. Elakheten hade icke minskats med åren, men den bitande qvickheten hade blifvit litet slöare, och det hände honom oftare än förr att upprepa sina gamla qvickheter. Michajlo Michajlitsch var icke hemma, man väntade honom till teet. Solen hade nyss gått ned. Der hon försvunnit, syntes en blek strimma af guld- och citronfärgat ljus utmed horisontens rand, på motsatta sidan syntes tvenne, en lägre ned mörkblå, en högre upp rödt lilafärgad. Högt upp på himlen summo små täta moln. Alt lofvade vackert och stadigt väder. s. 166

Plötsligt bröt Pigasof ut i skratt.

— Hvad skrattar ni åt, Afrikan Semenitsch? frågade Alexandra Pavlovna.

— Nu så ... ingenting ... I går afton hörde jag en bonde säga åt sin hustru ... hon pladdrade och pratade jämt, förstås ... »Knarra inte!« ... Det uttrycket föll mig riktigt i smaken ... »Knarra inte!« Och i själfva verket, hvaröfver kan väl en qvinna tala eller dömma? Ja, ni vet, jag talar aldrig om de närvarande. Våra förfäder voro klokare än vi. I deras sagor sitter den sköna vid fönstret med en stjärna i pannan, men själf yttrar hon inte ett ljud. Så bör det vara också. Ja, döm själf: i förrgår säger fru adelsmarskalkinnan till mig på ett sätt, som om hon sköte mig för pannan med en pistol: »E r t e n d e n s behagar mig inte!« Tendens! Nå, skulle det nu inte varit bättre för henne och för alla, om hon genom någon välgörande naturens anordning plötsligt förlorat tungans bruk?

— Ni är er ständigt lik, Afrikan Semenitsch, alltid faller ni öfver oss stackare ... Vet ni, det är verkligen i sitt slag en olycka. Det gör mig riktigt ondt om er.

— En olycka? Hur kan ni säga något sådant? För det första så fins det efter min mening blott tre olyckor i verlden: att om vintern bo i ett kallt rum, att om sommaren gå med trånga skodon, och att ligga om natten i ett rum, der ett barn skriker, som man inte s. 167 får strö persiskt insektpulver på, och för det andra så har jag, med er tillåtelse, blifvit den fredligaste människa på jorden. Man skulle af mig kunna göra moraliska sentenser till en förskrift! Så sedesamt skickar jag mig.

— Jo, ni uppför er just skönt, det måste man säga! Inte längre se'n än i går har Helena Antonovna beklagat sig för mig öfver er!

— Så, verkligen! Och hvad sa' hon er för något, det skulle vara roligt att höra!

— Hon sade mig, att ni hela morgonen på alla hennes frågor bara svarade: »hva' falls«? »hva' falls«? och det med en sådan pipande röst.

Pigasof skrattade.

— Men det var verkligen en god idé, medge det, Alexandra Pavlovna ... eh?

— Utomordentligt! Hur kan man vara så ohöflig mot ett fruntimmer, Afrikan Semenitsch?

— Huru? Helena Antonovna skulle efter er mening vara ett fruntimmer?

— Och hvad är hon då, efter er mening?

— En trumma, min nådiga, en så'n der vanlig trumma, som man slår med pinnar på . . .

— Ack ja, afbröt honom Alexandra Pavlovna, för att ge samtalet en annan vändning, — man får gratulera er, hör jag . . .

— Till hvad då?

— Till processens afslutning. Glinovskis äng tillfaller ju er.

— Ja, det gör den, sade Pigasof buttert.

s. 168

— Ni har traktat efter den i så många år, och nu tycks ni inte vara nöjd ändå?

— Jag skall säga er en sak, Alexandra Pavlovna, sade Pigasof långsamt, — det fins ingenting värre och mera kränkande än en lycka som kommer för sent. Någon tillfredsställelse kan den ju då i alla fall inte ge en, men i dess stället beröfvar den en rättigheten, den oersättligt dyrbara rättigheten, att knota på och förbanna sitt öde. Ja, min fru, en för sent kommen lycka är ingenting annat än ett elakt, förolämpande skämt.

Alexandra Pavlovna blott ryckte på axlarna.

— Hör du, min flicka, sade hon, — jag tror det är tid för Mischa att komma i säng. Ta hit honom!

Alexandra Pavlovna började sysselsätta sig med sin son, medan Pigasof drog sig bort till ett annat hörn af verandan.

Plötsligt visade sig på afstånd på den väg, som gick längs utefter trädgården, Michajlo Michajlitsch i sin lilla kappkörningsdroska. Framför hästen sprungo två enorma gårdshundar, den ena gul, den andra grå. Han hade helt nyligen skaffat sig dem. Beständigt naggade de på hvarandra och lefde i en oupplöslig vänskap. En gammal taxhund kom ut ur porten för att möta dem, öppnade munnen, som om han gjorde sig i ordning att börja skälla, men slutade med att gäspa och vände tillbaka till trädgården vänligt viftande på svansen.

— Se bara, Sascha! ropade Leschnjef till sin hustru redan på långt håll. — Se bara, hvem jag för med mig hem till dig. s. 169

Alexandra kunde icke genast känna igen den herre, som satt bakom hennes man.

— Ah, herr Basistof, utropade hon slutligen.

— Han sjelf, svarade Leschnjef, — och hvilka präktiga nyheter han för med sig. Vänta, du skall strax få höra altsammans.

Han for in på gården, och några minuter derefter var han med Basistof på verandan.

— Hurra! ropade han och omfamnade sin hustru. — Serescha¹ gifter sig!

— Med hvem? frågade Alexandra Pavlovna häftigt upprörd.

— Med Natalia, förstås . . . Vår vän för med sig denna underrättelse från Moskva, jämte ett bref till dig. Hör du, liten Mischa, tillade han, fattande sin son i händerna, — din morbror gifter sig! . . . Åh, en så'n elakartad flegma! Han bara blinkar med ögonen.

— Den unge herrn vill sofva, anmärkte amman.

— Ja, sade Basistof, i det han närmade sig till Alexandra Pavlovna, — jag har i dag kommit från Moskva, för att på uppdrag af Darja Michajlovna revidera egendomens räkenskapsböcker. Se här är ert bref.

Alexandra Pavlovna öppnade hastigt sin brors bref. Det innehöll blott några rader. I första glädjeutbrottet meddelade han sin syster, att han friat till Natalia, fått hennes ja och Darja Michajlovnas samtycke, lofvade att skrifva mer med första post och omfamnade och kysste alla i tankarna. Det var tydligt, att han skrivit liksom omtöcknad af rusiga ångor. s. 170

Man bad Basistof taga plats. Te kom in. Frågor haglade öfver honom från alla håll. Alla, till och med Pigasof, glädde sig öfver den underrättelse han medfört.

— Nå, berätta oss, sade Leschnjef bland annat, — vi hade fått höra rykten om en viss herr Kartschagin. Det var altså bara prat?

Kartschagin var en ung vacker man, ett salongslejon, öfver all höfva dryg och uppblåst; han hade en ovanligt majestätisk hållning och uppsyn, alldeles som om han icke varit en levande meniska, utan sin egen staty, uppförd med allmän subskription.

— Nej, inte så alldeles bara prat, svarade Basistof leende. Darja Michajlovna var honom mycket bevågen, men Natalia ville inte ens höra talas om honom.

¹Förtrolig benämning på Sergej.

— Ja, honom känner jag ju, tog Pigasof till ordet, — så, som sköna blommor äro dubbla, är han en dubbel perukstock, en perukstock, om ni tillåter, så oklippt som en nyfödd fårbock! Ja, om alla liknade honom, så borde man ha bra betalt för att bekväma sig att lefva.

— Det är möjligt, svarade Basistof, — men i stora verlden spelar han icke en af de minsta rolerna.

— Nå, alt det der gör oss nu detsamma, ropade Alexandra Pavlovna. — Må han fara i frid! Ack, hvad jag är glad öfver min brors lycka! Och Natalia, är hon glad, är hon lycklig?

— Åh ja ... hon är lugn och stilla som alltid ... ni känner henne s. 171
ju ... men hon synes vara nöjd och lycklig.

Aftonen förflöt under angenämt och lifligt samspråk. Man satte sig till bords.

— Apropos, frågade Leschnjef Basistof, i det han slog i åt honom ett glas utsökt rödt vin, — vet ni hvar Rudin fins nu för tiden?

— Nu vet jag det icke med säkerhet. Förliden vinter kom han till Moskva för en kort tid, derpå begaf han sig i sällskap med en familj till Simbirsk. Vi brefvexlade någon tid med hvarandra, i sitt sista bref underrättade han mig att han skulle fara från Simbirsk ... utan att säga hvart ... och sedan dess har jag icke hört något vidare af honom.

— Åh, han håller sig nog uppe, tog Pigasof åter till ordet, — han sitter nog någonstans och predikar. Den der herrn skall alltid finna två eller tre blinda beundrare, som skola lyssna på honom med vidöppen mun och ... låna honom pengar. Ni skall få se, han slutar med att dö i en liten landsortsstad, i armarna på en fet bedagad mö i löshår, som sedan skall minnas honom som verldens största snille ...

— Ni utlåter er ganska skarpt om honom, anmärkte Basistof halfhögt och misslynt.

— Alldeles inte skarpt, genmälte Pigasof, — men fullkomligt rättvist. Efter min mening är han helt enkelt ingenting annat än en snyltgäst. Jag har glömt att tala om för er, fortfor han, vändande sig till Leschnjef, — jag gjorde bekantskap med den der Terlachof, med hvilken reste utomlands. Ja visst ja! Ni kan inte föreställa er s. 172
hvad han berättade mig om honom ... det är så man kan skrat-

ta sig till döds. Anmärkningsvärdt är det också, att alla Rudins vänner och efterföljare med tiden bli hans fiender.

— Jag anhåller att icke få bli innesluten i sådana vänners antal! afbröt honom Basistof med värme.

— Nå, ni . . . det är ju en annan sak. Om er är det ju als inte fråga.

— Men hvad var det då Terlachof berättade er? frågade Alexandra Pavlovna.

— Jo, han berättade mycket, jag kan inte minnas allt. Men det bästa var följande lilla historia, som passerat Rudin. Oafbrutet utvecklande sig och utvecklande sig . . . dessa herrar äro ständigt inbegripna i utveckling . . . när andra människor, till exempel, helt enkelt äta och sova, befinna sig dessa i ätandets och sofvandets utvecklingsmoment . . . är det icke så, herr Basistof? . . . (Basistof svarade icke). Alltså, utvecklande sig beständigt, kom Rudin på filosofisk väg till det förnuftsslutet, att han borde förälska sig. Han började söka ett föremål värdigt en så underbar slutledning. Lyckans gudinna smålog emot honom. Han gjorde bekantskap med en liten förtjusande fransk modist. Händelsen tilldrager sig, jag ber er lägga märke dertill, i en liten tysk stad vid Rhen. Han började göra henne besök, gaf henne en mängd böcker, talade med henne om naturen och Hegel. Ni kan tänka er modistens belägenhet, hon tog honom för en astronom! Men, som ni vet, han hade en rätt vacker figur, var utlänning, ryss . . . med ett ord, hon tyckte om honom. Slutligen utsätter han ett möte och ett ganska poetiskt möte, i en gondol på floden. Den lilla fransyskan samtycker, klär sig så fint och elegant hon kan, och far af med honom i gondolen. Promenaden i båt räckte i två timmar. Hvad tror ni, han gjorde under hela denna tid? han strök den lilla fransyskans pomaderade lockar, blickade tankfullt upp mot himlen och upprepade flera gånger, att han kände en faderlig ömhet för henne. Den lilla fransyskan återvände hem ursinnig och berättade sedan sjelf altsammans för Terlachof. Se, en sådan herre är han! s. 173

Och Pigasof började skratta.

— Ni är en gammal cyniker! sade Alexandra Pavlovna harmset, — och jag för min del blir allt mer och mer öfvertygad derom, att till och med de, som vilja tala illa om Rudin, icke kunna anföra något dåligt om honom.

— Ingenting dåligt! Men, förlåt mig, hans ständiga vana att lefva på andras bekostnad, att låna pengar af alla sina bekanta ... Michajlo Michajlitsch, han har ju lånt pengar af er också?

— Hör på, Afrikan Semenitsch, började Leschnjef, och hans ansigte antog ett allvarsamt uttryck, — ni vet, och min fru vet det också, att jag på sista tiden inte haft någon särskild tillgifvenhet för Rudin, och att jag ofta bedömt honom strängt. Det oakadt — Leschnjef slog champagne i glasen — vill jag nu föreslå er något, vi hafva nyss druckit en skål för vår bror och hans fästmö, jag föreslår er nu att dricka en skål för Dmitrij Rudin!

Alexandra Pavlovna och Pigasof blickade med förundran på Leschnjef, under det att Basistof spärrade upp ögonen och darrade af glädje i hela sin varelse. s. 174

— Jag känner honom väl, fortfor Leschnjef, — hans fel och brister äro mig fullkomligt bekanta. De falla så mycket mer i ögonen, som han sjelf icke är någon vanlig, obetydlig menniska.

— Rudin är en genialisk natur! föll Basistof in.

— Han har genialitet, det är sant, genmälde Leschnjef, — men natur ... deri ligger just hela hans olycka, att det egentligen inte fins i honom någon natur als ... Men icke derom vill jag tala nu, utan om det goda och sällsynta hos honom. Han har entusiasm, och tro mig, som är en flegmatisk man, detta är den allra kostbaraste egenskap i vår tid. Vi alla andra ha blifvit odrägligt eftertänksamma, lugna och tröga, vi ha kallnat, lurat af i sömnaktig dåsighet och borde vara tacksamma emot dem, som, vore det också blott för ett ögonblick, rycker upp oss och värmer oss. Det är minsann hög tid. Mins du, Sascha, jag talade en gång med dig om honom och beskydde honom att vara kall. Jag hade då både rätt och orätt. Hans köld ligger i blodet ... det rår han inte för ... men icke i hufvudet. Han är ingen aktör, som jag då kallade honom, och ingen skurk heller. Han lefver på andras bekostnad, men icke som en listig bedragare, utan som ett barn ... Ja, helt säkert skall han dö någonstans i fattigdom och elände, men skall man därför kasta sten på honom? Han skall sjelf aldrig uträtta någonting, just därför att han inte har någon natur, intet blod i sig. Men hvem har därför rätt att säga, att han inte gör och inte har gjort någon nytta, att hans ord ej utkastat många goda frön i unga sinnen, hvilka naturen ej förvägrat, så som den förvägrat honom, handlingskraft och förstånd att utföra sina tankar. Ja, jag s. 175

sjelf har framför alla andra erfarit detta på mig sjelv ... Sascha vet, hvad Rudin var för mig i min ungdom. Jag erinrar mig, att jag också sökte visa, att Rudins ord icke kunde verka på människor, men jag talade då om menniskor, som redan pröfvat på lifvet, och som blifvit mer eller mindre illa åtgångna af lifvet. Ett enda falskt ljud i talet, och hela dess harmoni försvinner för oss, men i ungdomen är örat lyckligtvis ännu icke så utbildadt, icke så nogräknadt. Om blott innehållet i det han hör synes honom skönt och anslående, hvad bryr han sig då om tonen? Den rätta tonen och genklangen finner han då nog inom sig sjelf.

— Bravo! utropade Basistof. — hur sant och träffande! Och hvad beträffar Rudins inflytande, så svär jag er, denne man förstod icke blott att gripa en menniska, han satte honom i rörelse, dref honom framåt, tillät honom icke att stanna, vände ut och in på hans innersta väsen, satte honom i eld och lågor!

— Ni hör sjelf, fortfor Leschnjef, vändande sig till Pigasof, — hvad bevis behöfver ni mer? Ni angriper filosofien; då ni talar om den, kan ni inte finna nog föraktliga uttryck. Sjelf har jag ingen synnerlig förkärlek för den och begriper inte så mycket af den, men icke är det från filosofien, som våra förnämsta missförhållanden härröra. Filosofiska spetsfundigheter och orimligheter skola aldrig slå rot i ryska sinnen, dertill har vårt folk alt för mycket sundt förnuft, men man bör ej gå ända derhän, att med filosofiens namn som förevändning angripa hvarje ärligt sträfvande efter sanning och vetande. Rudins olycka ligger deri, att han icke känner Ryssland, och detta är verkligheten en stor olycka. Fosterlandet kan umbära hvar och en af oss, men ingen af oss kan umbära fosterlandet. Ve den, som tror att han kan umbära det; trefaldt ve den som verkligen gör det! Kosmopolitism är ett oting, en nolla, nej sämre än noll: utanför nationaliteten fin det hvarken konst, sanning eller lif, det fins ingenting. Utan bestämda linier och konturer är inte ens det idealiska ansigtet, blott det allra alldagligaste ansigte kan sakna dem. Men jag måste upprepa, att detta icke är Rudins fel, det är hans öde, hans bittra, tunga öde, för hvilket vi väl inte skola gifva honom skulden. Det skulle föra oss för långt, om vi ville undersöka, hvaraf det kommer sig, att sådana män som Rudin kunna framträda hos oss. Men för det goda, som finnes hos honom, skola vi vara honom tacksamma. Det är lättare än att vara orättvis emot honom, och vi hafva varit orättvisa emot honom. Att straffa honom kommer icke oss till, och det be-

s. 176

höfs heller icke, han har straffat sig sjelf långt strängare än han förtjente ... Och gifve Gud, att olyckan hade frätt bort alt det dåliga och blott lemnat qvar det goda hos honom! Jag dricker en skål för Rudin! Jag dricker en skål för kamraten från mina bästa år, en skål för ungdomen, dess förhoppningar, dess sträfvanden, dess trofasthet och hederskänsla, en skål för alt det, hvarför våra hjertan klappade vid tjugu år, och något bättre än det hafva vi icke känt och skola aldrig känna! En skål för dig, ungdomens gyllene tid, en skål för ungdomens man, för Rudin! s. 177

Alla klingade med Leschnjef. Basistof hade i sin varma glöd så när slagit sönder glaset, nu tömde han det i ett enda drag, medan Alexandra Pavlovna tryckte Leschnjefs hand.

— Och jag, som inte hade någon aning om att ni var en sådan väl-talare, Michajlo Michajlitsch, yttrade Pigasof, — ni skulle kunna täfla med sjelfva herr Rudin! Ja, det tog till och med på mig!

— Jag är als ingen väl-talare, genmälte Leschnjef, med en viss harm, — men att göra verkan på er, det tänker jag alt är svårt. För resten må det vara nog om Rudin, låt oss tala om något annat ... Hur är det med ... hvad heter han nu?... Pandalevski! Bor han fortfarande hos Darja Michajlovna? tillade han, vändande sig till Basistof.

— Ja visst, han är jemt och ständigt med henne! Hon har genom sitt inflytande skaffat honom en ganska indräktig plats.

Leschnjef log.

— Se der en, som inte kommer att dö i fattigdom, det kan man gå i god för!

Supén var slut. Gästerna drogo sig tillbaka. Då Alexandra blef ensam med sin man, såg hon på honom med ett leende fullt af ömhet.

— Hur vacker du var i dag, Mischa! sade hon, under det hennes hand sakta strök hans panna, — hur sant och ädelt du talade! Men tillstå, att du i dag gick litet för långt till hans fördel, liksom du förr gjorde till hans skada. s. 178

— Man slår ej på den som ligger² ... och kanske var jag den gång-en rädd för att han skulle förvrída hufvudet på dig också.

²Ryskt ordspråk.

— Nej, svarade Alexandra Pavlovna enkelt, — mig förekom han alltid för lärd, jag var rädd för honom och visste icke hvad jag skulle säga i hans närvaro. Men Pigasof förlöjligade honom i afton på ett ganska elakt sätt, medgif det.

— Pigasof! sade Leschnjef. — Just därför att han var här, trädde jag så varmt upp till Rudins försvar. Han vågar att kalla Rudin en snyltgäst! Men i min tanke är den rol han, Pigasof, spelar hundra gånger sämre. Han har en oberoende ställning, gör sig lustig öfver allting, men hur det är, så hänger han sig fast vid de förnäma och rika! Vet du, att denne Pigasof, som med sådan elakhet häcklar alt och alla, både filosofin och qvinnorna ... vet du att han under sin tjenstetid som embetsman var allmänt illa känd för att ta mutor! Ja, en sådan är han!

— Är det möjligt! utropade Alexandra Pavlovna, — Det hade jag då aldrig kunnat tro! Hör, Mischa, tillade hon efter en stund, — hvad jag ville fråga dig om ...

— Nå, hvad?

s. 179

— Hvad tror du?... Skall min bror bli lycklig med Natalia?

— Ja, hvad skall jag säga ... all möjlig sannolikhet är det därför ... men nog blir hon den styrande. Hon är ... vi behöfva ju oss emellan icke göra en hemlighet deraf ... hon är vida mer begåfvad än han, men han är en präktig människa och älskar henne af alt sitt hjerta. Hvad vill du mer? Vi älska ju hvarandra och äro lyckliga, icke sant?

Alexandra Pavlovna log och tryckte varmt hans hand.

—

På stora landsvägen i ett af de aflägsnaste guvernementen i Ryssland framsläpade sig en qvalmig sommardag — samma dag som de nyss tecknade scenerna spelades på Alexandra Pavlovnas veranda — en gammal dålig, af korgvide flätad kibitka, förspänd med tre bondhästar. På kusksätet satt en liten gråhårig bonde i trasig kamlotsrock. Med fötterna stödda mot fimmelstängerna, ryckte han med den ena handen ständigt i de tåg, som skulle föreställa tömmar, medan den andra oupphörligt svängde med den lilla piskan. I sjelfva kibitkan satt på en mager kappsäck en högväxt man i uniformsmössa och en gammal dammig kappa. Det

var Rudin. Han satt med nedsänkt hufvud och mösskärmen djupt neddragen öfver ögonen. Kibitkans jemna stötar kastade honom s. 180 från den ena sidan till den andra, men han syntes fullkomligt känslolös, som om han slumrat till. Slutligen rätade han upp sig.

— När komma vi då fram till skjutsstationen? frågade han den framför sittande bonden.

— Se, lille-far, började bonden och ryckte ännu häftigare i tömmarna, — när vi knogat oss opp för de här backarna, så ha vi inte mer än två verst kvar . . . Nå, hvad går du och funderar efter? Jag skall lära dig fundera jag, tillade han med en tunn, pipig röst och började slå på den högra sidohästen.

— Du kör ganska illa, tycker jag, anmärkte Rudin, — alt sedan morgonen släpa vi oss framåt, och kunna inte komma fram. Du kunde åtminstone sjunga en bit för mig.

— Ja, hvad skall en göra, lille-far! Du ser sjelf, hästarna ä' alldeles uthungrade . . . och så hettan till. Och sjunga . . . det kan inte vi, vi ä' inga postiljoner . . . Hä, ditt lilla nöt, ropade bonden plötsligt, vändande sig till en fotvandrare i brun, trasig långrock och stora, uttrampade bastskor, — maka dig åt sidan, ditt lilla nöt!

— Nej, se på den kusken! muttrade vandraren efter honom och stannade. — Moskva-folk! tillade han, med en röst full af förebråelse, skakade på hufvudet och linkade vidare.

— Nå du då! . . . hvart tänker du ta vägen? skrek bonden, i det han vände sig till midthästen och rök i tömmarna tag på tag, — ack du listiga . . . du är då riktigt illistig du . . .

Hur det gick, så släpade sig de uttröttade hästkrakarna ändtligen s. 181 fram till poststationen. Rudin hoppade ur kibitkan, betalade bonden, som utan att bocka sig länge stod och vägde med pengarna i hand (han hade tydligen fått för litet i drickspengar), och bar sjelf in kappsäcken i stationsrummet.

En af mina bekanta, som under sin lifstid hade rest mycket omkring i Ryssland, har gjort den iakttagelsen, att om på väggarna i ett stationsrum hänga taflor, som föreställa scener ur Puschkins »Fången i Kaukasus« eller ryska generaler, så kan man snart få hästar, men om dessa taflor föreställa den beryktade spelaren Georges de Germany's lif, så kan den resande icke hoppas på en snar affärd. Han har då god tid att riktigt njuta af den högt uppkammade tupé, den hvita öppna väst, de ovanligt smala och korta

pantalonger, i hvilka spelaren alltid afbildas som ung, och af hans vilda utseende, då han, redan blifven gubbe, i en hydda med brant sluttande tak, med en stol i högsta hugg står i begrepp att slå ihjäl sin son. I det rum, dit Rudin inträdde, hängde just dessa taflor »Ur trettio år af en spelares lefnad«. På hans rop kom hållkarlen med sömning blick (naturligtvis — har väl nånsin någon menniska sett en hållkarl, som icke sett sömning ut?) och, utan att afvakta Rudins fråga, förklarade han med sömning röst, att det inte fans några hästar.

— Hur kan ni säga, att det inte fins hästar, frågade Rudin, — då ni inte ens vet hvart jag skall resa? Jag har kommit hit med enskild skjuts.

— Vi ha inga hästar als, svarade hållkarlen. — Hvart reser ni? s. 182

— Till . . . sk.

— Det fins inga hästar, upprepade hållkarlen och gick ut.

Förargad gick Rudin till fönstret och kastade mössan på ett bord. Han hade icke förändrats mycket under dessa två år, men ansigts-hyn hade gulnat litet, några silfvertrådar glänste här och der i hans lockar, och de ännu ovanligt vackra ögonen tycktes ha blifvit litet mattare, små rynkor, följer af bittra och oroliga känslor, hade lagt sig kring läpparna, på kinderna och vid tinningarna.

Hans kläder voro gamla och nötta, något hvitt linne såg man ingestädes till. Hans blomstringstid var tydligen förbi, han hade, som trädgårdsmästare säga, gått i frö.

Han tog sig för att läsa inskriptionerna på väggarna . . . en välbekant förströelse för alla resande som leds . . . plötsligt knarrade dörren, och hållkarlen trädde in.

— Hästar till . . . sk fins inte, och det dröjer länge innan det kan bli några, sade han, men till . . . of fins det bakskjuts.

— Till . . . of? sade Rudin. — Men hvad tänker ni på! Det ligger ju inte als i min väg. Jag reser till Pensa och . . . of ligger ju, om jag mins rätt, åt Tambof till.

— Nå, än se'n? Från Tambof kan ni sedan fara vidare, eller om ni inte vill det, så kan ni från . . . of fara åt hvad håll ni vill.

Rudin funderade ett ögonblick på saken. s. 183

— Nåväl, sade han slutligen, — låt spänna för! Det är mig alldeles detsamma, jag far till Tambof.

Hästarna voro snart framme. Rudin bar ut sin lilla kappsäck, hoppade upp i skjutskärran, satte sig och lät hufvudet sjunka ned mot bröstet som förut. Det låg något så hjälplöst och sorgligt undergifvet i hans nedböjda gestalt . . . Och trespannet släpade sig fram i sakta lunk under bjellrornas enformiga pingel.

XIII

s. 184

Åter hafva några år förflutit. Det var en kall höstdag. Framför det förnämsta hotellet i guvernementsstaden S. stannade en reskalesch, och en herre steg ur, hostande och sträckande på lederna. Han var ännu icke gammal, men hade redan lyckats förvärfva den fullhet kring lifvet, som man vant sig att kalla vördnadsbjudande. Långsamt steg han uppför trappan till första våningen, stannade vid ingången till en bred korridor, och då han icke såg till någon, frågade han med hög röst efter ett rum. Det smälde någonstädes i en dörr. Bakom en låg skärm framskyndade en lång hotelluppassare och gick före den resande med snabba steg, lysande i korridorens halfmörker med sin flottigt skinande rygg och sina nedtill uppvikna ärmar. Då den resande kommit in i sitt rum, kastade han från sig resskärp och kappa, satte sig på soffan, med händerna stödda mot knäna, såg sig omkring, som om han nyss vaknat, och lät genast kalla sin betjent. Uppassaren gjorde en smidig slingring på kroppen och försvann. Denne resande var ingen annan än Leschnjef. Rekrytvärfningen hade kallat honom från sin egendom in till S.

Leschnjefs betjent, en ung, lockhårig, rödkindad gosse, i grå kappa, ombunden med ett blått skärp, och mjuka filtstöflor, trädde in i rummet.

— Nå ser du, min gosse, vi kommo fram ändå, sade Leschnjef, — s. 185 fast du jämt var rädd för att hjulskenan skulle hoppa af hjulet.

— Ja, vi ha kommit fram, svarade betjentpojken, och försökte att le genom den uppslagna kappkragen, — men hur det kom sig att den der hjulskenan inte hoppa' af, det . . .

— Är det ingen här? ljöd en röst i korridoren.

Leschnjef spratt till och började lyssna.

— Hej, hvem der? upprepade rösten.

Leschnjef steg upp, gick till dörren och öppnade den hastigt.

Framför honom stod en reslig man, men nästan alldeles gråhårig och böjd, i en gammal plyschrock med metallknappar. Leschnjef kände genast igen honom.

— Rudin! utropade han med rörelse.

Rudin vände sig om. Då Leschnjef stod med ryggen mot ljuset, kunde Rudin icke urskilja hans drag, utan såg på honom med tvekan.

— Ni känner inte igen mig, sade Leschnjef.

— Michajlo Michajlitsch! ropade Rudin och räckte fram sin hand, men blef förvirrad och ville draga den tillbaka, då Leschnjef fattade den med sina begge.

— Kom in, kom in till mig, sade han till Rudin, och förde honom in i rummet.

— Hur förändrad ni blifvit, sade han efter en stunds tystnad, och ofrivilligt sänkande rösten. — Ja, man säger det, svarade Rudin, i det hans blick irrade omkring i rummet, — åren ... Men ni ... inte als, ser jag. Hur står det till med Alexandra Pavlovna ... med s. 186
er fru?

— Jag tackar, mycket bra. Men genom hvilken ödets skickelse kommer ni hit?

— Jag? Det blefve långt att berätta. Hit till hotellet har jag egentligen kommit bara af en händelse. Jag sökte en bekant. För öfrigt är jag mycket glad att ...

— Hvar äter ni middag?

— Jag? Det vet jag inte. Hvert som helst på på någon källare. Redan i dag måste jag resa härifrån.

— Måste ni?

Rudin log meningsfullt.

— Ja, jag måste. Jag beger mig hem till min gård för att inte lemna den mer.

— Vill ni äta middag med mig?

Nu först såg Rudin Leschnjef rakt i ögonen.

— Ni föreslår mig att äta middag med er? sade han.

— Ja Rudin, på gammalt kamratvis, vill ni? Jag väntade icke att träffa er, och Gud vet, när vi se hvarandra igen. Vi kunna inte så skiljas från hvarandra.

— Som ni önskar, jag samtycker.

Leschnjef tryckte Rudins hand, ropade på uppassaren, bestälde middagen och sade särskildt till om att man skulle lägga en butelj champagne på is.

—

Under middagens lopp talade Leschnjef och Rudin, liksom af en s. 187 tyst öfverenskommelse, blott om sin studenttid, och påminde hvarandra om mycket och många, både lefvande och döda. I början talade Rudin ogera, men sedan han druckit några glas vin, kände han blodet börja flyta varmare i ådrorna. Slutligen hade kyparen burit ut sista rätten. Leschnjef steg upp, stängde dörren, satte sig derefter åter vid bordet midt emot Rudin, och stödde hakan mot begge händerna.

— Nå, berätta mig nu alt, började han, — alt hvad som händt, sedan jag såg er sist.

Rudin kastade en blick på Leschnjef.

»Min Gud«, tänkte Leschnjef ännu en gång, »hur förändrad han är, den arme!«

Rudins drag hade ännu icke förändrat sig mycket efter den tid vi sist träffade honom på skjutsstationen, ehuru den annalkande ålderdomen redan hunnit trycka sin stämpel på dem, men ansigtsuttrycket hade blifvit ett helt annat. Blicken hade blifvit en helt annan, i hela hans väsende, i alla hans rörelser, än långsamma, än hastiga och afbrutna, i hans kalla liksom sönderbrutna tal afspeglade sig en ytterlig trötthet, en stilla och hemlig grämelse, vidt skild från det halft affekterade svårmod, hvarmed han förr brukat omgifva sig, liksom i allmänhet den ungdom älskar att lysa med inbillade sorger, som i sjelfva verket är full af hopp och sjelftillit.

— Jag skulle berätta er alt, hvad som händt mig? började han. — Alt kan jag icke berätta, och det vore icke heller mödan värdt ... Jag har slitit mycket ondt och irrat omkring, ej med kroppen al- s. 188 lena, med själen har jag irrat omkring. Hvarpå, och på hvem har

icke mitt hopp blifvit sviket! Min Gud, med hvem har jag icke umgått! Ja ... Ja, med hvem! upprepade Rudin, då han märkte att Leschnjef såg på honom med särskildt deltagande. — Hur ofta hafva ej mina egna ord förekommit mig vidriga, ej blott i min egen mun, utan äfven i deras, som delade mina åsigter! Hur många gånger har jag icke från ett barns otålighet och retlighet slagit öfver till den dofva känslolösheten hos en häst, som inte ens rycker på svansen längre, då piskan träffar honom!... Hur många gånger har jag ej förgäfves fröjdats och hoppats, förgäfves kämpat och förödmjukat mig! Hur mången gång flugit ut som en örn, och återvändt krypande som en snäcka, hvars skal man trampat sönder!... Hvar har jag icke varit, på hvilka vägar har jag icke vandrat!... Och vägarna bruka vara smutsiga, tillade Rudin och vände sig litet åt sidan. — Ni vet, återtog han, — ni förstår ...

— Hör på, afbröt honom Leschnjef, — förr i verlden kallade vi hvarandra »du« ... Vill du, så lifva vi upp det gamla?... Skål för »du«!

Rudin ryckte till, reste sig upp och i hans ögon glimmade det till af något, som ord ej förmå uttrycka.

— Skål, sade han, — tack, broder, skål!

Leschnjef och Rudin tömde sina glas.

— D u vet, började Rudin åter med ett litet leende och en särskild tonvigt på »du«, att det sitter en mask i mitt innersta, som gnager och aldrig i tiden skall unna mig någon ro. Den drifver mig på menniskor ... I början röna de intryck af och gifva vika för mitt s. 189 inflytande, men sedan ...

Rudin slog med handen i luften.

— Sedan jag sista gången skildes från er ... från dig ... har jag pröfvat på mycket, gjort erfarenheter af helt annan art än förr ... Jag började om mitt lif, tog i hop med nya saker väl tjugugång-er ... och du ser hvart det har fört mig.

— Du hade ingen uthållighet, sade Leschnjef, liksom mer för sig sjelf.

— Ja, som du säger, jag hade ingen uthållighet. Jag har aldrig förstått att bygga upp något ... men, min bror, det är heller inte lätt att bygga, då man inte ens har mark under fötterna. Alla mina äfventyr, det vill säga, riktigare uttryckt, alla mina misslyckade

försök vill jag inte bjuda till att beskrifva för dig. Jag skall berätta dig två eller tre tillfällen ... de tillfällen i mitt lif, då lyckan tycktes börja le emot mig, eller rättare, då jag började hoppas på framgång, hvilket icke är alldeles samma sak ...

Rudin kastade tillbaka sitt gråa och redan tunna hår med alldeles samma handrörelse som då han förr brukade kasta undan sina täta, mörka lockar.

— Nå väl, hör på, började han. — I Moskva sammanträffade jag med en temligen besynnerlig herre. Han var mycket rik och egde vidsträckta gods. Han hade aldrig varit anställd i statens tjänst. Hans förnämsta, hans enda passion var kärlek till vetenskapen, till vetenskapen i allmänhet. Ännu i denna stund begriper jag inte, hur denna passion kunnat vakna hos honom. Den passade s. 190 honom så, som sadeln en ko! Sjelf höll han sig blott med möda uppe på begreppets höjd och förstod knappt att uttrycka sig, han blott rullade uttrycksfullt med ögonen och nickade meningsfullt på hufvudet. En mindre begåfvad och mer andligt fattig natur än hans har jag aldrig mött på min väg ... I guvernementet Smolensk finnes det sådana ställen ... bara sand, och ingenting vidare, utom här och der ett gräs, som intet djur vill äta. Ingenting ville gå honom väl, allting liksom gled undan händerna på honom, och dertill hade han en fix idé att försvåra för sig allting som verkligen var lätt. Om det hade berott på hans andordningar, skulle hans folk sannerligen kunnat få äta femkopekstycken. Han arbetade, läste och skref outtröttligt. Han bedref sina vetenskapliga sysselsättningar med ett slags rättfram ståndaktighet och gränslöst tålmod. Hans egenkärlek var oerhörd och karakteren jernhård. Han lefde alldeles allena för sig sjelf och gälde allmänt för ett original. Jag blef bekant med honom, och ... han fattade tycke för mig. Jag tillstår att jag snart kom underfund med honom, men hans ifver rörde mig. Dessutom egde han en sådan kolossal förmögenhet, man kunde med den uträtta så mycket godt, åvägabringa så mycket verkligt nyttigt ... Jag flyttade till honom och reste slutligen med honom på hans gods. Jag hade vidtomfattande planer, min vän, jag svärmade för en mängd olika förbättringar, reformer ...

— Som hos Lasunskis, mins du, anmärkte Leschnjef med ett godmodigt leende.

— Inte alldeles ändå. Der visste jag, i mitt innersta, att intet re- s. 191

sultat skulle framgå af mina ord, men här ... här öppnade sig för mig ett nytt fält af helt annan art ... jag förde med mig dit en mängd agronomiska böcker ... det är sant, jag läste inte en enda till slut ... och nu skred jag till verket. I början gick det inte, såsom jag också hade väntat, men sedan tycktes det vilja gå. Min nye vän såg bara på, yttrade inte ett ord om någonting, störde mig icke, det vill säga till en viss grad störde han mig icke. Han antog mina förslag och utförde dem, men motsträfvigt, omedgörligt, med en hemlig misstro, och ledde slutligen alt efter sitt sinne. Med en otrolig seghet höll han fast vid hvarje sin egen tanke. Han kröp upp på den med ansträngning, så som en skalbagge på ändan af ett halmstrå, och nu sitter han der, sitter och nappar sina vingar och lagar sig i ordning att flyga upp ... så faller han plötsligt ned och börjar återigen att långsamt krypa upp ... Du får inte undra på alla dessa bilder ... redan då kommo de mig i tankarna. På det sättet höll jag ut i två år ... Arbetet gick illa, oaktadt alla mina bemödanden. Jag började tröttna, min vän tråkade ut mig, jag blef retsam och han tryckte mig som ett dunbolster. Hans misstro öfvergick till ett doldt missnöje, en hatfull känsla hade fått insteg hos oss begge, vi kunde icke mer tala med hvarandra om någonting. I förtäckta ordalag, men oupphörligt, bemödade han sig att visa mig, att han icke lät leda sig af mitt inflytande, mina anordningar blefvo antingen förstörda genom tanklösa förändringar eller helt och hållet upphäfda ... Jag märkte slutligen, s. 192 att jag befann mig hos herr godsegaren blott i egenskap af biträde, antaget för förståndsöfvningarnas fack. Det blef mig bittert att fruktlöst förspilla tid och kraft, bittert att känna att jag åter och återigen hade blifvit sviken i mina förväntningar. Å andra sidan visste jag ganska väl hvad jag förlorade med att fara min väg, och jag kunde inte bli enig med mig sjelf hvad beslut jag skulle fatta, då jag en dag blef vittne till en vidrig och upprörande scen, som visade mig min vän från en ny och altför ofördelaktig sida. Det kom till en afgörande brytning oss emellan, jag reste och gaf för alltid på båten denne pedant till adelsjuncker, utknådad ur en deg af ryskt steypmjöl med tillsats af tysk sirap ...

— Det vill säga, du gaf ditt dagliga brödstycke på båten, vidtog Leschnjef och lade sina begge händer på Rudins axlar.

— Ja, och stod åter utblottad och ledig i livvets tomma rymd. »Flyg nu, hvart du vill«, sade man ... Ah! låt oss dricka!

— Din skål, ifylde Leschnjef, i det han steg upp och kysste Rudin på pannan. — Din skål! och för Pokorskis minne!... Han förstod också att förbli fattig.

— Det var numro ett af de äfventyr, jag tänkte berätta dig, sade Rudin efter en stunds tystnad. — Skall jag fortsätta? eller ...

— Åh, fortsätt, jag ber dig.

— Ack, broder, att tala, d e t lyster mig föga nu. Jag har tröttnat vid att tala ... Men nu ... må så vara! Sedan jag flackat omkring på olika ställen ... jag skulle till exempel kunna berätta dig hur s. 193 jag kom att bli handsekreterare hos en välvillig hög embetsman, och hvad som blef följderna deraf, men det skulle föra oss alltför långt ... Sedan jag altså flackat omkring på flera olika ställen, beslöt jag mig för ... jag ber dig, skratta inte ... att bli praktisk, att bli affärsman. Ett sådant tillfälle erbjöd sig, jag sammanträffade med en viss ... kanske har du hört hans namn förr ... en viss Kurbejef.

— Nej, det namnet är mig icke bekant. Men, förlåt mig, Rudin, hur kunde du med ditt förstånd undgå att inse, att affärer verkligen inte ... ursäkta ordleken ... är din affär.

— Jag vet mer än väl, min vän, att det inte är min sak, men för resten, h v a d är väl min sak? Och om du bara hade sett Kurbejef! Jag ber dig, föreställ dig honom icke som en vanlig, ytlig pratmakare. Man säger, att jag den tiden var vältalig. I jämförelse med honom var jag helt enkelt ingenting. Han var förunderligt lärd och kunskapsrik ... ett utomordentligt hufvud min bror, ett skapande hufvud inom industriens och handelsföretagens område. De djerfvaste, de mest oväntade projekt runno ständigt upp i hans hjerna. Vi sällade oss tillsammans och beslöto att använda vår krafter på ett allmännyttigt företag.

— Hvad då, säg mig!

Rudin slog ned ögonen.

— Du bara skrattar åt det.

— Hvarför det? Nej, jag skall inte skratta.

— Vi beslöto att göra en flod i K—ska guvernementet segelbar, sade Rudin, med ett förläget leende.

— Jaså, den der Kurbejef var altså kapitalist.

s. 194

— Han var mer fattig än jag, svarade Rudin och sänkte sakta sitt grånade hufvud.

Leschnjef brast ut i skratt, men hejdade sig hastigt och fattade Rudins hand.

— Förlåt mig, min bror, jag ber dig derom, sade han, — men det väntade jag mig verkligen inte. Nå än sedan, ert företag stannade altså på papperet.

— Inte alldeles. En början till dess utförande blef verkligen gjord. Vi tingade arbetare och grepo verket an. Men då stötte vi på många olika hinder. För det första ville qvarnegarna als icke förstå våra planer, och dessutom kunde vi inte komma till rätta med vattnet utan maskiner, och till maskiner fattades oss pengar. Sex månader framlefde vi i jordkolor. Kurbejef lefde bara af bröd, jag fick heller aldrig äta mig mätt. För resten klagar jag inte deröfver, naturen derborta var underbar. Vi sträfvade och stretade på allt sätt, sökte öfvertala köpmännen, skrefvo bref och cirkulärer. Det slutade dermed, att jag förlorade mitt sista öre på detta projekt.

— Nå nå, anmärkte Leschnjef, — jag tror inte det var synnerligen svårt för dig att förlora ditt sista öre.

— Nej, det gick ganska lätt.

Rudin såg ut genom fönstret.

— Men förslaget var vid Gud inte dåligt och skulle ha kunnat inbringa en oerhörd vinst.

— Hvart tog Kurbejef vägen se'n? frågade Leschnjef.

— Han? han är nu i Sibirien och har blifvit guldgräfvare. Och du skall få se, han kommer att skapa sig en förmögenhet derborta ... han går inte under.

— Det är möjligt, men du ... det är då väl temligen säkert, det s. 195 kommer inte att skapa dig någon förmögenhet.

— Jag? Ja, hvad är att göra? För resten, vet jag ju, att du alltid ansett mig för en onyttig varelse.

— Du? Nej, min bror! ... Det var en tid då blott skuggsidorna hos dig föllo mig i ögonen, men nu, tro mig, har jag lärt att värdera dig. Du skall aldrig komma att skapa dig en förmögenhet ... just därför tycker jag om dig.

Rudin smålog svagt.

— Verkligen?

— Jag värderar dig för det, upprepade Leschnjef, — förstår du mig?

Begge tego.

— Nåväl, skola vi öfvergå till numro tre? frågade Rudin.

— Ja, gör mig det nöjet.

— Som du vill. Altså det tredje och sista. Detta nummer har alldeles nyss fått sitt slut. Men jag tröttar ut dig?

— Tala du bara.

— Ser du, började Rudin, — en gång under en ledig stund . . . jag har alltid haft många lediga stunder . . . kom mig följande tankar för: »kunskaper eger jag icke så litet, goda afsigter har jag« . . . hör, du vill ju inte förneka mig goda afsigter?

— Det skulle då vara höjden!

— I alla andra stycken var jag mer eller mindre klen . . . hvarför skulle jag inte bli pedagog eller helt enkelt sagdt skollärare . . . s. 196 hellre än att föra ett gagnlöst lif.

Rudin stannade och drog andan.

— Bättre än att lefva ett onyttigt lif vore det väl att söka bibringa andra, hvad jag vet. Måhända skola de kunna hämta någon nytta af mina insigter. Mina gåfvor äro dock icke alldeles vanliga, och uttryck för dem eger jag. Jag beslöt altså att egna mig åt denna nya verksamhet. Det blef mig ganska svårt att finna en plats, jag ville icke ge lektioner timvis, och i lägre skolor var för mig intet att göra. Slutligen lyckades det mig att finna plats som lärare vid härvarande gymnasium.

— Lärare, i hvad? frågade Leschnjef.

— I ryska literaturen. Jag kan säga dig, att jag icke egnat mig åt någon sak med sådan ifver som åt denna. Tanken att inverka på ungdomen hänförde mig. I tre veckor arbetade jag på min inträdesföreläsning.

— Har du den hos dig? afbröt honom Leschnjef.

— Nej, den har kommit bort för mig. Den blef rätt bra och vann bifall. Ännu ser jag för mig mina åhörares ansigten . . . unga, goda ansigten med ett uttryck af trohjertad uppmärksamhet, deltagande, till och med förvåning. Jag gick upp i katedern och höll min

föreläsning som i en feber. Jag hade trott den skulle ta alltför lång tid, men jag slutade den på 25 minuter. Läroverkets inspektor var också tillstädes, en liten torr gubbe med silfverglasögon och kortklippt peruk. Då och då nickade han med hufvudet åt min sida. Då jag slutat och steg ned från katedern, sade han till mig: »Mycket bra, blott litet för högt och dunkelt, och för litet sagdt om s. 197 sjelfva ämnet.« Men gymnasisternas blickar följde mig med verklig aktning. Se der, hvarför ungdomen är så dyrbar! Min andra föreläsning hade jag också med mig skrifven, likaså den tredje ... sedan började jag improvisera dem.

— Och hade framgång? frågade Leschnjef.

— Stor framgång. Åhörare kommo i skaror. Jag gaf dem alt hvad som fans i min själ. Bland dem funnos tre, fyra verkligen utmärkta ynglingar, de öfriga förstodo mig inte riktigt. För öfrigt måste jag tillstå, att äfven de, som förstodo mig, understundom förbryllade mig med sina frågor, men jag förlorade icke modet. Alla höllo af mig och vid repetitionerna gaf jag alla fulla betyg. Men då började en intrig mot mig ... eller nej! intrig var det icke, utan det förhöll sig helt enkelt så, att jag hade kommit in i en sfär som icke var för mig. Jag läste för gymnasisterna så, som man inte ens läser för studenter ... mina åhörare hemtade blott ringa nytta af mina föreläsningar ... fakta hade jag sjelf inte alltid riktigt reda på. Dessutom var jag ej fullt nöjd med den verkningskrets, som var mig anvisad; du vet, det var ju alltid min svaghet. Jag ville grundliga reformer, och jag försäkrar dig, dessa reformer voro både förståndiga och lätta att utföra. Jag hoppades att drifva dem igenom med tillhjälp af rektorn, en god och hederlig man, öfver hvilken jag från början fått ett visst inflytande. Hans fru understödde mig. Jag har under mitt lif icke lärt känna många sådana s. 198 kvinnor som hon. Hon var redan nära 40 år, men hon trodde på det goda och älskade det sköna som en femtonårig flicka, och var icke rädd att tala ut sin öfvertygelse inför hvem som helst. Aldrig skall jag glömma hennes ädla hänförelse, hennes renhet. På hennes råd hade jag gjort ett skriftligt utkast till mina planer ... Men då började man undergräva min ställning, man förtalade mig inför henne. Särskildt sökte läraren i matematik att skada mig. Det var en liten, skarp, gallsjuk karl, som icke trodde på någonting, en sådan som Pigasof, men mycket dugtigare än han ... Apropos, lefver Pigasof än?

— Ja, bevars, och föreställ dig, han är gift! och med en flicka af lägre stånd, som, efter hvad man säger, slår honom.

— Det gör hon rätt i! Och ... Natalia Alexejevna ... befinner sig väl?

— Ja.

— Lycklig?

— Ja.

Rudin teg.

— Nå, hvad var det jag talade om? återtog han efter en kort paus, — jo, om läraren i matematik. Han hade fattat agg till mig, liknade mina föreläsningar vid fyrverkeri, uppfångade i flykten hvarje mindre klart uttryck och en gång till och med förvillade mig alldeles i afseende på något minnesmärke från 16:de århundradet. Men det viktigaste var, att han gjorde mina afsigter misstänkta, min sista såpbubbla stötte emot honom som emot en nål, och sprang sönder. Gymnasieinspektorn, med hvilken jag från början s. 199 icke riktigt kommit öfverens, uppeggade rektorn emot mig, det blef en scen, jag ville icke ge vika, blef häftig och förifrade mig, saken kom till styrelsens kunskap, och jag blef tvungen att taga afsked. Jag inskränkte mig dock icke dertill, jag ville visa att man icke kunde handla så med mig ... men man kunde verkligen handla med mig efter godtycke ... Jag måste nu resa härifrån.

En tystnad inträdde. Begge vännerna sutto med nedsänkt hufvud.

Rudin var den förste, som åter tog till ordet.

— Ja, broder, började han, — jag kan nu säga med Koltsof: »Dertill har du fört mig, min ungdom, derhän har du drifvit mig, att jag icke vet någon plats mer, der jag kan sätta min fot« ... Och dock, var jag då icke duglig till någonting? fans det icke också för mig ett verk på jorden? Ofta har jag ställt denna fråga till mig sjelf, och hur mycket jag än bemödade mig att tänka ringa om mig sjelf, kunde jag dock icke annat än känna, att jag egde krafter, som icke voro allom gifna. Hvarför skola dessa krafter blifva utan frukt? Och ännu ett: mins du, då vi voro tillsammans utomlands, hur full jag var af bedräglig sjelftillit! ... Sannerligen jag då hade klart för mig sjelf hvad jag ville! Jag berusade mig med ord och trodde på skuggbilder. Men nu, det försäkrar jag dig, kan jag högt inför hela verlden tala ut alt hvad jag vill. Jag har als ingenting att dölja,

jag är i ordets fulla bemärkelse en välmenande man. Jag vill ödmjuka mig, vill foga mig efter omständigheterna, vill vara nöjd med litet, sträfva, icke efter det höga utan efter det nära liggande målet, vill göra om än den allra ringaste nytta i världen! Men nej, jag kan det icke! Hvad betyder detta? Hvad hindrar mig att lefva och verka som andra? Jag begär ju ingenting annat. Men knappt har jag lyckats komma in i en bestämd ställning, att stanna på en bestämd punkt, så stöter mig ödet bort derifrån ... Jag börjar bli rädd för mitt öde ... Hvaraf kommer alt detta? Förklara mig denna gåta! s. 200

— Gåta! upprepade Leschnjef. — Ja, det är sant. Äfven för mig var du alltid en gåta. Till och med i vår ungdom, då du, som det ofta hände, efter något småaktigt utfall, hastigt tog till ordet och talade så, att hjertat darrade i vårt bröst och derpå åter började ... ja, du vet, hvad jag menar ... till och med då förstod jag dig icke ... och därför försvann också min tillgifvenhet för dig ... Det fans så mycken kraft hos dig, ett så outtröttligt sträfvande efter det ideala ...

— Ord, altsammans ord! det fans ingen handling! afbröt honom Rudin.

— Fans det ingen handling? Hvad slags handlingar skulle då ...

— Hvad slags handlingar! Att med sitt arbete föda en blind mormor och hela hennes familj så som Prjäschentsof, du mins ... Det är handling!

— Ja väl, men ett godt ord, det är också en handling.

Rudin såg tigande på Leschnjef och skakade sakta på hufvudet.

Leschnjef ville säga något och for med handen öfver ansigtet. s. 201

— Du far alltså till din egendom? frågade han slutligen.

— Ja, det gör jag.

— Du har då ännu din egendom kvar?

— Ett och annat har jag der kvar. Två och en half själ och en vrå der jag kan dö. Du tänker kanske i detta ögonblick: »Äfven nu kunde han icke afstå från frasen!« Det är sant, det är frasen, som förstört mig, den har frätt på mig, och jag har aldrig kunnat bli den qvitt. Men det jag nu sade, det var ingen fras. Det gråa håret, broder, är ingen fras, dessa rynkor, dessa trasiga armbågar, det är heller inga fraser. Du har alltid varit sträng mot mig, och

du gjorde rätt deri, men nu finnes ingen plats för stränghet mer, nu då alt är slut, då det ej fins någon olja mer i lampan, sjelfva lampan är sönderbruten, och veken i hvart ögonblick hotar att slockna . . . Döden, broder, måste till slut försona alt.

Leschnjef sprang upp.

— Rudin, ropade han, — hvarför säger du mig detta? Hvarmed har jag förtjent detta? Hvem har gjort mig till domare, och hvad skulle jag vara för en menniska, om, vid åsynen af dina rynkor och infallna kinder, det ordet »fras« kunde komma mig i sinnet? Du vill veta, hvad jag tänker om dig? Välan, jag tänker: denne man . . . hvad skulle han icke hafva kunnat ernå med sina talanger, af hvilka jordiska fördelar skulle han icke nu hafva varit i besittning, om han velat! . . . och jag möter honom hungrande, s. 202 utan tillflyktsort.

— Jag uppväcker blott ditt medlidande, sade Rudin doft.

— Nej, du misstar dig. Det är aktning, du inger mig. Hvad hade kunnat hindra dig att tillbringa år efter år hos den der godsegaren, som visat dig vänskap? Jag är fullkomligt öfvertygad om att, hade du blott velat ställa dig in hos honom, skulle han hafva rikligen sørjt för din utkomst. Hvarför kunde du icke stanna kvar på det der gymnasiet? hvarför, du besynnerliga menniska, skulle det alltid vara så, att med hvad tankar du än började ett företag, du oryggligen slutade det med att uppoffra din egen personliga fördel, och icke ville slå rot i någon enda dålig jord, hur fet den än vore?

— Jag har kommit till verlden som en lekboll, sade Rudin med ett vemodigt leende, — jag kan icke stå stilla.

— Det är sant, du kan icke stå stilla, men icke därför, att det bor en mask i dig, som du sade i början. Det är ingen mask som bor i dig, ingen anda af overksam oro, kärlek till sanningen glöder som en eld i din själ, och oaktadt alt ditt elände glöder denna eld synbarligen starkare hos dig än hos mången, som inte ens håller sig sjelf för egoist och kallar dig en intrigant. Ja, jag för min del skulle i ditt ställe redan för länge sedan bragt denna mask i mig till tystnad och försonat mig med alt, men du har inte ens blifvit bitter deraf, och jag är öfvertygad om att du i dag, i denna stund, s. 203 vore färdig att som en yngling gripa dig an med ett nytt arbete.

— Nej, broder, jag är nu uttröttad, svarade Rudin, — jag har fått nog.

— Uttröttad! En annan skulle för längesedan vara död. Du säger att döden försonar alt, men lifvet, tror du då lifvet gör det icke? Den som lefvat och icke blifvit öfverseende mot andra, den förtjenar sjelf icke något öfverseende. Och hvem kan säga, att han icke behöfver öfverseende? Du har gjort hvad du kunnat, kämpat så länge du förmått . . . Hvad vill du mer? Våra vägar gingo åt olika håll . . .

— Du, broder, har blifvit en helt annan man än jag, afbröt honom Rudin med en suck.

— Våra vägar skildes, återtog Leschnjef, — kanhända just därför att, tack vare min förmögenhet, min kallblodighet och andra lyckliga omständigheter, ingenting hindrade mig att sitta hemma i godan ro med händerna i kors och bara se på, medan du måste ut på fältet för att med uppkaflade armar streta och arbeta. Våra vägar skildes . . . men märk, hur nära vi stå hvarandra! Vi tala ju med hvarandra nästan i samma språk, vi förstå hvarandra vid minsta antydning, med samma känslor hafva vi närts och växt upp. Blott få af vår krets återstå ju ännu; broder, vi begge äro »de siste mohikanerna«. Vi kunde skiljas åt, till och med bli ovänner i tidigare år, då ännu så mycket af lifvet låg framför oss, men nu, då den lilla skaran glesnar omkring oss, då nya släkten draga förbi oss mot andra mål än dem vi sträfvade efter, då måste vi kraftigt sluta oss till hvarandra. Låt oss klinga, broder, och stämma upp s. 204 på gammalt vis med: »Gaudeamus igitur«.

Vännerna klingade och sjöngo med rörda och falska, äkta ryska stämmor den gamla studentsången.

— Du far altså till din egendom, tog Leschnjef åter till ordet. — Jag tror inte du kommer att stanna länge der, och jag kan icke heller göra mig någon föreställning om hvarmed, hvar och hur du en gång kommer att sluta . . . Men kom ihåg att hvad som än må hafva händt dig, så har du alltid ett ställe, ett näste, der du kan finna skydd och ro. Det är i mitt hem . . . hör du det, gamle kamrat! Tankens tjenst har också sina invalider, det bör då också för dem finnas en asyl.

Rudin steg upp.

— Tack, broder! sade han. — Tack! Jag skall aldrig glömma detta ord af dig! Men jag är icke värd en asyl. Jag har förspilt mitt lif och icke arbetat i tankens tjenst så som man bör . . .

— Tyst! återtog Leschnjef. — En hvar förblir hvad naturen har gjort honom till, och mer kan man ej fordra af honom. Du kallade dig en gång »den eviga juden« ... och hur kan du veta?... måhända är det just din pligt att så vandra omkring evigt, kanhända uppfyller du dermed en högre, dig sjelf omedveten kallelse. Det är ej utan skäl som det hos folket heter att vi vandra alla under Guds hand.

— Du går, tillade han efter en stunds tystnad, då han såg att Rudin tog sin hatt.

— Stannar du icke här öfver natten?

— Nej, jag reser nu. Farväl ... och tack!... Men mitt slut blir s. 205 sorgligt.

— Det står i Guds hand ... Du reser altså bestämdt?

— Ja. Lef väl!... och tänk icke illa om mig, om du vill minnas mig.

— Tänk icke heller du illa om mig, och glöm icke hvad jag sade dig ... Farväl!

De bägge vännerna omfamnade hvarandra, och Rudin lemnade hastigt rummet.

Leschnjef gick länge fram och tillbaka i rummet, stannade tankfull framför fönstret, och suckade halfhögt: »ack den arme!« Der-efter satte han sig till bordet och började ett bref till sin hustru.

Men ute på gården hade det börjat blåsa, och vinden tjöt liksom olycksbådande, då den hårdt och nästan ilsket slog mot de skallrande fönsterrutorna. Den långa höstnatten hade inträdt. Väl den, som under sådana nätter får sitta under skyddande tak och der har sin egen varma vrå!... och Gud hjelpe alla dem, som vandra omkring utan skydd, utan hem!

Epilog.

s. 206

Midt i hetaste middagsstunden den 26 Juni 1848, då arbetarupproret i Paris redan var nästan helt och hållet undertryckt, stormade en bataljon linietrupper en barrikad i en af förstaden S:t Antoinens trånga tvärgator. Några kanonskott hade redan raserat den fullständigt, och de få försvararne drogo sig hastigt undan, blott betänkta på sin egen räddning, då på barrikadens högsta punkt, som bildades af en kullvräkt omnibus, en högre gestalt visade sig i en gammal trasig rock med rödt skärp om lifvet och halmhatt på det hvita, stripiga håret. I den ena handen bar han en röd fana, i den andra en slö kroksabel, och skrikande med skarp och klanglös röst, bemödade han sig att göra tecken med fanan och sabeln . . . En vincennerjägare fick sigte på honom och lade an, skottet brann af, fanan gled ur hans hand, och tungt som en säck föll han framstupa på ansigtet, som om han kastat sig ned för någons fötter. Kulan hade träffat honom rakt i hjertat.

— Tiens! sade en af de flyende insurgenterna till en annan, — on a tué le vieux Polonais!

— Bigre! svarade den andre, — sauvons-nous! och begge skyndade in i källarvåningen af ett hus, der alla luckor voro tillspärrade, och väggarna buro spår af kulor och kartescher.

»Le vieux Polonais« var Dmitrij Rudin.

Innehåll

A. Jensen om I. S. Turgenjev.	ii
I	1
II	11
III	24
IV	37
V	46
VI	55
VII	72
VIII	82
IX	90
X	98
XI	105
XII	116
XIII	129

<i>INNEHÅLL</i>	146
Epilog.	144